

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Berglez Zajec

**Sonaravni razvoj kraja kot dolgoročna
politična usmeritev – primer občine
Radlje ob Dravi**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Berglez Zajec

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

**Sonaravni razvoj kraja kot dolgoročna
politična usmeritev – primer občine
Radlje ob Dravi**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

»Resnična harmonija v skupnosti lahko nastane samo, kadar posameznik svoje zasebne interese podredi skupnim, ne pa tedaj, kadar poskuša javni položaj izrabiti za zasebno korist. Skupnost lahko ozdravi samo tisti, ki bogastva ne zapravlja za luksuz in odvečne reči. Z bogastvom je treba gospodariti razsodno in ga spreminjati v duhovne, kulturne in umetniške vrednote.«

Stefan Zweig

Hvala, moja draga družina, za podporo in razumevanje. Hvala mentorju, dr. Ferfili, za večni navdih. Hvala za vsak dan posebej in ne samo za čas nastajanja tega dela.

Izjava o avtorstvu

POVZETEK

Sonaravni razvoj kot dolgoročna politična usmeritev – primer Občine Radlje ob Dravi

Odločitev za izbor teme je vezana na številne polemike in teoretične različice opredeljevanja koncepta trajnostnega in sonaravnega razvoja. Obstaja dvo-, tro- in štiridimenzionalna trajnost, potem imamo delitev na šibko in močno sonaravnost itd. Veliko definicij v povezavi s trajnostjo in sonaravnostjo že samih po sebi dovoljuje neko kompenziranje ali nadomeščanje ene komponente s pozitivnimi učinki druge. V tem magistrskem delu poskušamo na primeru Občine Radlje ob Dravi pokazati, da kompenzacija in nadomeščanje niso nujno potrebni in da v primeru že upoštevanja dveh, tretja komponenta nastane kot pozitivna eksternalija, seveda v primeru, da je četrta komponenta, to je politična in institucionalna volja, nesporna.

Izhodiščna ideja je na primeru ene izbrane občine pokazati, da strateško načrtovanje razvoja na osnovi trajnostnega razvoja dejansko lahko pomeni razvoj na vseh področjih, ki so v pristojnosti lokalne samouprave in da tovrstna usmeritev omogoča dolgoročno politično stabilnost ter posebej tudi ne ogroža finančne stabilnosti.

Teoretični del naloge obsega opredelitev dveh konceptov, trajnostnega razvoja in sonaravnega razvoja, njuno umestitev v nacionalno in regionalno okolje ter v nacionalne in regionalne strateške dokumente. Sledi študija primera umestitve konceptov v lokalno raven, in sicer konkretno v Občino Radlje ob Dravi, kjer je analizirano umeščanje trajnostnih in sonaravnih komponent v obdobjni strateški dokument ter realizacija zavez v dokumentu. Obravnavani sklopi so okolje, naravna in kulturna dediščina, kakovost bivanja in socialna politika, gospodarstvo ter upravljavska sposobnost občine. Prva štiri področja bodo skozi pregled izbranih zelenih investicij obravnavana v povezavi s strateškim dokumentom Vizija in strategija Občine Radlje ob Dravi 2010–2025 (VIS), v smislu opažanj in želj občanov vezanih na trajnostne vsebine ob raziskavi, ki je bila opravljena za namen priprave VIS, napredka na obravnavanem področju v petih letih po sprejetju VIS ter testiranja skladnosti z načrtovanimi ukrepi in projekti. Zadnje področje pa bo obravnavano z vidika ocene upravljavske sposobnosti. V zadnjem delu naloge obravnavamo tudi finančno stabilnost občine v povezavi z zadolževanjem ter proučujemo politično podporo volivcev županu, ki je za razvojno paradigmo izbral trajnostni razvoj, v obliki analize volilnih rezultatov lokalnih volitev od leta 2002.

Ključne besede: trajnostni razvoj, sonaravni razvoj, socialni kapital, strateško načrtovanje, sonaravni razvoj občine, trajnostni razvoj na lokalni ravni

ABSTRACT

Environmental strong sustainable development as long term policy orientation – case study of Local Community Radlje ob Dravi

The decision about the main topic of this thesis is connected with numerous polemics and theoretical versions of sustainable development and environmental strong sustainable development. There are two, three and four dimensional sustainability. Furthermore we have strong and weak sustainability. There are many definitions connected with sustainable development and some of them allow a sort of compensation or substitution from one form of capital with another. In this master thesis we present a case study of Municipality Radlje ob Dravi. The intention is to show that compensation and substitutions are not necessary and if we consider two dimensions seriously, the third dimension is formed as positive externality. This is of course if the fourth, institutional, dimension is guaranteed.

The basic idea is to show on one selected case study that strategic planning on the pillars of sustainable development actually can mean progress on all fields that are in jurisdiction of local self-government. Furthermore, this kind of approach can enable long-term political stability and does not threaten financial stability.

Theoretical part of the thesis comprehends definitions of two concepts, sustainable development and environmental strong sustainable development and placement of the concepts in national and regional environment and in existing strategic development documents. We proceed with the case study, placement of concept in local environment of Municipality Radlje ob Dravi and analyse presence of the two concepts in relevant strategic planning document and realisation of the commitments and measures identified in the document. We observe five areas: environment, natural and cultural heritage, quality of living, social matters economy and management skills of municipality. The first three areas we discuss through chosen green investments and their connection to strategic development document Vision and strategy of development of Municipality Radlje ob Dravi 2010 – 2025 (VIS). We consider suggestions and propositions of inhabitants which are connected with sustainable development and its components, and were mentioned in research which was made for purpose of preparation of VIS and observe progress made in five years after confirmation of VIS. The last area is considered by estimation of management skills of local public self government public administration.

In final part we try to find out how does sustainable development as development paradigm influences financial stability in connection to indebtedness and political stability of the mayor. We analyse election results of local elections from year 2002.

Key words: sustainable development, social capital, strategic planning, sustainable development in local self-government, sustainable development on local level

KAZALO VSEBINE:

1	UVOD	9
1.1	Hipoteze in opredelitev namena raziskovanja	11
1.2	Metodologija preučevanja	13
2	KONCEPT SONARAVNEGA OZ. TRAJNOSTNEGA RAZVOJA	16
2.1	Opredelitev koncepta trajnostnega razvoja	16
2.1.1	Od ekologije do trajnostnega razvoja	16
2.1.2	Dimenzije trajnostnega razvoja	18
2.2	Opredelitev koncepta sonaravnega razvoja	21
3	TRAJNOSTNI RAZVOJ NA NACIONALNI IN REGIONALNI RAVNI	26
3.1	Nacionalna raven	26
3.1.1	Koncept trajnostnega razvoja v Sloveniji	26
3.1.2	Koncept trajnostnega razvoja in nacionalni strateški dokumenti	29
3.2	Regionalna raven	33
3.2.1	Koncept trajnostnega razvoja v Koroški regiji	34
3.2.1.1	Razvoj v Koroški Regiji	35
3.2.2	Koncept trajnostnega razvoja in regionalni strateški dokumenti	38
4	TRAJNOSTNI RAZVOJ NA LOKALNI RAVNI	41
4.1	Sonaravni razvoj Občine Radlje ob Dravi skozi strateške dokumente	44
5	POMEMBNI STEBRI OBČINSKIH POLITIK	48
5.1	Okolje	50
5.1.1	Prostor	51
5.1.2	Odpadki	53
5.1.3	Energetika	55
5.1.4	Voda	56
5.1.5	Prometna in telekomunikacijska infrastruktura ter javne površine	58
5.2	Naravna in kulturna dediščina	60
5.2.1	Narava	60

5.2.2	Kulturna dediščina	63
5.3	Kakovost bivanja in socialna politika	68
5.4	Gospodarstvo	73
5.5	Upravljalvska sposobnost	81
6	RAZVOJNA PERSPEKTIVA IN VLOGA JAVNEGA SEKTORJA V OBČINI RADLJE OB DRAVI V POVEZAVI Z ZELENI MI INVESTICIJAMI	86
6.1	Spin off potencial zelenih investicij	86
6.2	Prostorski vidik	95
7	ZELENE POLITIKE V OBČINI RADLJE OB DRAVI Z VIDIKA FINANČNE VZDRŽNOSTI	98
8	ZELENE POLITIKE V OBČINI RADLJE OB DRAVI Z VIDIKA POLITIČNE STABILNOSTI	101
9	ZAKLJUČEK	107
9.1	Preverjanje hipotez	107
9.2	Pomen sonaravnega razvoja kot dolgoročne politične usmeritve za stabilnost in razvoj občine	109
10	LITERATURA	111
11	PRILOGE	121
	Priloga A: Shematski prikaz trajnostne vizije Občine Radlje ob Dravi	121
	Priloga B: Varstveni režimi v Občini Radlje ob Dravi	122

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Štiri dimenzije trajnostnega razvoja	20
Slika 5.1: Namenska raba zemljišč v Radljah ob Dravi	52
Slika 5.2: Zavarovana območja v Radljah ob Dravi	62

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: »Top-down« in »bottom up« regionalni in lokalni razvojni pristopi	37
Tabela 3.2: Pregled dodeljenih sredstev Koroški regiji v obdobju od 2007 do 2013	38
Tabela 4.1: Shematski prikaz SWOT analize	46
Tabela 5.1: Stanje nepremične kulturne dediščine zabeleženo v Registru nepremične kulturne dediščine Ministrstva za kulturo za Občino Radlje ob Dravi	64
Tabela 5.2: Povprečna mesečna plača, primerjava Slovenija in Občina Radlje ob Dravi	75
Tabela 5.3: Delovno aktivnega prebivalstvo po občinah delovnega mesta za Radlje ob Dravi	76
Tabela 5.4: Stopnja registrirane brezposelnosti	76
Tabela 6.1: Projekti v Občini Radlje ob Dravi sofinancirani z evropskimi sredstvi v finančni perspektivi 2007–2013	86
Tabela 6.2: Pregled tradicionalnih in modernejših pristopov v upravljanju človeških virov s poudarkom na javnem sektorju	93
Tabela 6.3: 10 načel urbane ekologije povzetih po Roselandu (1997, 197–198) skozi izbrane projekte Občine Radlje ob Dravi	95
Tabela 8.1: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2002– prvi krog	104
Tabela 8.2: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2002– drugi krog	104
Tabela 8.3: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2006– prvi krog	104
Tabela 8.4: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2010–prvi krog	104
Tabela 8.5: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2014– prvi krog	105

1 UVOD

Leta 2008 je, kot ves svet, tudi Slovenijo zaznamoval začetek finančne krize. Ekonomska kriza je razkrila tudi krizo vrednot, nedosledno integracijo koncepta trajnostnega razvoja v razvojno paradigmo države in krizo pravne ter socialne države.

Javni sektor in država naj bi odigrala ključno vlogo prehoda k trajnostni ekonomiji (Jackson v Plut 2014b, 56), pa iz tega, razen odličnih strategij na papirju, ni bilo veliko. Javni sektor naj bi pomembno prispeval k zaščiti makroekonomske stabilnosti, večjemu pomenu javnih dobrin, investicijam in upravljanju z infrastrukturo in soustvarjanju ustrezne klime za trajnostno potrošnjo (Plut 2014b, 56), pa tudi iz tega na državni ravni ni bilo dosti. V novi Strategiji razvoja Slovenije 2014–2020 je Slovenija zapisala: »Spremljanje izvajanja Strategije razvoja Slovenije 2005–2013 (Poročilo o razvoju 2012 in 2013) kaže, da Slovenija ni uspešna pri doseganju ključnih ciljev na gospodarskem, socialnem in okoljskem področju. Slovenija je v obdobju 2005–2008 dosegala visoke stopnje gospodarske rasti (v povprečju 5,1 % na leto) in s tem zmanjševala zaostanek za povprečjem EU. Z začetkom gospodarske krize se je soočila z enim najvišjih padcev gospodarske aktivnosti med državami EU.« (Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo 2013, 2).

Razlogi za neuspeh? Številni, kompleksni. Je bilo krivo neupoštevanje kompleksnosti koncepta trajnostnega razvoja ali morda celo nerazumevanje? S. M. Lele (1991) je že v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja opozarjala, da je zaradi vedno večje pogostosti rabe izraza trajnostni razvoj sam termin v nevarnosti, da postane kliše, moderna fraza, ki je vsem domača, ni pa želje po njeni definiranosti oz. poznavanju njenega pomena. Odsotnost jasnega teoretičnega okvirja zato postavlja pod vprašaj tudi relevantnost vsebin in sinergijskih učinkov, ki sestavljajo koncept trajnostnega razvoja ter njegovo vlogo znotraj sonaravnega razvoja lokalnih skupnosti.

»Za besedno zvezo »sustainable development« obstajajo različni prevodi: Kirn (1991) ga prevaja samovzdržni razvoj, (1992) pa obstojni razvoj, Seljak (1992) uravnoteženi razvoj, Senjur (1991) sonaravni, vzdržljivi ali obstojni razvoj, Macarol (1993) trajno uravnoteženi razvoj ter Lah (1995) trajnostni sonaravni razvoj ali okolje varovalni razvoj« (Seljak 2001, 28).

Ločimo med šibko konceptualizacijo trajnostnega razvoja, močnim trajnostnim razvojem ter idealnim modelom trajnostnega razvoja. V prvo kategorijo uvrščamo tiste definicije, ki poskušajo kombinirati gospodarsko rast in reševanje okoljskih vprašanj, vendar pa je gospodarska rast še vedno v ospredju. Močni trajnostni razvoj vsebuje elemente biocentričnega in antropocentričnega pogleda. Te definicije zagovarjajo dejstvo, da tehnološki razvoj in rešitve ne morejo popolnoma nadomestiti naravnih virov ali rešiti problem njihove omejenosti oz. omejene sposobnosti obnavljanja obnovljivih virov. Zahtevajo korenito spremembo razvojnih modelov in omejitev degradacije okolja in zmanjševanja socialnih pravic na račun nikoli dovolj velike gospodarske rasti. Idealni model trajnostnega razvoja je osredotočen na še bolj intenziven biocentrični pogled. Poudarja radikalne spremembe razvojnih modelov ter družbenih, gospodarskih in političnih sistemov. Idealni model izrazito zavrača nujnost kvantitativne gospodarske rasti ter v ospredje postavlja družbeno pravičnost in človeka, ki sobiva z naravo, ne v smislu nadvladovanja ampak spoštovanja do narave. To je tudi pravi sonaravni razvoj.

V letih od 2012 do 2014 se je razvila kopica akademskih in manj akademskih razprav in razmišljanj, ki je razglabljala o prihodnosti Slovenije. Potreba po spremembi je bila očitno izražena. Med avtorji najdemo tudi Drenovca (2013, 6–7), ki je zapisal: »Ti ljudje, ki so v zadnjem desetletju prevzeli Slovenijo, morajo družbene strukture, ki jih upravljajo – tehnološke, ekonomske, socialne, miselne strukture – osiromašiti na raven primitivnosti, ki opredeljuje najbolj zaostale tranzicijske države, na tisto skrčeno kompleksnost (in produktivnost in blaginjo), ki jo oni sami edino razumejo in ki je pogoj, da so lahko šefi in »elite« še naprej oni sami in ne kdo drug. Ta projekt zelo očitno še traja. Čez leto ali dve, ko bodo za svoje preživetje prodali še zadnje, kar se da prodati, ne bo ostalo od slovenskega osamosvojitvenega kapitalizma nič več, samo dolgovi. Začeti bo treba čisto na novo. Prihajajoče obdobje bo obdobje sestavljanja nove slovenske elite – ne novih strank, te so samo zadnji refleksi, temveč novih, ožjih ali širših navez ljudi iz gospodarstva, javnih služb, znanosti, umetnosti, ljudi z občutkom pripadanja in z občutkom odgovornosti, povezanih z vsaj okvirno skupno predstavo o vsebini spreminjanja, potrebnega za vzpon v »novi val«. Tako je to vedno, tako deluje »razvoj«. To bo osrednja vsebina časa, ki je pred nami.«

V navedenem odlomku ponuja avtor zanimivo razmišljanje. Razmišljanje, ki nas lahko vodi tudi do tega, da bodo nove elite tiste skupnosti, ki bodo upoštevale omejitve okolja, gradile na kvalitativnem razvoju gospodarstva ter upoštevale kvaliteto bivanja prebivalcev in socialno močno okolje. Upoštevale bodo torej idealen model trajnostnega razvoja ali pa vsaj model močne trajnosti. Vodenje lokalnih samouprav pa bo zaupano tistim, ki razumejo nujnost trajnostnega razmišljanja in investirajo v zelene projekte.

Kriza je tako lahko izhodišče za podjetniško revolucijo javnega sektorja, ki se ji pridružujejo vodstvo, kontinuiteta vodstva, zdrava infrastruktura civilne družbe, skupna vizija in cilji, zaupanje, zunanji viri in vzorčni modeli (Osborne in Gaebler v Ferfila in Kovač 2000, 179).

Plut (2014b, 78) je zapisal: »Izhajamo iz prepričanja, da je nujna skladnost kratkoročnih protikriznih ukrepov s cilji dolgoročnih strukturnih in medgeneracijsko zasnovanih prilagoditev viziji trajnostne, ekosocialne, nizkoogljične, materialno zmerne in pravične države. Trajnostna družba je lahko le pravična družba, zato je ključno zmanjševanje prevelikih socialnih razlik in zlasti dvig materialnega standarda revnih prebivalcev njena osnovna družbena in etična prioriteta. Okoljska prioriteta trajnostne družbe, torej sonaravni razvoj, pa izhaja iz dejstva, da bo trajna količinska ekonomska rast, ki že sedaj na globalni ravni bistveno presega nosilno okoljsko sposobnost planeta, zelo kmalu dosegla tudi točko brez vrnitve. Takrat tudi z razpoložljivim materialnim bogastvom ni več mogoče popraviti nepovratnih ekosistemskih in okoljskih škod.« Zelene investicije so torej tiste, ki zagotavljajo obstoj skupnosti na dolgi rok, dolgoročno prihranijo vse tiste stroške, ki bi jih namenjali za sanacijo okoljskih škod, če za to že ne bi bilo prepozno, ter zagotavljajo kvalitativno nadgradnjo ekonomske aktivnosti, ki omogoča kvaliteto bivanja prebivalcem v skupnosti.

1.1. Hipoteze in opredelitev namena raziskovanja

Naslov »Sonaravni razvoj kraja kot dolgoročna politična usmeritev« ni naključje, niti ni posledica enačenja trajnosti in sonaravnosti oz. nepoznavanja razlik med konceptoma. Izhajamo iz ideje, da je za doseganje trajnosti nujna sonaravnost. Pri doslednem upoštevanju le-te kot razvojne paradigme, pa je trajnost zagotovljena.

Cilj naloge je spodbuditi in poglobiti razpravo o konstantnem vključevanju prvin trajnostnega ali vsaj sonaravnega razvoja v načrtovanje lokalnih politik oz. lokalnih investicij, morda tudi na sistemski ravni.

Glavni namen naloge je na primeru Občine Radlje ob Dravi prikazati, da je sonaravni razvoj kraja, kot dolgoročna politična usmeritev, trden razvojni model, ki omogoča pravo trajnost. Trajnost, ki nosi razvojni potencial ter je pozitivna in dolgoročna za okolje, prebivalce in nosilce oblasti. Iz navedenega izhaja tudi glavna hipoteza in delovne hipoteze:

Splošna hipoteza:

- Občina Radlje ob Dravi upošteva sonaravni razvoj kraja kot dolgoročno politično usmeritev. Tovrstna usmeritev omogoča občini tako dolgoročno finančno vzdržnost investicij kot politično stabilnost.

Splošna hipoteza se nanaša na identifikacijo projektov kot zelenih investicij ter ugotavljanje, ali je ta odločitev relevantno vplivala na finančno stabilnost občine in ali se je volilni rezultat po pričetku izvajanja ukrepov načrtovanih v strateškem dokumentu, ki kot model razvoja jemlje koncept trajnosti, bistveno spremenil. Ob tem so proučevani pozitivni učinki in napredek na posameznih področnih lokalnih politikah.

Izbrana parametra, finančna vzdržnost in politična stabilnost, sta običajno tudi glavna razloga, zaradi katerih se določevalci praviloma ne poslužujejo koncepta trajnosti kot primarnega orodja za načrtovanje, ampak ga uporabljajo kot populistično geslo, ki ne vsebuje resnih zavez in ostane le beseda na papirju. S preverjanjem ali dejansko upoštevanje trajnosti, kot orodja za načrtovanje in doseganje napredka, negativno vpliva nanju, želimo ovreči tovrstna razmišljanja in pokazati perspektivni potencial, ki ga trajnostni ali vsaj sonaravni razvoj, kot orodje oz. načrtovalni okvir pri načrtovanju lokalnih politik, ponuja.

Delovne hipoteze:

- Strateški dokumenti Občine Radlje ob Dravi in večji projekti so zelene investicije in vsebujejo komponente trajnostnega razvoja;

- Zelene investicije Občine Radlje ob Dravi predstavljajo potencial za gospodarski razvoj občine;
- Zelene investicije v Občini Radlje ob Dravi pozitivno vplivajo na politično stabilnost;
- Zelene investicije v Občini Radlje ob Dravi ne vplivajo negativno na finančno stabilnost občine.

1.2. Metodologija preučevanja

V magistrski nalogi testiramo umestitev konceptov sonaravnega in trajnostnega razvoja ter njunih prvin v dolgoročne politike lokalne skupnosti. Nalogo sestavljata teoretični in empirični del. V teoretičnem delu z namenom umestitve konceptov v širši okvir obravnavamo koncept trajnostnega in sonaravnega razvoja ter integracijo konceptov na nacionalni in regionalni ravni, v empiričnem delu pa skozi študijo primera preučujemo umestitev komponent trajnostnega in sonaravnega razvoja v lokalne področne politike ter zelene investicije, skozi katere se te politike udeležujejo ali razvijajo. S predpostavko, da je razvojna usmeritev trajnostni razvoj, nato preučujemo tudi dolgoročno stabilnost lokalnih politik skozi finančno vzdržnost ter stabilnost politične oblasti.

Prvi del naloge sestavlja sklop teoretičnega raziskovanja z uporabo kombinacije deduktivne metode na podlagi dosedanjih znanstvenih spoznanj ter deskriptivne metode. V tem delu izpostavimo teoretična izhodišča konceptov trajnostnega razvoja in sonaravnega razvoja, vključno s pregledom integracije koncepta na lokalni in regionalni ravni. Omenjene so tudi povezave med obravnavanima konceptoma in ključnimi nacionalnimi in regionalnimi strateškimi dokumenti.

V empiričnem delu želimo poglobljeno preučiti kompleksnost dimenzij konceptov in uporabo v praksi. Drugi del naloge tako predstavlja študija primera, ki s pomočjo funkcionalne analize obravnava sonaravne komponente v lokalnih politikah. Pomembna metoda v tem delu je časovna študija prej in potem, ki se nanaša na stanje ob nastanku Vizije in strategije razvoja Občine Radlje ob Dravi leta 2010 in danes. Za namen

preučevanja študija primera so uporabljene tudi različne zbirke podatkov (npr. Državne volilne komisije, Statističnega urada RS, Komunalnega podjetja Radlje) ter interna dokumentacija Javnega zavoda ŠKTM in Občine Radlje ob Dravi.

V samem uvodu je zajeto izhodiščno razmišljanje, ki je privedlo do odločitve za izbiro tematike magistrskega dela, sledijo hipoteze, opredelitev namena raziskovanja in metodologija preučevanja. Obsežnejše drugo poglavje je namenjeno teoretski obdelavi koncepta trajnostnega razvoja in sonaravnega razvoja ter vzpostavitvi relacij z nacionalno in regionalno ravno. Tukaj so tudi obravnavani relevantni pojmi.

S četrtem poglavjem naloga prehaja na empirični del. Obravnavan je predvsem temeljni dokument Vizija in strategija občine Radlje ob Dravi. Peto poglavje prepleta temeljne stebre občinskih politik in nakazuje povezave z obravnavanimi teoretičnimi koncepti. Veliko pozornosti v tem poglavju je namenjene socialni komponenti, ki je tudi po mnenju strokovne javnosti (Lehtonen 2004, 199) najšibkejši izmed stebrov trajnostnega razvoja ter ni enakovreden steber v konceptu sonaravnega razvoja, kjer sta glavna akterja okolje in gospodarstvo. S preučevanjem socialne komponente želimo izpostaviti predvsem to, da je pri upoštevanju koncepta močne sonaravnosti output pozitiven učinek na socialno dimenzijo, in kot tak postane eksternalija doslednega upoštevanja sonaravnosti. Vsebine so tukaj osredotočene na zelene investicije, ki jih v okviru različnih stebrov občinskih politik obravnavamo. Z vsebinsko obravnavo želimo prikazati, kako se isti projekti ponavljajo pri več različnih stebrih in s tem dokazujemo upoštevanje komplementarnosti trajnostnih dimenzij v izbranih investicijah. Zelene investicije oz. projekti so bili izbrani glede na lastno presojo ali vsebujejo potencial, ki prispeva h krepitvi doseganja sonaravnosti na lokalnem nivoju.

Sledijo tri poglavja, ki so namenjena predvsem analizi iz razvojnega, finančnega in političnega vidika.

V zaključnem poglavju bodo preverjene hipoteze ter ponujen okvir za utemeljevalno teorijo iz obravnavanega področja, iz katerega lahko izluščimo sistem dobre prakse.

Naloga celostno temelji na produktivnem in obetavnem pristopu (Kirn 2004,18), ki ne zagovarja, niti enakosti, niti popolne različnosti med naravoslovnimi in družboslovnimi

znanostmi, ampak išče tako načelno različnost kot tudi podobnost ali celo enakost po različnih razsežnostih: subjekt-objekt raziskovanja, narava zakona oziroma pravilnosti, specifičnost eksperimenta, heterogenost-homogenost objekta v času in prostoru, merljivost pojavov, odsotnost numeričnih konstant v družboslovju, vloga vrednot in smotrov idr. (Machlup v Kirn 2004, 18). Metode so zato kombinirane in uporabljene segmentarno in po potrebi.

2 KONCEPT SONARAVNEGA OZ. TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

2.1 Opredelitev koncepta trajnostnega razvoja

2.1.1 Od ekologije do trajnostnega razvoja

Ekologija kot naravoslovna znanstvena disciplina je nastala v drugi polovici 19. stoletja. Nemški biolog Ernst Haeckel (1834–1919) jo je opredelil kot celostno znanost o razmerjih organizmov z njihovim obdajajočim zunanjim okoljem (Tarman v Trepl v Kirn 2004, 9). Takšno razumevanje predmeta ekologije načeloma ni izključevalo interakcije človeka in človeške skupnosti z okoljem, saj je tudi človek organizem, vendar se je ekologija do nedavna razumela predvsem kot naravoslovna, biološka znanost (Kirn 2004, 9). Z vedno večjim delovanjem človeka na okolje postaja jasno, da je tudi rast vpliva na okolje s strani človeka tako neposredna (s svojim telesom, s tehnologijo in intenzivno rabo prostora) kot posredna (v sklopu socialno ekonomskih, političnih in kulturnih dejavnosti) vedno večja. Ekologija kot znanost je potrebovala nadgradnjo. Tudi sami naravoslovci so dojeli nujnost po razširitvi pojma ekologije (Kirn 2004, 12). Leta 1975 je Odum že podnaslovil svoj učbenik Ekologija s Povezava naravoslovnih in družboslovnih znanosti, 1978 Ramade naslovu svojega dela Elementi uporabne ekologije doda še Vpliv človekove dejavnosti na biosfero, temu so sledili tudi čisto naravoslovno in tehnično usmerjeni ekologi. Ta vpliv se je poznal tudi pri mnogih družboslovcih, ki so v temeljnih ekoloških in okoljskih dejstvih in teorijah prepoznali pomembne vsebine za družboslovne znanosti (povzeto po Kirn 2004, 12). Poleg ekologije, ki je do tedaj znanstveno pokrivala področje delovanja sistemov življenja na Zemlji, se je kmalu rodilo novo področje, danes imenovano trajnostni oz. sonaravni razvoj.

V okvirju Brundtlandinega poročila, kjer se je ta termin prvič prepoznavno uveljavil, pomeni trajnostni razvoj, razvoj ki: »... zadovoljuje potrebe sedanjosti, brez zmanjševanja možnosti za zagotavljanje potreb prihodnjih generacij.« (World commission on Environment and Development 1987, 8).

»Poenostavljeno je trajnostni razvoj sestavljen iz okoljskega, socialnega in ekonomskega stebra. Torej obsega problematiko trajnostnega obnavljanja prebivalstva, gospodarjenja s prostorom, niz vprašanj, ki so v ožjem in širšem smislu povezana z onesnaževanjem

okolja, ter kulturno infrastrukturo in storitvami« (Služba Vlade RS za razvoj 2006, 19). »Če povzamemo, se trajnostni razvoj tako v glavnem nanaša na: skladen gospodarski razvoj, demografsko socialna vprašanja, visoko stopnjo varovanja okolja in odgovoren odnos do naravnih virov, skladno in odgovorno razvojno načrtovanje ter učinkovito mednarodno sodelovanje, ki naj promovira vizijo trajnostnega razvoja, pod pogojem, da so našete prvine upoštevane sočasno« (Berglez 2007, 11).

Temeljna načela trajnostnega življenja in trajnostnih družb pa so: spoštovanje vseh oblik življenja in skrb zanj, izboljševanje kakovosti življenja, ohranjanje vitalnosti in pestrosti Zemlje, upoštevanje nosilne zmogljivosti Zemlje pri vsakodnevnih aktivnostih, spremembe osebnega odnosa in ravnanja, usposabljanje skupnosti, da same skrbijo za svoja okolja, oblikovanje nacionalnega okvira za povezovanje razvoja in ohranitve narave ter ustvarjanje svetovnega zavezništva. Ukrepi za trajnostno življenje so potrebni na glavnih področjih človekove dejavnosti (kmetijstvo, industrija, biotehnologija, znanost, odpadki, kemikalije, poraba energije, itd.) in zadevajo nekatere glavne vsebine biosfere kot so gozdovi, vode, zrak, gorovja, biotska raznovrstnost (Kopač 2004, 15).

Koncept trajnostnega razvoja je v zadnjem desetletju postal razvojna paradigma domala vseh institucij, politik, razvojnih načrtov, itd. Dejansko pa je konceptualizacija povezav med okoljsko, družbeno in gospodarsko razsežnostjo sistema na organizacijski ravni šele na začetni stopnji. Tradicionalno sta namreč v središču pozornosti ekonomska razsežnost ter doseganje ekonomskih vrednosti (Giddings, Hopwood, O'Brien 2002, 187–196), okoljska in družbena področja pa so obrobne pomena. Še vedno so zelo pogoste definicije povezane z ekonomijo kot je npr. »Trajnostni razvoj lahko definiramo kot spoj trajnosti, ki pomeni nezmanjševanje kapitala v času in razvoja, ki kritično naslavlja povečevanje dohodka.« ter izhajajo predvsem iz zaskrbljenosti nad zmanjševanjem virov (Banjac in drugi 2015, 46).

Pri načrtovanju raznih politik z namenom doseganja trajnosti je torej potrebno biti pozoren na vprašanje komponent trajnostnega razvoja in njihovih kompleksnih medsebojnih razmerij, predmet proučevanja pa gledati iz vidika štiridimenzionalne trajnosti, ki jo metodološko uvajata tudi Čiegis Remigijus in Gineitiene Dalia (Čiegis in Gineitiene, 2008, 107–117).

2.1.2 Dimenzije trajnostnega razvoja

Razvoj koncept trajnostnega razvoja lahko razdelimo na tri faze: dvodimenzionalna trajnost, tridimenzionalna trajnost in štiridimenzionalna trajnost.

a) Dvodimenzionalna trajnost

Izhodišče za oblikovanje koncepta trajnostnega razvoja je bilo stališče, da se okolje in ekonomija ne smeta medsebojno omejevati temveč morata spodbujati iskanje novih možnosti. Čepinskis (2002) navaja, da je bil v začetku poudarek predvsem na ekoučinkovitosti, ki je pomenila predvsem proizvodnjo in zagotavljanje produktov in storitev za izboljšanje kvalitete življenja in okolja ter splošne blaginje, ne pa tudi na ohranjanju za prihodnje generacije in regenerativni sposobnosti virov.

Že v diplomski nalogi (Berglez 2007) smo ugotavljali:

Leto 1972 je bilo za okoljevarstvo in koncept trajnostnega razvoja ključnega pomena. Objavljena sta bila dva ključna članka. Britanska revija The Ecologist je objavila članek Blueprint for Survival, ki je vseboval podatke raziskovalne skupine iz Inštituta za tehnologijo v Massachusettsu, predsedovala pa sta ji Dennis in Donella Meadows. Ta članek je vzel za izhodiščno točko pogled, da bi kontinuirana takrat prevladujočih trendov pripeljala do zloma družbe in nepopravljivega uničenja life-support (ekološki sistemi, ki podpirajo življenje na Zemlji) sistemov na tem planetu, možno še pred koncem tega stoletja. Takšen izid bi bil posledica vladanja globoko zakoreninjenih prepričanj in kontinuirane gospodarske rasti. Bolj kot bi ekonomije rasle, bolj bi vlade pospeševale nadaljnjo rast, saj ekonomska rast teži k ustvarjanju potrebe po še večji ekonomski rasti (Reid, 1995, 29). Nekaj mesecev po objavi članka Blueprint for Survival je Meadowsova skupina objavila poročilo Rimskega kluba Meje rasti (Limits to Growth). Meje rasti so doživele velik odziv in tudi kar nekaj kritik (Cole, Freeman, Jahoda, Simmons, Pavitt). Članek predstavlja uporabo modela temelječega na računalniškem sistemu, imenovanem World 3. Ta model, ki je študija prikaza nadaljujoče eksponentne rasti v petih notranje povezanih trendih globalne zaskrbljenosti za okolje (industrializacija, rast populacije, vsestransko slabo prehranjevanje, pomanjkanje obnovljivih virov, ekološka škoda), je razvil Jay Forrester (Reid, 1995, 30–31). World 3 model je prikazal serijo scenarijev, ki bi se lahko zgodili, na podlagi različnih vrednosti spremenljivk in označujejo spremembe (Connelly in Smith, 1999, 41).

Korak naprej je bil narejen na prvi svetovni konferenci Združenih Narodov (UN) leta 1972 v Stockholmu, kjer je bilo oblikovano sporočilo, da je potrebno naravne vire uporabljati

čim bolj učinkovito ter da mora biti vpliv na okolje čim manjši. Na konferenci je bil oblikovan tudi termin, ki naj bi opisoval ta proces – »ecological development« – ekološki razvoj. Leta 1980 je bil nato s strani mednarodnih organizacij in institucij objavljen tudi prvi dokument World conservation strategy, ki je bil osnova za razvoj koncepta trajnostni razvoj. Čiegis (2000) ugotavlja, da ta dokument že jasno opredeljuje, da razvoj in okoljevarstvo nista nujno nasprotujoča ter da je lahko uravnotežena raba naravnih virov ne samo del ekonomskega razvoja, ampak tudi del varstva okolja. Kot navaja Čepinskis (2002), pa je ravno v tem obdobju postalo tudi jasno, da je nuja zasnovati razvoj na obnovljivih virih. Uporaba naj temelji na racionalnosti in učinkovitosti. Razmahnil se je obseg akademskih razprav (npr. Meadows, Prages, Brown), kaj sploh trajnostni razvoj je.

b) Tridimenzionalna trajnost

Tretja, socialna komponenta se je prvima pridružila proti koncu osemdesetih let. Prelomnico pomeni objava dokumenta »Our Common Future«, bolj prepoznanega v javnosti kot Brundtlandinega poročila, ki ga je leta 1987 objavil WCED, znan kot Brundtlandina komisija. To poročilo je poudarilo, da trajnostni razvoj ne more temeljiti samo na ustreznem okoljskem in ekonomskem razvoju, temveč mora zagotavljati socialno pravičnost. Pri tem je bila revščina identificirana kot ena največji težav pri udejanjanju načel trajnostnega razvoja. Izpostavljen je tudi pomen solidarnosti med generacijami in znotraj njih. Pri tej tretji dimenziji so torej pomembne različne socialne politike, kot so zdravstvo, šolstvo, solidarnost, itd. Pomembno pozornost pa moramo nameniti tudi socialnemu kapitalu, ki ga Putnam (1993, 167) definira kot koncept, ki se nanaša na tiste aspekte socialne organizacije, kot so zaupanje, norme in omrežja, ki lahko izboljšajo učinkovitost družbe s spodbujanjem koordiniranega delovanja, Bordieu pa kot koncept, kjer je socialni kapital definiran kot gostota in relevantnost socialnih kontaktov, na katere se lahko posameznik zanese oz. jih lahko mobilizira, če želi izboljšati svojo pozicijo v tekmi na simbolnem trgu (Adam in drugi 2001, 39).

Skrb za trajnost v prihodnosti se je pomembno povečevala in pridobivala na političnem pomenu v devetdesetih letih. Leta 1992 je UNCED v Braziliji predstavil Agendo 21, 40 poglavij dolg program, ki se ukvarja s številnimi vidiki trajnostnega razvoja na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Znanstveniki in aktivisti pa so si prizadevali ustvariti merila trajnosti (Pirages 2003, 58).

c) Štiridimenzionalna trajnost

Po objavi Agende 21 je bilo močno opaziti, da osnovne komponente ne zadostujejo za celostno uresničitev trajnostnega razvoja. Manjkala je politična komponenta. V novem obdobju se je pričela vnašati politično-institucionalna dimenzija, ki ima glaven vpliv na to, da se v vseh nivojih upravljanja zagotovi več aspektov in uporablja sistematičen način razmišljanja z namenom preseganja ovir, ki jih postavljajo institucionalne prepreke, tradicionalna paradigma in struktura moči.

Slika 2.1: Štiri dimenzije trajnostnega razvoja

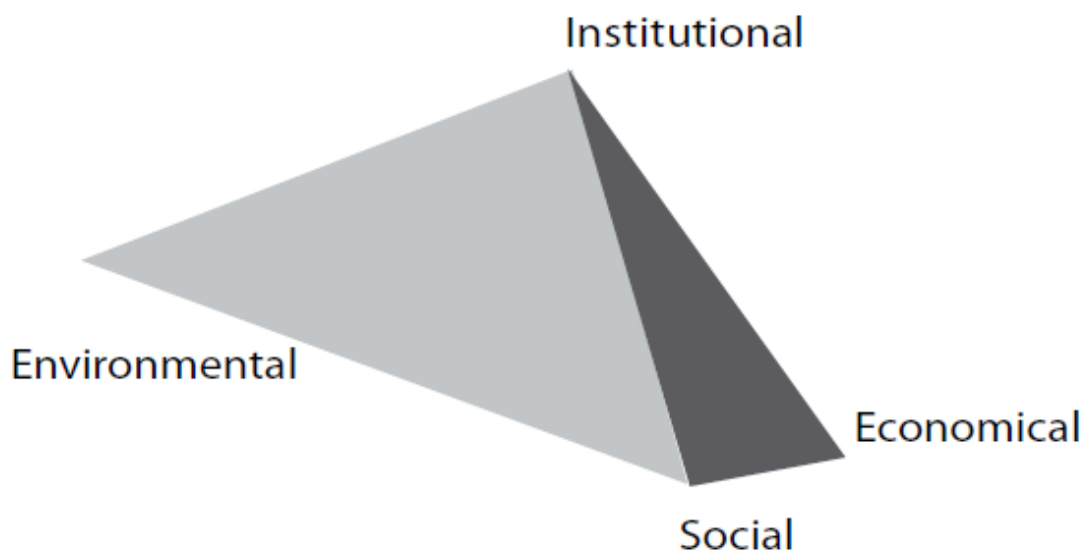

Fig. 1. Tetrahedron of sustainability categories

Vir: Čiegis in Gineitiene (2008, 110).

Po mnenju Thiersteina in Walserja (2007) je četrta dimenzija sestavljena predvsem iz kombinacije demokratičnega političnega sistema in vrednostnega sistema družbe, kjer mora biti okoljska etika prepoznana med vrednotami. Torej bi četrto dimenzijo lahko opredelili kot politična in institucionalna volja, ki izhaja iz družbe, kjer je trajnost oz. sonaravnost pomemben del vrednotnega sistema.

Malo drugačna, a podobna je tudi opredelitev štiridimenzionalne trajnosti, ki jo najdemo v magistrski nalogi Rade Drnovšek (2015), ki navaja naslednje štiri komponente – ekonomska (blagostanje družbe), socialna (kvaliteta življenja), ekološka (ekološka učinkovitost) ter kulturna oz. etična (človeške vrednote, kultura, etika in norme) (Mulej in drugi v Drnovšek 2015, 20). Navaja, da iz štiristebrnega razumevanja trajnostnega razvoja izhaja, da morajo biti vsi štirje vidiki obravnavani enako pozorno, poseben poudarek pa je namenjen še vlogi participacije na področju okolja ter razvoju komunikacijskega in odločevalskega procesa. Nevladne organizacije lahko igrajo ključno vlogo pri uresničevanju demokratičnega sodelovanja, saj imajo strokovno znanje. Obravnavati jih je potrebno kot partnerje pri oblikovanju politik in pri sprejemanju odločitev, povezanih s trajnostnim razvojem (Drnovšek 2015, 20).

2.2 Opredelitev koncepta sonaravnega razvoja

Okoljska trajnost je ključno, inovativno vsebinsko polje razvoja, zato je za doseganje okoljske trajnosti potrebna sonaravna organizacija bivanja in gospodarstva. Sonaravni razvoj pojmuje kot razvoj, ki je skladen z naravo, zmogljivostjo okolja tako glede trajne oskrbe prebivalstva z naravnimi viri kot glede sposobnosti nevtralizacije različnih okoljskih obremenitev. Predstavlja pomembnost okoljskega stebra trajnostnega razvoja in izraža nedopustnost kompenzacije na račun gospodarske rasti. Trajnostni sonaravni razvoj je torej razvoj, ki trajno ohranja in izboljšuje blaginjo ljudi brez ogrožanja blaginje ekosistemov (Plut 2014b, 15–16).

V konceptu sonaravnega razvoja lahko posplošeno rečemo, da sta v ospredju ekonomska in okoljska komponenta. Socialna komponenta je tista, ki je pozitivna eksternalija in hkrati ena izmed sredstev za doseganje prvih dveh, v kolikor je cilj prava ekonomska in okoljska trajnost. Politična volja, kot institucionalna dimenzija pa zagotavlja udejanjanje in opravnomočenje sonaravnosti kot družbene vrednote.

Celotna zasnova sodobnega kapitalističnega in »socialističnega« gospodarstva ter raven materialnega blagostanja je eksistenčno odvisna od trajne ekonomske rasti. Ničelna rast ali celo upad rasti povzroči politično paniko, ogroženo je podjetništvo, delovna mesta, sproži

se spirala recesije. Postavljanje gospodarske rasti pod vprašaj se označuje kot sovražno dejanje idealistov, sanjačev in revolucionarjev. Mit trajne rasti postaja socialno in okoljsko vprašljiv sam po sebi, saj npr. dve milijardi ljudi živi z manj kot dvema dolarjema dnevno, 60 % svetovnih ekosistemov pa je degradiranih. Ogroženo je trajno delovanje planetarnih ekosistemov storitev in stabilnost svetovnega podnebja (Plut 2014b, 8).

Čas življenja prek svojih zmožnosti in naravnih virov, sposojenih od prihodnosti, se dejansko končuje (Kajfež Bogataj 2013 v Plut 2014b, 10). Na prostorsko omejenem planetu z omejenimi naravnimi viri in omejeno zmogljivostjo nevtralizacije okoljskih obremenitev ni možna trajna količinska rast in neskončna akumulacija dobrin (Plut 2014b, 10). Iz gospodarske rasti je torej za sonaravni razvoj potrebno narediti preskok v zeleno rast.

Zelena rast pomeni spodbujanje gospodarske rasti in razvoja ter hkrati zagotavljanje ohranjanja naravnih bogastev, od katerih je odvisna naša blaginja. Za doseganje tega cilja je treba spodbujati naložbe in inovacije, ki podpirajo trajnostno rast in prinašajo nove gospodarske priložnosti (SURs 2014, 7).

Zelena rast tako spodbuja zeleno vedenje podjetij in potrošnikov, omogoča razvoj zelenih delovnih mest, spodbuja zelene dejavnosti ter zagotavlja ustrezne spodbude in podporo za zelene inovacije. Bistvena je vzajemna krepitev vidikov okoljske in ekonomske politike. Kljub temu da se zelena rast osredotoča predvsem na okoljsko in ekonomsko sfero, je pomemben del trajnostnega razvoja, saj daje pomembno osnovo za podporo razvoja socialne komponente. Zelena rast omogočajo zelene investicije.

Sodobna redefinicija razvoja je torej okoljsko zasnovana in izhaja iz prostorskih, snovno-energetskih in samočistilnih omejitev (naraščajoče) materialnosti človeštva. Trajnostno sonaravna družba naj bi bila torej okoljsko medgeneracijsko odgovorna, socialno varna in pravična, gospodarsko uspešna in materialno zmerna, nenasilna do sočloveka in drugih vrst. Temeljni cilj je torej doseganje blagostanja v širokem pomenu besede, ki se nanaša na zadostno gmotno podlago za vsakogar, na zdravje, varno okolje in varovanje narave ter dobre človeške odnose. Pri tako definirani blaginji dosežena višina BDP ni in ne more biti edino merilo razvitosti države in dosežene blaginje, konkurenčnost gospodarstva pa ne več primarni razvojni cilj (Plut 2014b, 16).

V sonaravnem razvoju je torej najpomembnejše upoštevanje zaščite naravnih virov sedanjih in prihodnjih generacij, trajnostna raba naravnih virov, ravnovesje med uporabo virov v posamezni državi in potrebah drugih izven nje ter upoštevanje okoljskih vidikov v gospodarskem in družbenem delovanju (Yamin in Depledge 2004, 72). Pri sonaravnosti tako igra osrednjo vlogo okoljska komponenta.

Po Brundtlandini definiciji trajnostnega razvoja o enakovrednih potrebah sedanjih in prihodnjih generacij je treba podčrtati, da je ustvarjanje blagostanja po mnenju okoljskih ekonomistov ključno odvisno od razpoložljivih različnih oblik kapitala. Ključna dilema se glasi, ali se lahko okoljski (naravni) kapital nadomesti z drugimi oblikami kapitala, npr. z ustvarjenim kapitalom. Večina ekonomistov zagovarja tezo t. i. šibke sonaravnosti, ki pristaja, da se lahko naravni kapital nadomesti (Stiglitz in drugi v Plut 2014b, 42). Zagovorniki močne sonaravnosti pa izključujejo možnosti zamenjave zlasti t. i. kritičnega sonaravnega kapitala z drugimi naraščajočimi oblikami kapitala (Plut 2014b, 42).

Ne glede na to, ali se opremo na šibko ali na močno sonaravnost, je jasno, da je potrebno iskati razmerje med delovanjem gospodarskega sektorja in ohranjanjem narave v vseh pogledih. Povečati bo potrebno obseg zelene ekonomije.

Cato (v Plut 2014b, 43) navaja tri zanimive koncepte, ki jih je potrebno udejanjiti za doseganje sonaravne trajnosti:

1. Učinkovitost – razširiti je treba klasično ekonomsko razumevanje učinkovitosti, ki mora vključevati eksterne okoljske stroške.
2. Optimalnost – vključuje okoljsko in socialno vlogo lokacije vsake dobrine in storitve. Išče se okoljsko in socialno optimalna lokacija in vključuje se vidik socialne pravičnosti.
3. Trajnost, sonaravnost – nov koncept, kjer so razlike med pristaši šibke (pristop okoljskih ekonomistov) in močne trajnosti (pristop ekoloških ekonomistov) na osnovi (ne)zamenljivosti narave kot oblike »kapitala«.

Podobnega mišljenja je tudi Vendraminova (v Plut 2014b, 62), ki sonaravni napredek opredeljuje z naslednjimi izhodišči:

1. Drugačna makroekonomija, katere stabilnost ne bo odvisna od stalno naraščajočega trošenja.
2. Večja vloga storitveno usmerjenega gospodarstva, ki bo bolj samooskrbno, kar je v nasprotju s sedanjimi usmeritvami globalnega gospodarstva.
3. Zmanjšanje zasebnih in povečanje javnih naložb z davčno in fiskalno politiko ter okrepljena vloga države pri zagotavljanju javnih dobrin.
4. Večja skrb za socialni kapital, zmanjšanje brezposelnosti zlasti z zmanjšanjem števila delovnih ur oziroma delovne obveznosti, enakomernejša porazdelitev dela med vso delovno silo.
5. Enakomernejša dohodkovna distribucija oziroma razmeroma majhna dohodkovna neenakost.
6. Večja usmerjenost inovativnosti in naložb v gmotno učinkovitost, obnovljive vire energije, čiste tehnologije, prilagajanje podnebnim spremembam, vzdrževanje in varovanje ekosistemov zlasti s korenitimi spremembami relativnih cen dela in omejenih naravnih virov (surovin, energije).
7. Cena oziroma vrednost proizvoda na trgu mora poleg poslovnih stroškov vključevati tudi vse zunanje (okoljske) stroške, zbrana sredstva pa je treba nameniti skrbi za ohranjanje naravnega kapitala.
8. Skrb države za oblikovanje in vzpostavitev vrednot, kot so javno dobro, družbeni stroški, blaginja danes nasproti blaginji v prihodnje ipd.

Kaj pa industrija? Tukaj zanimiv odgovor ponuja Rifkin (v Plut 2014b, 63 – 64), ki kot nosilne stebre zelene tretje industrijske revolucije izpostavlja:

1. Obnovljivi energetske viri so prvi od petih stebrov industrijske revolucije. Milijarde dolarjev javnega in privatnega kapitala bo treba vlagati v raziskovanje, razvoj in podjetništvo ter gospodinjstva, da se bo zmanjšal ogljikov odtis in se bo povečala energetska neodvisnost in učinkovitost.
2. Sonaravno gradbeništvo je drugi steber tretje industrijske revolucije, saj zgradbe potrošijo 30 % – 40 % celotne proizvedene energije in so hkrati odgovorne za 30 % – 40 % vseh CO₂ emisij. Sodobne tehnologije omogočajo energetske prenovle starih in sonaravno gradnjo novih stavb, ki naj služijo kot dom in delovno mesto in hkrati kot elektrarna, ki uporablja sonce, veter, odpadke, valovanje in plimo, hidroenergijo in geotermalno energijo.

3. Tretji steber naj bi bil vodik kot univerzalni medij shranjevanja, skladiščenja vseh oblik obnovljive energije, kar bi omogočilo zanesljivo energetska oskrbo in prevoz. Vodik je najlažji in najbolj razširjen kemijski element v vesolju, ob njegovi energetski rabi sta edina so-proizvoda voda in toplota. Vesoljska vozila ga že 30 let uporabljajo kot zanesljivo gorivo. Z obnovljivimi viri energije se proizvaja električna energija, le-to pa naj bi množično uporabili v procesu elektrolize, za razbitje vode v vodik in kisik. Vodik lahko tudi neposredno proizvajamo iz organskih, živalskih in lesnih odpadkov.
4. Četrty steber pa so pametna energetska omrežja, ki omogočajo podjetnikom in lastnikom zgradb proizvodnjo lastne energije in medsebojno izmenjavo energije med majhnimi in večjimi proizvajalci in porabniki energije. Prehod k električnim avtomobilom in avtomobilom na vodik je pomembna sestavina tretje industrijske revolucije. Bistveno večja bo tudi vloga javnega prevoza.
5. Peti steber je samooskrba npr. v hrani, odprt dostop do novih tehnologij, novih gradbenih materialov, sort in pasem.

Plut (2014b, 64) vidi v tretji industrijski revoluciji tudi priložnost. Pravi, da bo prehod zahteval celotno rekonstrukcijo ekonomske infrastrukture vseh držav, ustvaril bo milijone delovnih mest, nove proizvode in storitve.

Kadar hočemo definirati dvig zelenih delovnih mest, pa je potrebno določiti tudi kazalnike, ki so že zaradi kompleksnosti pojma sonaravnega razvoja pravi izziv. Slaper (Krause in Slaper 2009, 11–13) navaja, da ima merjenje zelenosti v produkciji vsaj dve slabosti, večina industrij proizvaja mešano zelene in nezelene proizvode in storitve, zato je težko določiti mejo, kolikšen delež proizvodnje in delovnih mest je zelenih, ter tudi vključitev industrij, ki proizvajajo nezelena produkte, a uporabljajo zelene surovine ali druge zelene inpute ali procese, je lahko zavajajoče. V grobem lahko torej določimo dva tipa merjenja zelenih delovnih mest: glede na tip zaposlitev ali na tip produktov.

Zelena delovna mesta in zeleno rast lahko dosegamo na različne načine, vsekakor pa so za njuno doseganje pomembni inputi t. i. zelene investicije in projekti, ki morajo zopet izpolnjevati pogoj temeljenja na konceptu sonaravnosti.

3 TRAJNOSTNI RAZVOJ NA NACIONALNI IN REGIONALNI RAVNI

V 70. letih 20. stol. se pojavi strokovni dvom o primernosti kolonizacijskega, na trajni gospodarski rasti zasnovanega visokoentropijskega razvojnega modela kapitalizma in ostankov socializma. Sodobna finančna, gospodarska in z njo povezana socialna kriza, ki je omajala vero v vseomogočnosti tržnih zakonitosti in kapitalizma, je zgolj še dodatno razkrila civilizacijsko zablodo, da lahko nakopičene razvojne, okoljske in socialne probleme celostno in trajno premagamo z obstoječimi razvojnimi vzorci in sedanjo prevladujočo hierarhijo vrednot. Človeštvo je na ključnem civilizacijskem razpotju, ujeta v čedalje bolj zategnjeno entropijsko zanko in socialno erozijo (Plut 2014a, 7).

Kot pravi Plut (2014a, 9), svet lahko spremeni le družba, ki bo spremenila svoj vrednotni sistem, začetni je treba v šoli in v družini. Toda že sama štiridimenzionalna sestava koncepta trajnostnega razvoja dokazuje, da trajnosti ni mogoče udejanjiti, če za to ni prave politične in institucionalne volje, zato pa je nujna tudi dolgoročna politična usmeritev, ki upošteva načela sonaravnega in trajnostnega razvoja na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Evropa je že zapisala trajnostni razvoj kot pomemben del svoje prihodnosti. Najpomembnejši so štirje dokumenti: Pogodba o Kjotskem protokolu, Agenda 21, Lizbonska pogodba in Evropa 2020. Ti dokumenti naj bi bili osnova za uvajanje trajnostnih prvin tudi na nacionalnih ravneh.

3.1 Nacionalna raven

3.1.1 Koncept trajnostnega razvoja v Sloveniji

Trajnostni razvoj kot koncept se je v Sloveniji pojavil že v 70. letih.

V diplomski nalogi (Berglez 2007) smo že ugotovili, da smo *praktično brez zamude sledili prvim korakom v svetu na ravni najbolj razvitih industrijskih držav. Z zeleno knjigo o okolju smo na najboljši način pospremili prvo konferenco Združenih narodov o okolju 1972 v Stockholmu (Blinc in drugi 2001, 18). Kljub temu pa sta ne praktični razvoj in učinkovitost varovanja okolja do konca 80. let odločilno vplivala predvsem družbena lastnina in samoupravljanje. Varovanje okolja*

je bilo pretežno deklarativno, z očitnim razhajanjem z ustavno pravico do zdravega in človeku primerne okolja. V drugi polovici osemdesetih je bilo varstvo okolja eno tistih področij, ki je, tudi zaradi pomena v javnosti, prispevalo k odpiranju prostora za uveljavljanje širših družbenih sprememb (Blinc in drugi 2001, 18). Pozitivni programski naboj tega časa je bil dovolj velik, da je, kljub sistemskim in drugim oviram, Slovenija med vsemi državami Vzhodne in Srednje Evrope prva dobila sklad za okolje, ki ga je polnil tako imenovan ekološki dinar (Blinc in drugi 2001, 18). Tako zbrana sredstva naj bi se porabljala v skladu s posebnim programom, ki ga je sprejela takratna Skupščina republike Slovenije, in je že vseboval nekatere elemente nacionalnega programa, ki so še danes aktualni (sanacija termoenergetskih objektov, izboljšanje kakovosti vodotokov, izvedba strategije in operativnega programa, ravnanja z odpadki ter varstvo tal pred onesnaževanjem). Osamosvojitve Slovenije je temeljito spremenila pravni, ekonomski in socialni okvir varovanja okolja. Sprememba lastništva ter podreditev odločanja dobičkov sta bistveno spremenili motive in cilje odločanja. V tem trenutku pa še ni mogoče predvideti odnosa novih lastnikov do okolja, po analogiji z razvitimi državami, pa je mogoče pričakovati, da se mora vsaj v prvi fazi okrepiti vloga države, predvsem kot nosilca uvajanja mehanizmov preprečevanja večanja dobička na račun okolja (Blinc in drugi 2001, 18).

Leta 1990 je Slovenija izrazila skromne zaveze k ukrepom določenim v Agendi 21. Ustanovljen je bil Svet za trajnostni razvoj, ki naj bi sprejel smernice in priporočila za trajnostni razvoj v Sloveniji, ocenil obstoječe dokumente povezane s trajnostjo ter podal predloge in sodeloval v razpravah v zvezi s pripravo Nacionalnega programa varstva okolja ter drugimi sektorskimi strategijami, ki naj bi prav tako temeljile na trajnostnem razvoju. Svet je bil umeščen pod Ministrstvo za okolje in prostor in se je prvič sestal leta 2001 (Deželan in drugi 2014, 43–44), 2003 pa so ga že prestavili pod Službo vlade za podnebne spremembe do njene ukinitve. Zadnja seja v takšni obliki je bila sklicana leta 2011. Resorni Sveti za trajnostni razvoj in varstvo okolja so danes ustanovljeni po posameznih ministrstvih (Ministrstvo za okolje in prostor ter Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano).

Pojem trajnostnega razvoja se je v samostojni Sloveniji uveljavil konec prejšnjega stoletja. Za prelomno lahko štejemo leto 1995, ko je bila sprejeta prva nacionalna razvojna strategija z naslovom *Približevanje Evropi – rast, konkurenčnost in integriranje* (Potočnik, Senjur in Štiblar v Banjac in drugi 2015, 10). »Sonaravni razvoj« je bil v prvi nacionalni strategiji razumljen izključno v ekološkem smislu, in ne tudi v smislu neločljivosti gospodarske, socialne/družbene in okoljske dimenzije. Tudi v nevladno sfero je pojem

trajnostni razvoj vstopil leta 1995. Tega leta je 19 slovenskih NVO pripravilo predlog okvirne strategije za trajnostni razvoj Slovenije, ki je izšel pod naslovom *Agenda 21 za Slovenijo – prispevek nevladnih organizacij*. V tem dokumentu je trajnostni razvoj konceptualiziran z vrsto načel, ki jih lahko uvrstimo v konceptualizacijo »močnega« ali celo »idealnega« trajnostnega razvoja (Banjac in drugi 2015, 10).

Devarič (2004, 11) je po več kot desetletju obstoja samostojne Slovenije zapisal: »Odnos do okolja, v katerem živimo in delamo v Sloveniji, je še vedno pogojen z ekonomsko prevlado, ker je večina gospodarske rasti tehnološko pogojena z veliko porabo naravnih virov, nizko stopnjo gospodarjenja s sekundarnimi surovinami in reciklaže ter visokim deležem »umazanih industrij«. Raven financiranja varstva okolja je sorazmerno nizka.« Tudi danes lahko trdimo podobno. Strateško razvojne napake finančno-političnih elit popravljamo z radikalnimi varčevalnimi ukrepi. Zmanjšuje se nivo socialne države, dajatve delodajalcev in administrativna togost pa močno zavirajo napredek, ustvarjalnost in razvoj.

Drenovec (2013, 29) ugotavlja, da je bila na prehodu stoletja Slovenija resnična zgodba o uspehu. Gospodarstvo je poganjal pretežno domači kapital na ravni skoraj polne zaposlenosti; v okolju delujoče socialne države še vse do leta 2005 brez primanjkljajev in zadolževanja; in z najboljšimi ocenami bonitetnih agencij in mednarodnih institucij.

Je ravno to, kar je leta 2004 ugotavljal Devarič in sta na še bolj kritičen način izpostavila slabih deset let kasneje npr. Adam (2013) in Drenovec (2013) v svojih razglabljanjih o elitah ter neupoštevanju povezovanja komponent trajnostnega razvoja, šlo že samo na področju gospodarstva narobe?

V štirih letih od jeseni 2004 do jeseni 2008 je porasel slovenski zunanji dolg s 15 milijard evrov, kolikor se ga je nabralo v vsej prejšnji zgodovini, na 36 milijard. Ob 3 milijardah vsakoletnega prirasta BDP-ja je teklo v državo vsako leto še za 6 milijard denarja iz prirasta zunanjega dolga (Drenovec 2013, 31). Zadolževanje se je stekalo v plače, dobičke in prihodke države (Drenovec 2013, 32).

Slovenski procesi druge polovice 20. stoletja se povsem vklopljajo v širšo evropsko zgodbo tega časa, natančneje, v zgodbe manj razvitih evropskih družb zunaj sovjetskega bloka (Drenovec 2013, 30). Tranzicijsko liberaliziranje in privatiziranje imata zdaj v svoji

podlagi že precej postarano tehnološko bazo, ki na koncu edina odloča o gospodarski rasti. V letih 2001–2003 je gospodarska rast upadla na samo 3 %. Trend se je medtem zasukal nazaj navzgor po veliki »konvergenčni« pocenitvi kredita 2004 in še bolj leta 2006, ko se je na ekspanzijo zunanjega zadolževanja z vso močjo priključila še država, v popolnem nasprotju s pravili ravnanja v konjunkturi. V drugi polovici 2006 se je začela vzpenjati rast BDP-ja proti 7 %, rast zaposlovanja proti 4 % (zdaj že večinoma rast zaposlovanja tujcev), spet so začele rasti plače, še bolj fiskalni tokovi in še bolj dobički – povsem nepovezano s trendi produktivnosti (Drenovec 2013, 31). Po podatkih Eurostata se je stopnja brezposelnosti dvignila z nizkih 4,2 % septembra 2008 na 7,8 % decembra 2010, BDP pa je leta 2009 padel za 8,1 % (Guardianchich v Adam 2013, 69). Slovenija se je leta 2012 še vedno spopadala z recesijo ter se borila z dolžniško krizo in stabilizacijo javnih financ (Adam 2013, 69). Ob branju poročila Svetovnega gospodarskega foruma (WEF) o globalni konkurenčnosti 2011–2012 lahko ugotovimo, da je Slovenija izgubila 12 mest in se je pomaknila na 57. mesto. Bernard Brščič (v Adam 2013, 53) pravi, da poslabšanje konkurenčnega položaja Slovenije zaznavajo takorekoč že vse institucije, ki se s tem ukvarjajo. Oceno pa je označil kot znak za alarm. Nedvomno je to resno opozorilo za Slovenijo. Stanje je danes po treh letih le za las bolj optimistično.

3.1.2 Koncept trajnostnega razvoja in nacionalni strateški dokumenti

Glede na trenutno stanje se res lahko sprašujemo, kje je potem danes trajnost v Sloveniji, ki je bila zelena nit Strategije razvoja Slovenije 2006 – 2013 in jo je pripravil UMAR, Vlada RS pa sprejela dne 23. 6. 2005 in trajnost, ki je bila že prej opredeljena in načrtovana v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije iz julija 2001? Trenutno na nacionalni ravni še vedno samo v strategijah. Izjema je morda le področje turizma, ki na aktivno vključuje okoljsko, gospodarsko in socialno komponento v svoje strateške dokumente in izvedbene projekte ter Slovenijo predstavlja kot deželo zelenega turizma v vseh pogledih.

Po oceni Frana Adama (2013, 42) je v okviru različnih vladnih ekip samo po letu 2000 nastalo najmanj dvajset dokumentov o scenarijih in strategijah razvoja posameznih sektorjev ali družbe v celoti. Večina teh dokumentov in projektov je zastarala ali bila

pospravljena v predale, še preden se je črnilo na njih dobro posušilo. To se je zgodilo celo z dobro pripravljeno Strategijo razvoja Slovenije (Adam 2013, 42).

Borut Rončević (2008, 165–212) je o obeh strategijah v poglobljeni analizi bolj izčrpen. Na primeru Strategije gospodarskega razvoja njegova raziskava jasno prikazuje, da se je ta strategija »ustavila po zaključku znanstveno-raziskovalnega procesa in da je bila javna razprava – z izjemo institucionalizirane predstavitve mnenj v državnem zboru – izrazito šibka« (Rončević 2008, 208). Pravi tudi, da je »glede na svoj namen precej nedorečena« (Rončević 2008, 209). Za Strategijo razvoja isti avtor ob njenem nastanku pravi, da predstavlja bistven napredek. Pa vendar spremljanje izvajanja Strategije razvoja Slovenije 2005–2013 (Poročilo o razvoju 2012 in 2013) kaže, da Slovenija ni uspešna pri doseganju ključnih ciljev na gospodarskem, socialnem in okoljskem področju (Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo 2013, 2).

Slovenija je v obdobju 2005–2008 dosegala visoke stopnje gospodarske rasti (v povprečju 5,1 % na leto) in s tem zmanjševala zaostanek za povprečjem EU. Z začetkom gospodarske krize se je soočila z enim najvišjih padcev gospodarske aktivnosti med državami EU. Raven gospodarske razvitosti, merjena z BDP na prebivalca po kupni moči v primerjavi s povprečjem EU, se je znižala pod vrednost ob sprejetju SRS leta 2005. Ugotovitve v Poročilu o razvoju 2013 kažejo, da cilji obstoječe strategije niso več dosegljivi. Poslabšanje gospodarskih razmer je v letih 2009–2011 privedlo tudi do zmanjšanja materialne blaginje prebivalstva, ki se je v pred kriznem obdobju izboljševala. Zaostrile so se tudi razmere na trgu dela, kar je skupaj z reformo in ukrepi za uravnoteženje javnih financ na področju socialnih transferjev v letu 2012 še poglobilo nekaj letno zmanjševanje razpoložljivega dohodka in s tem materialne blaginje prebivalstva. Trajnost blaginje prebivalstva sedanjih in prihodnjih generacij pa poleg poslabšanih gospodarskih razmer ogroža tudi počasnost in necelovitost ukrepov, ki bi sisteme socialne zaščite prilagodili starajočemu se prebivalstvu in spremenjenim razmeram v družbi. Tudi na področju okoljskega razvoja Slovenija ni v zadostni meri sledila usmeritvam SRS za trajnejše zmanjšanje pritiskov na okolje in zaustavitve upadanja biotske raznovrstnosti. Ti pritiski so se po letu 2008, z znižanjem gospodarske aktivnosti in posledičnim pasivnim zmanjšanjem porabe energije, sicer začasno ublažili, vendar lahko ob relativno visokih izpustih toplogrednih plinov in porabi energije na enoto bruto domačega proizvoda ob zagonu gospodarstva pričakujemo njihovo ponovno hitro povečanje (Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo 2013, 2).

Model urbanega razvoja Slovenije, ki sloni na krepitvi središč in tako podpira gospodarski, socialni in okoljski razvoj države, se ne uresničuje na predviden način. Strukturo urbanega sistema spreminjata krepitev in povečevanje nekaterih funkcionalnih območij večjih središč, na kar vplivajo pospešene dnevne migracije v smeri avtocestnega križa, zlasti z osebnimi avtomobili, ter močna suburbanizacija, ki povečuje ogljični odtis, poslabšuje kakovost zraka in stopnjuje pritiske na prostor, med drugim tudi na najbolj kakovostna kmetijska zemljišča. Posledično prihaja do zgoščanja prebivalstva v okolici nekaterih večjih središč, ter slabljenje bolj oddaljenih območij in tamkajšnjih urbanih središč, krčijo se storitve javnega pomena, povečujejo se tudi emisije zaradi rasti osebne in tranzitnega motornega prometa (Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo 2013, 3).

Toliko o krovnih preteklih strategijah, ki so kot dolgoročno usmeritev jemale trajnostni razvoj. Kako dalje? Po izteku obdobjnih strategij so sedaj v pripravi nove pomembne obdobjne strategije. Strategijo razvoja Slovenije 2014–2020 pripravlja Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo. Vizijo Slovenije 2050 pripravlja Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko skupaj z UMAR-jem, Strategijo prostorskega razvoja pa Ministrstvo za okolje in prostor.

Pa naštejmo še nekaj novih, področnih trajnostnih strategij, ki so že v veljavi. Sprejete so na primer: Raziskovalna in inovacijska strategija 2011–2020, Strategija slovenskega turizma, v RS, Strategija razvoja informacijske združbe do leta 2020, Nacionalna strategija odprtega dostopa do znanstvenih objav in raziskovalnih podatkov v Sloveniji 2015–2020, Strategija kibernetike varnosti Slovenije in celo Strategija za razvoj slovenskega nogometa 2020. Najbolj pomembna pa je seveda leta 2015 sprejeta Strategija pametne specializacije (imenovana tudi S4),

ki predstavlja izvedbeni dokument že sprejetih strateških dokumentov. Naslavlja vse štiri cilje obstoječe Strategije razvoja Slovenije 2006–2013 v delu, ki se nanaša na vzpostavitev »inovacijske družbe znanja«. V tem delu ima Slovenija že opredeljene tri ključne področne strategije in sicer RISS (Raziskovalno in inovacijsko strategijo Slovenije), SIP (Slovensko industrijsko politiko) ter Digitalno agendo, s posameznih vidikov pa so seveda lahko relevantne tudi druge strategije, npr. na področju varstva narave, energije, izobraževanja in podobno. S4 integrira in konkretizira usmeritve v enovit in konsistenten okvir, ki omogoča izvedbo usmerjenih in medsebojno dopolnjujočih ukrepov (Služba Vlade RS za razvoj 2015, 4).

Frane Adam je zapisal (2013, 42): »Tu se zastavlja vprašanje, ali nam res primanjkuje tovrstnih analiz ... Z nekaj pretiravanja bi celo lahko govorili o hiperprodukciji strateških razprav in dokumentov.« Ima prav ali ne, dejstvo je, da je bila učinkovitost preteklih dokumentov nizka. Če potegnemo črto in se delno opremo na Rončevičevi študiji primerov Oblikovanje Strategije gospodarskega razvoja Slovenije in Oblikovanje Strategije razvoja Slovenije 2007–2013, delno na model štiridimenzionalne trajnosti Čiegisa (2004) ter delno na lastna razmišljanja, ki so se oblikovala ob branju raznih evalvacij in poročil o izvedbi preteklih strategij, lahko zaključimo, da je bistven razlog za to primanjkljaj v komplementarnem povezovanju osnovnih treh komponent trajnostnega razvoja ter odsotnosti institucionalne in s tem tudi politične volje za opredelitev jasnih operativnih kazalnikov, ki bi strukturirano in kontinuirano spremljali rezultate. Do istega zaključka je v svojem članku (2013) z naslovom Zagotoviti pogoje za trajnostni razvoj in nova delovna mesta prišla Ana Murn, kjer razmišlja o razvojnem modelu Slovenije. Zapisala je: »Dokler ne bomo kot družba dorekli vizije, konceptov razvoja in instrumentov za njihovo uresničitev, ne bomo našli poti iz krize.« (Murn 2013, 51)

Napoved spremembe v to smer prinaša najnovejša publikacija »Povezani za rast«. V kateri je zapisano: »Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo z Akcijskim načrtom za leti 2015 in 2016 (Internet 8) je dokument, s katerim Vlada Republike Slovenije začneja strukturiran in sistematičen proces povezovanja znanj ter uresničevanje dogovora, da je zeleno gospodarstvo naša dolgoročna strateška usmeritev. Ta usmeritev namreč sledi strateškemu dokumentom mednarodnih in evropskih organizacij, usmeritvam Evropske unije ter hkrati odgovarja na globalne in nacionalne izzive (Ministrstvo za okolje in prostor 2015, 5). Predgovor omenjene publikacije je napisal predsednik aktualne vlade dr. Miro Cerar in s tem zagotovil tudi institucionalno voljo, k podajanju predlogov pa je bila aktivno pozvana tudi zainteresirana javnost. Morda je to začetek poti od črnega k dejanjem in k dejanskemu uveljavljanju trajnosti na nacionalni ravni.

3.2 Regionalna raven

»Državna organizacija je najpogosteje deljena po teritorialnemu načelu. Tako se oblast centralnih organov razširja na celoten teritorij države, medtem ko se oblast necentralnih organov razširja le na določene dele teritorija« (Brezovšek in Kukovič 2012, 52). »Regionalna oblast, kot nosilec necentralnih organov, je vmesna raven oblasti med osrednjo, državno oblastjo in ožjimi oblastmi lokalne samouprave. Pri pokrajini ali regiji gre za vmesni prostor med državo in občino. V tem prostoru se pojavljajo aktualne potrebe, ki v svojem bistvu temeljijo na interesih države, vendar le-te neposredno ne zadevajo; po drugi strani pa gre za izvirne interese lokalnega pomena, ki presegajo zmogljivosti ene same občine« (Haček 2005, 86).

V prejšnjem podpoglavju smo preleteli razvoj in udejanjanje koncepta trajnostnega razvoja na nacionalni ravni ter omenili strateške dokumente, ki naj bi ga skozi horizontalne in vertikalne mehanizme oblasti udejanjali. Pomembno vlogo k udejanjanju bi torej morala prevzemati tudi regionalna raven.

»V Sloveniji ne obstajajo širše samoupravne lokalne skupnosti, se pravi, ne obstajajo niti pokrajine oziroma regije niti upravni okraji. Zaradi slednjega je v vmesnem prostoru med državo in občino nastala praznina, ki se izraža negativno na obeh področjih, tako na področju, ki pripada državi, kot na področju, ki pripada lokalni skupnosti« (Vlaj 2005, 53).

Regionalni razvoj se je izoblikoval in uveljavil po 2. svetovni vojni. S pospeševanjem regionalnega razvoja skušajo države odpraviti, ali vsaj ublažiti, negativne učinke tržnega gospodarstva, ki povzroča regionalne razlike med območji, zaradi katerih deli posameznih držav, tudi deli Slovenije, uživajo prednosti, drugi deli pa so zapostavljeni. Razvoj teh regij zato stagnira ali celo nazaduje. Vzroki za takšna gibanja so različni, od zgodovinskega razvoja, privlačnosti za naložbe, prometnega položaja, obmejne lege, uvajanja inovacij (zlasti tehničnih in tehnoloških), socialnih razmer, kopičenja prednosti, ki jih prinašajo velike naložbe na določeni lokaciji, pa tudi družbenih – psihološka pripravljenost in naravnost za uvajanje novosti in dosego napredka (Ravbar 2000, 9–10). Slovenija je bila sicer edina med državami prehoda, ki je začela sistemsko urejati regionalni razvoj že na začetku 70. let, in sicer na osnovi policentričnega koncepta razvoja, vendar ta politika ni bila nikoli celovita in dosledna. Omejena je bila namreč na »gospodarsko manj razvita območja« oziroma na demografsko ogrožena območja«, zasnovana na investicijah države v razvoj regionalne infrastrukture, industrije in delno obrti. Odločitve so bile pogosto

preveč politično obarvane in obsojene na ekonomski neuspeh. Tudi v obdobju po letu 1990 so se gospodarske, prebivalstvene, infrastrukturne, socialne in druge razlike med slovenskimi regijami povečevale. Tradicionalnim razvojno zastajajočim obrobim in hribovitim regijam so se pridružile še nekatere tradicionalno industrijske regije. Tako Slovenija zaradi precejšnje neuspešnosti regionalne politike postopoma prehajala v državo velikih regionalnih in socialnih razlik v razvoju in gmotnemu standardu. Obenem pa so se zaskrbljujoče povečevale regionalne razlike v izobrazbeni ravni in infrastrukturni opremljenosti (Plut v Brezovšek in Kukovič 2012, 68).

3.2.1 Koncept trajnostnega razvoja v Koroški regiji

Glede na neuspešnost regionalne politike o udejanjanju trajnostnega razvoja na regionalni ravni ne moremo govoriti na enak način kot na nacionalni in lokalni ravni, kjer so resorne institucije, ki strateške dokumente potrjujejo in pripravljajo, nosijo tudi odločevalsko pristojnost ter razpolagajo z mehanizmi za njihovo udejanjanje. Vsebina v nadaljevanju tega poglavja je torej vezana predvsem na posamezne akterje (RRA Koroška) in na stanje, ki ga je mogoče zaznati na regionalni ravni, natančneje v Koroški regiji, kjer leži občina, ki je predmet preučevanja. Glede na njeno geografsko lego in razvojno stanje jo v nadaljevanju konceptiramo kot podeželsko oz. hribovito obrobno regijo.

Naravni viri za trajnostni razvoj slovenskega podeželja so bogati: gozd, rodovitna prst, obnovljivi viri energije, lepota in pestrost naravne in kulturne krajine, vodni viri. Skupaj z znanjem, kreativnostjo in inovativnostjo ljudi predstavljajo osnovo za razvoj decentraliziranega nizkoogljičnega gospodarstva. Trajnostni razvoj slovenskega podeželja ni pomemben samo za revitalizacijo podeželja, ampak z regionalno uravnoteženim razvojnim zagonom prinaša višjo kakovost življenja ter konkurenčnost gospodarstva na državni ravni ter ohranja strateško pomembno poseljenost državnega ozemlja. Poleg podnebnih sprememb in drugih pritiskov na okolje naslavlja tudi pereči problem brezposelnosti (Internet 2). V nadaljevanju si pogledjmo Koroško regijo, v katero je prostorsko umeščena tudi občina, ki je predmet preučevanja tega magistrskega dela.

Glede na obrobnost in nizko investiranje države v razvoj regije, ki je predvsem odvisna od Evropskih projektov, kazalniki kažejo rahel trend izboljšanja, ki ga lahko pripisujemo predvsem trudu nekaterih posameznih občin. BDP na prebivalca statistično narašča. V letu

2010 je po podatkih SURS znašal 74,9, leta 2013 79,1, v letu 2014 že 80,1. Glede na 12 slovenskih regij zasedamo 9 mesto, kar Koroško še vedno uvršča med slabše razvite regije. Podobno je Koroška uvrščena tudi pri kazalcih sonaravnega regionalnega razvoja, kjer zaseda 8 mesto, indeksu razvojne ogroženosti, kjer zaseda 7 mesto ter indeksu človekovega razvoja, kjer zavzema 9 mesto (povzeto po Vintar Mally v Plut 2014a, 175).

Koroško izpostavlja v negativnem razvojnem smislu tudi novi osnutek Strategije razvoja Slovenije iz leta 2013:

Hkrati s pešanjem gospodarstva so se poslabšali tudi materialni pogoji življenja, medtem ko so kazalniki kakovosti življenja večinoma še izkazovali izboljšanje: dostopnost javnih storitev, kazalniki izobraženosti in zdravja, relativno ugodne subjektivne ocene življenjskega okolja. Zmanjšanje razpoložljivega dohodka so v krizi blažili realno višji javni izdatki za izobraževanje in nekatere druge javne storitve. Gospodarska kriza se je bolj odrazila v ekonomsko šibkejših regijah z relativno visokim deležem predelovalnih in delovno intenzivnih dejavnosti. Medtem ko so posamezne regije v obdobju 2005–2008 večinoma dohitevale povprečno razvitost EU, oziroma v primeru osrednjeslovenske regije povečevale prednost, se je pod vplivom gospodarske krize ta proces prekinil. V letih 2009 in 2010 se je zaostanek za povprečjem EU povečal v vseh regijah. Napredek iz obdobja 2005–2008 se je izničil. V primerjavi z letom 2005 so vse regije povečale zaostanek za evropskim povprečjem, najbolj Koroška regija (Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo 2013, 3).

3.2.1.1 Razvoj v Koroški regiji

Na kratko povedano tradicionalni pristopi in zgolj usmeritve v nacionalnih strateških dokumentih brez resnih sprememb v praksi za Koroško regijo niso prinesle rezultatov na bolje. Potrebno bo iskati nove pristope.

Trajnostni gospodarski razvoj je razvojni in prostorski koncept, ki poskuša klasični regionalni razvoj dopolniti z dimenzijo trajnosti, sonaravnosti zlasti glede rabe naravnih virov, prostora in okolja. Razvoj regionalne ekonomije mora biti enakovreden okoljskim in socialnim ciljem (Na poti k energetske ... v Plut 2014a, 171). Endogena, sonaravna regionalna politika, zasnovana na skrbni rabi regionalnih virov, boljši prometni in telekomunikacijski povezanosti in skladnejšemu regionalnemu razvoju, je za geografsko

pestro Slovenijo s čedalje večjimi regionalnimi razlikami in prebivalstvenim praznjenjem obsežnih robnih regij prednostna razvojna (in okoljska) naloga (Plut 2014a, 171).

Lokalni in regionalni razvoj ter politike vezane na ustvarjanje delovnih mest so bile do nedavnega skoraj povsod strukturirane okoli dveh osi. Prva os je infrastrukturna opremljenost. Predvidevalo se je, da se bodo investicije povrnile z visokimi donosi, ki so jih predvidevali nekateri raziskovalci (npr. Aschauer 1989), vse skupaj pa je podžgalo še mnenje, da bo izboljšanje dostopnosti rešitev za območja, ki zaostajajo. V praksi so bila delovna mesta, ki so se ustvarila kljub vsemu omejena na gradnjo avtocest, daljnovodov, telefonskih linij in drugih investicij v infrastrukturo. Ti projekti tako dolgoročno niso prinesli zelenih rezultatov. Drugo os pa predstavljajo politike od zgoraj navzdol, ki so temeljile na industrializaciji. Predvsem so zajemale napore, da se privabi velike firme na področja, ki imajo šibko industrijsko proizvodnjo. V praksi pa so ti veliki industrijski kompleksi ostali nepovezani z lokalnim okoljem kot katedrale v puščavi, njihovi glavni dobavitelji in kupci pa so bili od povsod drugod kot iz lokalnega okolja (povzeto po Pike, Rodrigues-Pose, Tomaney 2006, 13–14).

Pa poglejmo kaj imajo skupnega Koroška regija, navedena razvojna usmeritev, ki jo priporoča Plut v dva odstavka nazaj opisanem priporočilu, in ugotovitve Pikea, Rodrigues-Posea in Tomaneya, ki jih povzemamo v prejšnjem odstavku. Plut pravilno povzema dolgoletna prizadevanja Koroške regije za dostop do avtoceste, potrebo po infrastrukturni modernizaciji (širokopasovni internet, obnovljeno energetska omrežje, vzdrževalna dela na lokalnih cestah, asfaltiranje podeželskih cest itd.), ki v našem primeru pomenijo ključni pogoj za razvoj ekonomske aktivnosti. Ugotovitve Pikea in soavtorjev pa prikazujejo tista redka vlaganja države v Koroško regijo, ki vsekakor niso dosegla razvojnih učinkov, hkrati pa realnost, ki je ostala po propadu Preventa in drugih tekstilnih podjetij.

Upoštevanje »bottom up« razvojnih pristopov, ki so upoštevani na državni ravni in namenjeni regijskemu razvoju Slovenije na sploh in ne delitvi evropskih sredstev, je tako nekaj, kar na nacionalni ravni zagotovo manjka.

Tabela 3.1: »Top-down« in »bottom up« regionalni in lokalni razvojni pristopi

Tradicionalne razvojne politike – Pristop »top-down« (zgoraj-navzdol)	Lokalni in regionalni razvoj – Pristop »bottom-up« (spodaj-navzgor)
Odločitve o lokaciji intervencije odloča nacionalna raven.	Napredovanje razvoja na vseh območjih, kjer ideje prihajajo iz baze.
Upravlja jih nacionalna centralna administracija.	Decentralizirano, vertikalno sodelovanje med različnimi sektorskimi vladnimi deležniki in horizontalno sodelovanje med javnimi in privatnimi akterji.
Sektorski pristop k razvoju.	Teritorialni pristop k razvoju (lokalno orientiran).
Razvoj velikih industrijskih projektov, ki zaganjajo drugo ekonomsko aktivnost.	Uporaba razvojnega potenciala vsakega okolja z namenom spodbujanja naprednih prilagoditev lokalnega ekonomskega sistema na spreminjajoče ekonomsko okolje.
Finančne podpore, spodbude in nadomestila so glavni faktor, ki pritegne ekonomsko aktivnost.	Zagotovitev ključnih pogojev za razvoj ekonomske aktivnosti.

Vir: Prilagojeno po Pike, Rodrigues-Pose, Tomaney (2006, 17).

Za skladnejši regionalni razvoj, ki je trajnosten, je nujno spremeniti tradicionalno razvojno paradigmo in upoštevati pristop, ki temelji na dejanskih potrebah okolja. »Regionalna politika je ena izmed politik države, ki je vezana tudi na porabo javnih sredstev, zato je ni mogoče opazovati izolirano, ampak le v povezavi in v kontekstu z javno – finančno politiko države« (Nared in Kavaš 2009, 69). Tukaj tiči tudi problem, saj se regionalna politika v največji meri ukvarja samo z vidikom črpanja sredstev, ne pa z vidikom dejanskih učinkov na razvoj. V regiji zaznamo le redke institucije oz. strukture, ki so namenjene regionalnemu razvoju. Pomembni akterji so Razvojni svet Koroške regije in Svet Koroške regije, ki skladno z Zakonom o spodbujanju regionalnega razvoja (ZSRR-2), sprejemata razvojne odločitve na ravni regije in kohezijske regije, ter RRA Koroška kot razvojna agencija, ki nudi podporo za delovanje in koordinacijo. Za uresničevanje razvojnih prioritet regije je vzpostavljena tudi Regijska razvojna mreža Koroške.

Imenovani predstavniki Koroške regije delujejo v okviru Razvojnega sveta kohezijske regije Vzhodna Slovenija (Internet 3).

Omenjene regionalne strukture sicer delujejo po pristopu »bottom up«, vendar je njihovo delovanje še vedno večinsko omejeno na zgolj priložnostne projekte, ki jih finančno podpira Evropska unija.

»Po razpoložljivih podatkih je bilo v Koroški regiji od leta 2007 do konca leta 2013 v okviru vseh treh operativnih programov dodeljenih 134.247.985,00 €, kar predstavlja 2,5 % vseh dodeljenih sredstev v Sloveniji« (RRA Koroška 2014, 18).

Tabela 3.2: Pregled dodeljenih sredstev Koroški regiji v obdobju od 2007 do 2013

Vir sredstev	Cilj 1			Cilj 3
	ESRR	ESS	ROPI	CBC SI-AT
Dodeljena sredstva v €	70.925.973,72	17.154.234,00	46.167.777,41	2.947.450,90
% razpoložljivih sredstev (SLO)	3 %	2,5 %	2 %	10 %

Vir: RRA Koroška (2014, 19)

Dodatni komentar ni potreben. Spremembe v razvojnih pristopih v novi finančni perspektivi so nujne, če se pričakuje napredek. Ta prepotrebna sprememba pa se reflektira tudi že v zapisanih pristopih in ciljih novega Regionalnega razvojnega programa za Koroško.

3.2.2 Koncept trajnostnega razvoja in regionalni strateški dokumenti

Prvi Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2007–2013 (RRP) je trajnostni koncept vsebinsko opredeljeval le v okviru okoljske komponente, v smislu šibke t. i. sonaravnosti, in sicer konkretno le v načelni povezavi z zdravim okoljem za prebivalce, varovanjem okolja, trajnostnim ravnanjem z odpadki, trajnostno rabo gozdov ter tehnologijami za trajnostno gospodarstvo. Močno je bil izpostavljen, kot cilj in prioriteta,

trajnostni turizem, ki pa v vsebini ni celostno obravnavan v smislu koncepta trajnostnega razvoja, bolj kot vse je izpostavljena gospodarska komponenta. Trajnostnega razvoja, tako kot celostnega koncepta, v dokumentu tako nikjer ni bilo moč zaznati.

»Podrobnejša analiza izvajanja RRP 2007–2013, upoštevajoč razpoložljive statistične podatke do leta 2013, je pokazala, da se ključni cilji na več področjih ne uresničujejo v celoti. Ob splošni gospodarski in finančni krizi so med razlogi neizvajanje načrtovanih instrumentov pa tudi nezmožnost posameznih nosilcev, da se pravočasno vključijo v predvidene ukrepe za dvig konkurenčnosti« (RRA Koroška 2014, 17).

Opazne premike je zaznati na področjih načrtovanih ukrepov podprtih v okviru razvojne prioritete "Razvoj regij". Realizirana je bila vrsta projektov, s katerimi so bili preseženi ozki lokalni interesi in vzpostavljeni infrastrukturni pogoji, ki so predpogoj za nastajanje novih delovnih mest in izboljšanje kakovosti okolja in življenja. Ciljne vrednosti izbranih kazalnikov glavnih ciljev RRP 2007–2013 pokažejo, da so bili v primerjavi z načrtovanimi, ti preseženi na področju turizma. Žal ostaja nerealizirana vrsta projektov s področja gospodarskega razvoja. Nanašajo se na povečanje konkurenčnosti gospodarskih subjektov in odpiranje novih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo. Mnogi v programu predvideni instrumenti niso zaživel, ker za tovrstne projektne predloge Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013 ni predvideval financiranja iz sredstev na postavki "Razvoj regij", temveč so bili predmet sektorske obravnave in nacionalnih razpisov, ali pa za njih v predlagani obliki podpora ni bila predvidena. Gre za različne instrumente: od podpore usposabljanj razvojnih institucij, kadrov za pripravo projektov, do spodbud za začetne investicije, pomoči za pripravo in izvedbo večjih razvojnih projektov v regiji, in nenazadnje tudi za finančno podporo tistim razvojnim projektom, ki so ključnega pomena za povečanje podjetniške dejavnosti s ciljem večjega aktiviranja konkurenčnih prednosti regije in ki bi kar najhitreje pripomogli k ustvarjanju novih delovnih mest v celotni regiji (RRA Koroška 2014, 17–18).

Star regionalni razvojni program je torej pustil za sabo veliko nedoseženega, nov Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014–2020, ki pa se je v okviru Sveta Koroške regije pričel formalno pripravljati že v letu 2012, pa je sedaj neizpodbitno postavil trajnost kot pomemben koncept.

Vizija je opredeljena kot: »»Doline s tradicijo – regija s prihodnostjo«: Koroška 2020 je gospodarsko uspešna, socialno in prostorsko povezana skupnost. Spodbuja ustvarjalnost,

podjetnost, odprtost in vključenost za vse. Ljudem omogoča kakovostno življenje in delo v zdravem in čistem okolju. Regija trajnostno upravlja z naravnimi viri« (Internet 3).

Razvojna specializacija regije se osredotoča na podobne attribute kot v preteklosti: »Glede na velikost regije, geografsko raznolikost, njene naravne potenciale in prepoznano vodilno predelovalno gospodarsko panogo vidi regija priložnost v nadaljnjem razvoju kovinsko-predelovalne industrije in industrije vgradnih delov za avtomobilsko industrijo, v razvoju lesno-predelovalne dejavnosti, v turizmu in prehranski samooskrbnosti. Razvoj teh področij bo podprt z lastnim znanjem, raziskavami in razvojem, predvsem v smeri primerjalnih prednosti za nadaljnjo gospodarsko rast in trajnostni razvoj« (Internet 3).

Strateški razvojni cilji v novi strategiji pa so (Internet 3):

1. Razvojna prioriteta 1:

- *Konkurenčnost in znanje: povečanje konkurenčnosti Koroške regije: razvoj dejavnosti in kakovostnih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo, temelječih na znanju, podjetnosti, inovativnosti in naravnih danostih.*

2. Razvojna prioriteta 2:

- *Kakovost življenja in dostopnost regije: povečanje kakovosti življenja in socialne vključenosti za vse: spodbujanje kakovosti in dostopnosti storitev na področju izobraževanja, zdravja in socialne varnosti za vse skupine prebivalstva ter povečanje zaposljivosti ranljivih skupin.*
- *Zagotavljanje boljše dostopnosti in povezanosti v regiji in navzven ter izboljšanje kakovosti bivalnega okolja: izboljšanje prometne povezanosti, širitev mreže javnih komunalnih storitev ter ukrepov na varovanih in degradiranih območjih.*

Vizija in prioritete so podobni kot v predhodnem obdobjem dokumentu. Soglasje o usmeritvi v koncept trajnostnega razvoja pa je očitna novost. V kolikor bodo koncepti razvoja in instrumenti za njihovo uresničitev udeleženi ter bo zagotovljen enakomeren razvoj vseh treh koroških dolin, pa bomo lahko ugotavljali šele po obdobji evalvaciji.

4 TRAJNOSTNI RAZVOJ NA LOKALNI RAVNI

»Pri izvajanju lokalne samouprave gre v prvi vrsti za jasno delitev pristojnosti med državo, njenimi organi in organi lokalnih skupnosti. Temeljni cilj ureditve razmerja med državo in lokalnimi skupnostmi je, da naj ima občina v izvorni pristojnosti vse tiste funkcije, ki so bistvenega pomena za življenje in delo ljudi na njenem območju in se tudi učinkoviteje in bolj racionalno uresničujejo v lokalni skupnosti kot pa preko državnih organov« (Vlaj v Brezovšek in Kukovič 2012, 74).

Problemi in rešitve imajo svoje korenine v lokalnih oz. regijskih dejavnostih, zato je vloga teh skupnosti pri trajnostnem razvoju tako pomembna. Lokalne skupnosti so pomembne pri izvajanju nacionalnih politik ter pri usmerjanju posameznih segmentov družbe na lokalni oz. regijski ravni. Tudi vse druge skupine so pomembne, da postanejo del širšega odločanja. To bo mogoče, ko bo tudi širša javnost dojela pomen trajnostnega razvoja, ko bo pritiskala na ključne odločevalce, ko bodo vzpostavljene etične vrednote, odnos, znanja ter vedenja, ki so pomembni, da trajnostni razvoj lahko uspe (Keating v Drnovšek 2015, 20). Tako razumevanje trajnostnega razvoja je po svoje tudi prednost, saj omogoča, da se pozornost od političnih debat preusmerja k procesu implementacije politik in k uveljavljanju trajnostnega razvoja v praksi (Bahor v Drnovšek 2015, 20–21).

Na nacionalni ravni se je o trajnostnem pristopu v razvojnih funkcijah države aktivno pisalo vse od preloma tisočletja. Najbolj vidna dokumenta iz tistega obdobja, ki smo jih izpostavili že v prvem delu naloge, sta zagotovo Strategija razvoja Slovenije 2006–2013 in Strategija gospodarskega razvoja Slovenije iz leta 2001. Prav ta dva dokumenta sta imela tudi velik vpliv na prenos koncepta trajnostnega razvoja iz nacionalne na lokalno raven, saj so lokalne strategije bolj ali manj pripravljene po vzoru nacionalnih dokumentov.

V Sloveniji število in prepoznavnost občin s celovito trajnostno razvojno strategijo ter dobrih praks trajnostnega razvoja narašča. V času od leta 2009 se je kar nekaj slovenskih občin odločilo, da svoje dolgoročne strategije zastavijo v skladu s celostnim konceptom trajnostnega razvoja. Nastale so npr. Inovativna strategija trajnostnega razvoja Občine Idrija 2010–2020 (2011), Strategija trajnostnega razvoja Mestne občine Kranj 2009–2023 (2009 in 2014 prenova), Vizija in strategija Občine Radlje ob Dravi 2010–2025 (2010), Dolgoročna razvojna strategija Občine Vojnik 2010–2020 (2010), Strategija trajnostnega

razvoja občine Hajdina 2014–2026 (2014), Strategija razvoja občine Škofja Loka 2025 + (2014) itd. Za vse navedene občine lahko trdimo, da so zelo razvojno naravnane, da imajo razvite horizontalne povezave med različnimi vrstami lokalnih politik ter da imajo jasno zastavljene cilje.

Strategija kot rezultat strateškega načrtovanja v smeri trajnostnega razvoja postavlja jasne cilje in usmerja lokalno upravo v trajni napredek.

Bryson (1988, 12) navaja številne koristi strateškega načrtovanja:

- *uči strateškega mišljenja in razvijanja učinkovite strategije,*
- *razjasni usmeritev za prihodnost,*
- *določa prioritete,*
- *današnje odločitve osvetli s posledicami, ki jih bodo le-te imele v prihodnosti,*
- *ustvari primerno osnovo za odločanje,*
- *vnaša preudarnost,*
- *vzpostavlja usklajenost odločitev med funkcijami in ravni,*
- *rešuje temeljne probleme,*
- *izboljša organizacijsko delovanje in uspešnost,*
- *omogoča učinkovito odzivanje na spremembe v okolju,*
- *gradi skupinsko delo, sodelovanje, komunikacijo,*
- *pozitivno vpliva na motivacijo in moralno.*

Izziv, ki se tu postavlja, je, kako meriti učinke strategij, rezultatov in strateškega načrtovanja. Za merjenje sonaravnosti je bilo kar nekaj poskusov, kako izdelati orodje, ki meri trajnost določenega območja. S tem se je ukvarjala tudi Andreja Penko (2009) v svoji diplomski nalogi na primeru Občine Ilirska Bistrica. Največ kazalcev in modelov je bilo izdelanih za državno raven, pri čemer je metodološko izstopal predvsem Seljakov (2001) kazalec uravnoteženega razvoja, ki ga je izdelal iz 154 kazalcev. Ne glede na avtorje pa lahko povzamemo, da se večinoma modelov meri predvsem sonaravnost, kot različna orodja pa zasledimo predvsem kot izpeljanko iz nabora naslednjih kazalcev (Vintar Mally v Penko, 6):

- *Ekonomski kazalci: BDP na prebivalca, bruto dodana vrednost na prebivalca, osnova za dohodnino na prebivalca, zaposleni v storitvenih dejavnostih, investicijska intenzivnost, izdatki za raziskovanje in razvoj.*
- *Socialni kazalci: gostota poselitve, rast prebivalstva, pričakovana življenjska doba, povprečno število let šolanja stopnja brezposelnosti, indeks staranja, dodiplomski študenti, brezposelni s I./II. stopnjo izobrazbe, stanovanjska površina na prebivalca, uporaba interneta, brezposelnost žensk.*
- *Okoljski kazalci: Količina zbranih odpadkov, kakovost površinskih vodotokov, kakovost zraka (SO₂), delež zavarovanih območij, intenzivno obdelana kmetijska zemljišča, izdatki za varstvo okolja, gozdnate površine delež pozidanih površin, stopnja motorizacije, železniški blagovni promet, živinorejska gostota, ekološko obdelana kmetijska zemljišča.*

Vintar Mallyeva (2003, 44) v svojem magistrskem delu pojasnjuje, da kazalci sonaravnega razvoja predstavljajo orodje za prevajanje koncepta v prakso, za opredeljevanje razvojnih ciljev in nalog, usmerjanje političnih odločitev in vrednotenje napredka pri doseganju zastavljenih ciljev. Obenem meni, da je zaradi široke opredelitve koncepta trajnostnega razvoja za merila težje uporabiti splošen koncept izbora ustreznih kazalcev, saj vsaka institucionalna enota lahko izkazuje posebne zahteve dolgoročnega razvoja. Glavna naloga kazalcev je, da predstavijo stanje in trende v času in prostoru ter nam služijo kot izhodiščna točka za nadaljnje ukrepanje (Penko 2009,6).

Nadalje Vintar Mallyeva (2006) poudarja, da kazalci sonaravnega razvoja večinoma sploh niso novi kazalci, ki bi bili razviti posebej v ta namen, ampak so po svoji naravi primarno okoljski, ekonomski ali pa socialni kazalci. Sami po sebi tako niso pokazatelji sonaravnosti, a ko jih vse skupaj umestimo v koncept sonaravnega razvoja, dobijo v njem svojo pojasnjevalno vrednost. Pri vrednotenju kazalcev sonaravnega razvoja naletimo še ob en temeljni problem, namreč na neobstoj določenih mejnih vrednosti, ki bi nam nudile trdno oporo pri presojanju, v kolikšni meri se vrednosti kazalca približujejo ali oddaljujejo od (ne)zaželene vrednosti. V preteklem desetletju je bilo v Sloveniji opravljenih kar nekaj raziskav s področja razvoja in opredelitve kazalcev trajnostnega razvoja. Vendar se je na tem mestu pojavil problem razpoložljivosti podatkov predvsem na regionalnem in lokalnem nivoju (Penko 2009,6).

Na podlagi navedenega so za študijo primera, ki je predmet te naloge, navedeni kazalci metodološko le malo uporabni, saj temeljijo izključno na statistični analizi. Za merjenje trajnosti so se tako kot bolj učinkoviti izkazali modeli, ki merijo tudi kvalitativni napredek ter upoštevajo kompleksnost kazalnikov. Kot bolj primerna za uporabo na lokalni ravni izpostavljam npr. model trajnostne rože, ki ga uvajata Thierstein in Walser (2007) in model štirih kapitalov, ki ga v slovenskem akademskem prostoru preučujeta tudi Radej (2007) in Vovk Koržetova (2008, 2010). Uporabo navedenih metodoloških modelov v praksi pa je sicer moč zaslediti predvsem na regionalni in nacionalni ravni ter na ravni posameznih organizacij, medtem ko za študij primerov preučevanja trajnosti na ravni slovenskih lokalnih samouprav še ni zaznati.

4.1 Sonaravni razvoj Občine Radlje ob Dravi skozi strateške dokumente

Seveda je težko napovedati, da bo vsaka občina, ki se bo lotila strateškega načrtovanja, dosegala želene rezultate. Uspešnost je odvisna od mnogih dejavnikov. Zagotovo pa lahko rečemo, da bodo uspešnejše tiste lokalne skupnosti, ki bodo svoje trajnostne strategije konceptirale kot dolgoročno politično usmeritev in jo tudi zasledovale.

Občina Radlje ob Dravi leži v središču Dravske doline med Dravogradom in Mariborom, tik ob meji z Avstrijo na nadmorski višini 371 m. Na eni strani jo obdajajo hribi Kozjaka, na drugi strani hribi Pohorja. Radlje ob Dravi so kot kraj Marenberg v uradnih zapisih prvič omenjene že pred več kot 850 leti. Občina Radlje ob Dravi se razprostira na površini 93,9 km² in ima 6245 prebivalcev (vir: SURS, 2015 H2). Naselja v Občini Radlje ob Dravi so: Brezni Vrh, Dobrava, Radelca, Radlje ob Dravi, Remšnik, Spodnja Orlica, Spodnja Vižinga, Sv. Anton na Pohorju, Sv. Trije kralji, Št. Janž pri Radljah, Vas, Vuhred, Zgornja Vižinga, Zgornji Kozji Vrh (Občina Radlje ob Dravi 2016).

V letu 2010 je občina pristopila k Projektu VIS, Vizija in strategije Občine Radlje ob Dravi, ki naj bi za Občino Radlje ob Dravi za obdobje do leta 2025 postavil glavne strateške dolgoročne politične usmeritve. Osnovni cilj projekta VIS je bil,

»da se ob angažmaju lokalnega prebivalstva doseže konsenz o viziji razvoja lokalne skupnosti in temelji na vrednotah ljudi ter kvaliteti okolja. Gre za temeljni dokument razvojnega načrtovanja v občini, katerega osnovni namen je opredelitev dolgoročnih smeri razvoja in temelji

na politiki trajnega razvoja in okolju prijaznih projektov. Že v samem načrtovanju strateških dokumentov so bili močno vpeti aktivni posamezniki, skupine društev in razne nevladne organizacije, ki so s participacijo občanov ob začetku priprave strategije ter vključitvijo javnosti v izvedbene projekte in vplivno vlogo v kazalnikih želeli doseči širok konsenz, ki zmanjšuje možnost dnevnih političnih posegov v razvoj občine.

Vsebinsko dokument zajema usmerjanje razvoja v tehnološko podprt in okoljsko prijazen gospodarski razvoj, temelječ na konkurenčnih prednostih občine (les, voda). Delovna mesta bo poleg predelovalne dejavnosti zagotavljal tudi turizem (gozdovi, voda, lepa pokrajina, tradicija, dogodki). Prijetna bivalna klima bo omogočala visoko kakovost življenja ter hkrati podpirala gospodarski razvoj.

Dokument se je pričel oblikovati z analizo obstoječega stanja in s pridobivanjem mnenj in predlogov občanov preko anket, sledila je priprava vizije, zasnova izhodišč za operativni program, uskladitev vizije z operativnimi programi ter politikami EU in ostalimi nacionalnimi strategijami in programi.

V samem začetku dokumenta VIS je zapisano, da Projekt VIS predstavlja orodje – opomnik, s katerim se poleg opredeljene vizije zagotavlja stalno spremljanje doseganja zastavljenih ciljev (1x letno – vedno ob istem času: mesec december), kar predstavljajo kazalniki, ki kombinirajo doseganje absolutnih kvantificiranih ciljev, standardov kvalitete življenja in zadovoljstva prebivalcev. Implementacija projekta pomembno vpliva na enakomeren in trajnostni razvoj v občini, saj se takoj pokaže, če se neko področje razvija hitreje na račun nekoga drugega. Podkriterije, ki vplivajo na kazalnik posameznega stebra, je možno dopolnjevati oz. spreminjati njihovo pomembnost (ponder), kar je posebej važno v primerih, ko bo neko področje doseglo zelen standard oz. se bo pojavila potreba po drugačni obravnavi zaradi drugačnih okoliščin. Poglavje s ključnimi cilji in zasnovo operativnih programov je »živi« del razvojnega dokumenta, ki ponuja na eni strani kvantificirane cilje kot standarde kvalitete življenja, ki jih želimo doseči, na drugi strani pa nas opozarja na potrebne ali možne ukrepe, ki bi jih morali izvesti, da bi takšno stanje dosegli. Ta del bo občina v skladu z realnostjo dopolnjevala in izpopolnjevala z namenom uresničevanja vizije. Posledica razumevanja tega dela morajo biti »projekti na zalogo«, s katerimi bo občina pripravljena na priložnosti državnih in EU razpisov (Občina Radlje ob Dravi 2010, 2).

Pomembna je tudi prepletenost med posameznimi razvojnimi stebri, saj bo potrebno pri vsakem predvidenem ukrepu preveriti sinergijski učinek tudi v ostalih razvojnih stebrih, kar bo naloga projektnih vodij. V izvedbenih projektih se bo treba v prihodnje pri vsakem vprašati: kateri cilj se

uresničuje z njegovo izvedbo in kaj se v posameznem stebru v zvezi z njim dogaja (Občina Radlje ob Dravi 2010, 2).«

Že v samem začetku dokumenta je torej naveden tudi mehanizem za spremljanje, jasno določeni cilji in kazalniki, visoka usmerjenost v aplikativnost ter princip živega dokumenta, ki se dopolnjuje v skladu s spremembami.

Pomemben del opravljene raziskave je SWOT analiza na temelju mnenj prebivalcev, ki je v strategiji tudi služila za pripravo nadaljnje vizije razvoja občine. V raziskavi so ugotavljali, kako prebivalci občine Radlje ob Dravi dojemajo občino in svoj kraj, ali radi živijo v občini, kje vidijo prednosti in slabosti, kaj v svojem kraju pogrešajo. V ta namen so bili obdelani podatki delavnic z nadpovprečno angažiranimi občani. Področje razvojnih priložnosti pa je bilo dodatno preverjeno z anketami naključno izbranih v občini Radlje o Dravi ter v nekaterih drugih občinah. Rezultat je bil sledeč:

Tabela 4.1: Shematski prikaz SWOT analize

PREDNOSTI ○ gospodarstvo (30,66 %), ○ turizem (13,33 %), ○ lokalna skupnost (12 %), ○ prostorske kapacitete (6,67 %).	SLABOSTI ○ gospodarstvo (42,67 %), ○ prometne povezave in telekomunikacije (25,33 %), ○ infrastruktura (12,00 %), ○ prepočasen razvoj (13,33 %).
PRILOŽNOSTI ○ turizem (68 %), ○ gospodarstvo (50,66 %), ○ dopolnilne dejavnosti na kmetijah (32 %), eko kmetovanje (9,33 %), ○ obrt (16 %), podjetništvo (14,67 %).	NEVARNOSTI ○ demografski dejavniki (41,34 %), ○ upravni problemi (41,28 %) ○ uničevanje okolja (14,67 %)

Vir: Občina Radlje ob Dravi 2010, 43.

Vizija razvoja torej odraža vrednote prebivalcev občine Radlje ob Dravi in naravne danosti, hkrati pa poglavje, Usklajenost vizije s politikami EU in nacionalnimi strategijami ter programi, vpliv obstoječih razvojnih dokumentov na ravni države, regije in občine, vsebuje temeljne strateške usmeritve EU in Slovenije in testira njihovo

skladnost, kar je pomembno pri pridobivanju sredstev iz evropskih in nacionalnih virov (kakovost življenja, trajnostni razvoj).

Na koncu strategija opredeljuje ukrepe in cilje, ki so zasnovani na petih področjih (stebrih): gospodarstvo, promet, okolje, izobraževanje, kakovost življenja, in so podrobneje obravnavani v nadaljevanju.

5 POMEMBNI STEBRI OBČINSKIH POLITIK

Temeljna lokalna skupnost in naravna življenjska skupnost ljudi, ki prebivajo na območju enega ali več vzajemno povezanih naselij, je občina. Za občino je značilna ozemeljska povezanost, na osnovi katere se oblikuje mreža medosebnih in sosedskih odnosov ter zavest o pripadnosti občini kot temeljni teritorialni skupnosti. Občina v okviru ustave in zakonov samostojno ureja lokalne zadeve javnega pomena kot tudi državne naloge, ki jih država prenese nanj skupaj z zagotovitvijo sredstev za njihovo uresničevanje. V širšem smislu gre predvsem za zadeve, ki so pretežno usmerjene k zadovoljevanju skupnih potreb in s tem zagotavljanju normalnih življenjskih razmer (Vlaj 2006, 20).

Zakon o lokalni samoupravi (ZLS-UPB2), objavljen v Uradnem listu RS, št. 94/2007 dne 16. 10. 2007 v svojem 21. členu določa, da Občina za zadovoljevanje potreb svojih prebivalcev opravlja zlasti naslednje naloge:

- *upravlja občinsko premoženje;*
- *omogoča pogoje za gospodarski razvoj občine in v skladu z zakonom opravlja naloge s področja gostinstva, turizma in kmetijstva;*
- *načrtuje prostorski razvoj, v skladu z zakonom opravlja naloge na področju posegov v prostor in graditve objektov ter zagotavlja javno službo gospodarjenja s stavbnimi zemljišči;*
- *ustvarja pogoje za gradnjo stanovanj in skrbi za povečanje najemnega socialnega sklada stanovanj;*
- *v okviru svojih pristojnosti ureja, upravlja in skrbi za lokalne javne službe;*
- *pospešuje službe socialnega skrbstva, za predšolsko varstvo, osnovno varstvo otroka in družine, za socialno ogrožene, invalide in ostarele;*
- *skrbi za varstvo zraka, tal, vodnih virov, za varstvo pred hrupom, za zbiranje in odlaganje odpadkov in opravlja druge dejavnosti varstva okolja;*
- *ureja in vzdržuje vodovodne in energetske komunalne objekte;*
- *ustvarja pogoje za izobraževanje odraslih, ki je pomembno za razvoj občine in za kvaliteto življenja njenih prebivalcev;*
- *pospešuje vzgojno izobraževalno, informacijsko dokumentacijsko, društveno in drugo dejavnost na svojem območju;*
- *pospešuje razvoj športa in rekreacije;*
- *pospešuje kulturno-umetniško ustvarjalnost, omogoča dostopnost do kulturnih programov, zagotavlja splošnoizobraževalno knjižnično dejavnost ter v skladu z zakonom skrbi za kulturno dediščino na svojem območju;*

- *gradi, vzdržuje in ureja lokalne javne ceste, javne poti, rekreacijske in druge javne površine v skladu z zakonom ureja promet v občini ter opravlja naloge občinskega redarstva;*
- *opravlja nadzorstvo nad krajevnimi prireditvami;*
- *organizira komunalno-redarstveno službo in skrbi za red v občini;*
- *skrbi za požarno varnost in organizira reševalno pomoč;*
- *organizira pomoč in reševanje za primere elementarnih in drugih nesreč;*
- *organizira opravljanje pokopališke in pogrebne službe;*
- *določa prekrške in denarne kazni za prekrške, s katerimi se kršijo predpisi občine in opravlja inšpekcijsko nadzorstvo nad izvajanjem občinskih predpisov in drugih aktov, s katerimi ureja zadeve iz svoje pristojnosti, če ni z zakonom drugače določeno;*
- *sprejema statut občine in druge splošne akte;*
- *organizira občinsko upravo;*
- *ureja druge lokalne zadeve javnega pomena.*

Navedene naloge v okviru zakona lahko strnemo v pet različnih področij, ki jih bomo obravnavali v nadaljevanju:

1. Okolje, ki zajema področje varstva okolja ter razne javne službe (npr. gospodarjenje z odpadki, vzdrževanje cest, dejavnost zagotavljanja pitne vode in odvajanja odpadne vode itd.), varnost občanov ter prostorski razvoj.
2. Naravna in kulturna dediščina, ki opredeljuje kulturno dediščino, naravne in zgodovinske vire ter danosti.
3. Kakovost bivanja in socialna politika, ki obsega vso socialno dejavnost, vzgojo, izobraževanje, društveno dejavnost, področje kulture, športa in rekreacije.
4. Gospodarstvo, kot vir blagostanja in finančne stabilnosti prebivalcev.
5. Upravljalvske naloge občine, ki poleg virov vključujejo tudi procese, institucionalno ureditev ter systemske rešitve, ki omogočajo čim večjo učinkovitost lokalne samouprave.

Prva štiri področja bomo obravnavali v povezavi s strateškim dokumentom VIS, v smislu opazanj in želj občanov vezanih na trajnostne vsebine ob raziskavi, ki je bila opravljena za namen priprave VIS, napredka na obravnavanem področju v petih letih po sprejetju VIS ter testiranja skladnosti z načrtovanimi ukrepi in projekti. Zadnje področje pa bo obravnavano z vidika ocene upravljalvske sposobnosti.

5.1 Okolje

Kvaliteta okolja je odvisna od izkoriščanja naravnih virov. V širšem smislu so naravni viri vse sestavine in značilnosti okolja, ki omogočajo obstoj življenja na Zemlji (zrak, voda, prst), oziroma lahko zadovoljujejo posamezne potrebe ljudi, kot so rekreacijske, potrebe za preživetje ali proizvodne (les, energetski viri, obdelovalna zemlja). Naravni viri so lahko obnovljivi ali neobnovljivi. Problematika naravnih potencialov in njihove rabe je aktualna že od sedemdesetih let, ko so strokovnjaki začeli opozarjati na meje rasti, povezane z izčrpavanjem neobnovljivih virov, omejeno zmožnostjo obnavljanja obnovljivih virov in omejeno sposobnostjo okoljskih sestavin za sprejem in razgradnjo najrazličnejših snovi (Vovk Korže 2002, 4).

»Gospodarske in negospodarske dejavnosti so ključni nosilci razvoja in odločilno vplivajo na procese v prostoru, hkrati pa objektivno predstavljajo največjo nevarnost za okolje. To so industrija, energetika, kmetijstvo, promet, poselitev in turizem. Ni dejavnosti, ki ne bi bila navezana na okolje, številne pa so od naravnih dobrin in vrednot povsem odvisne« (Vovk Korže 2002, 79).

»Kakovost okolja določa tudi privlačnost regije in je kot takšna lokacijski dejavnik pri investicijah« (Vovk Korže 2002, 80). »Kvaliteta okolja ima posredni in neposredni vpliv tudi na življenjski standard. Degradacija okolja ni preprosto stranski produkt ekonomskih aktivnosti, je tudi posledica prioritet, ki si jih postavljajo države v svojih politikah« (Glasbergen in Bowers 1995, 12) in posledica potrošniškega obnašanja ljudi.

»Potrošniško obnašanje povzroča onesnaževanje okolja predvsem zato, ker potencialnemu uničevanju okolja zaradi ekonomskih procesov ni posvečeno dovolj pozornosti, postavljanje ekonomske rasti kot glavne politike spodbuja onesnaževanje okolja ter pospešujejo mednarodne ekonomske soodvisnosti« (Glasbergen in Bowers 1995, 10).

»Gospodarska in okoljska politika druga brez druge ne morata uspevati: to je treba zagotoviti ne samo z načelom, da onesnaževalec plača posledice, ker te vedno prenese na končnega porabnika, temveč z odgovornostjo, da ne povzroča škode drugim, najmanj pa zdravju ljudi« (Lah 1995, 30).

Občina Radlje ob Dravi je izrazito podeželsko mesto, kjer se zelene površine zlivajo z urbanim delom. Gozd je od centra mesta oddaljen manj kot 50 m, prav tako je v kraju več

drugih zelenih površin. Prostorska ureditev in okolje sta zato še posebej povezana s celotno strategijo razvoja kraja (Berglez Zajec in drugi 2015, 4).

5.1.1 Prostor

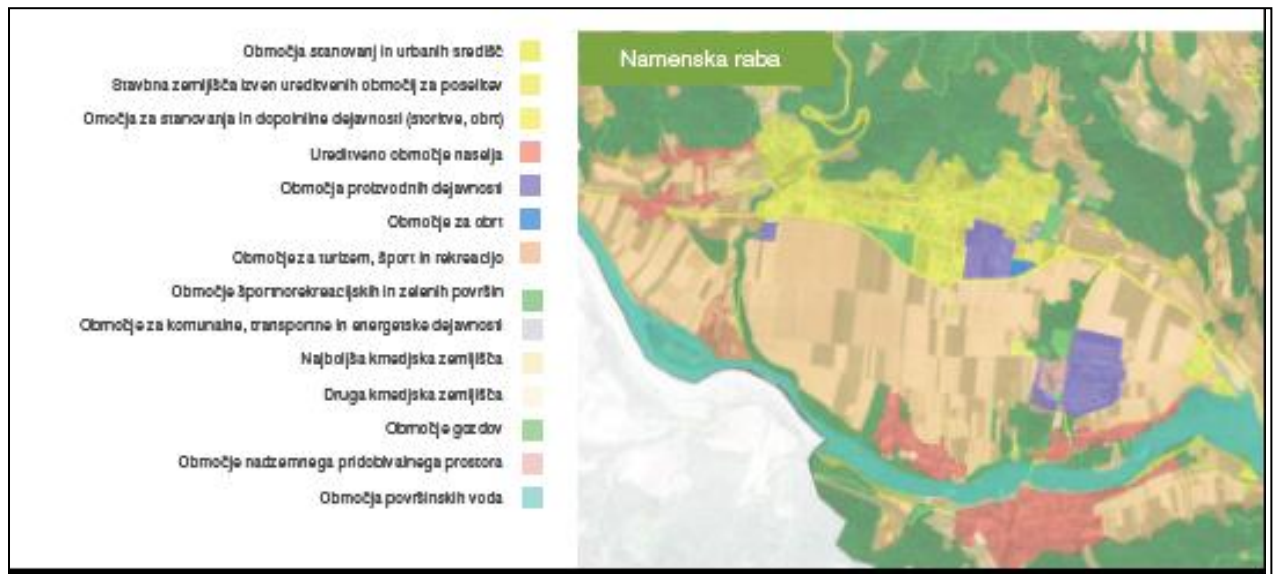
Občani so v raziskavi v zvezi s prostorskim planom omenili, da pogrešajo večjo vključenost ljudi, več prostora za individualno stanovanjsko izgradnjo, opredelitev tipične arhitekture, zaščito kvalitetnih kmetijskih zemljišč, opredelitev območij za turizem in malo gospodarstvo (Občina Radlje ob Dravi 2010, 71). Priporočeni ukrepi pa so bili: prilagajanje občinskega prostorskega plana (trajnostni razvoj, potenciali, usklajenost z vizijo, preprečitev razseljevanja podeželja, razvoj turizma, vključenost prebivalcev, postopek sprememb, itd. (Občina Radlje ob Dravi 2010,73).

Občinski prostorski načrt je trenutno še v sprejemanju. Opravljena je bila javna razgrnitev, pripravljena so bila stališča do pripomb in posredovana v mnenje pristojnim ministrstvom. V času javne razgrnitve so na občini dobili posredovanih 37 pripomb s strani zainteresirane javnost. Vse so bile povezane predvsem s spremembo namembnosti. Prva obravnava je bila na seji občinskega sveta, dne 16. 3. 2015. Predlog je dostopen na internetu tudi po preteku časa javne razgrnitve z vsemi prilogami na občinski spletni strani.

Stanje v prostoru je trenutno sledeče:

- stavbnih zemljišč (515,27 ha, od tega stanovanjske površine 63,74 ha, zelene površine 7,74 ha, pokopališče 3,71 ha, parki 1,78 ha, površine za oddih in rekreacijo 6,32 ha, površine za vrtičkarstvo 0,66 ha, površine cest 48,48 ha, prometne površine 0,40 ha, površine železnic 17,26 ha),
- kmetijskih zemljišč (od tega 1.456,54 druga kmetijska zemljišča 1.041,12 ha),
- gozdnih zemljišč (6.203,47 ha),
- vodnih zemljišč (176,38 ha),
- in drugih zemljišč (4,85 ha) (Berglez Zajec in drugi 2015, 4).

Slika 5.1: Namenska raba zemljišč v Radljah ob Dravi

Vir: Berglez Zajec in drugi (2015, 5).

Nov predlog Občinskega prostorskega načrta (2015, 31) jasno opredeljuje, da mora oblikovanje stavb in objektov izhajati iz arhitekturnih in prostorskih značilnosti Arhitekturne krajine in prispevati h kakovostno nadgrajeni podobi krajine. Določa tudi tlorisna razmerja, obliko, nagib, barvo kritine streh ter smeri slemen, kot nedopustni so navedeni arhitekturni elementi in detajli na fasadah, ki niso značilni za podeželska naselja v Arhitekturni krajini (npr. kotni izzidki, stolpiči, arkade, različni arhitekturni elementi iz drugih okolij). Napredek v sonaravni smeri se kaže tudi v izkoriščanju energije sonca, saj je izrecno navedeno, da je na strehah objektov dopustna namestitev sončnih zbiralnikov in sončnih celic.

V povezavi s pobudo občanov po zagotovitvi več prostora za individualno stanovanjsko gradnjo je v Občinskem prostorskem načrtu (Občina Radlje ob Dravi 2015a, 7) zapisano: »Prednostno območje, v katerega bo občina usmerjala intenzivnejši razvoj poselitve, je občinsko središče Radlje ob Dravi, v katerega bo občina usmerjala dejavnosti za zagotavljanje funkcij občinskega središča, in naselje Vuhred.«

Glede zaščite kvalitetnih kmetijskih zemljišč in opredelitve območij za turizem in malo gospodarstvo predlog Občinskega prostorskega načrta (Občina Radlje ob Dravi 2015a, 8) usmerja kmetijstvo v

kulturne jase z gručastimi zaselki in samotnimi kmetijami, v širšem območju Kozjaka in Pohorja, ter na območjih varovanja vodnih virov in na varovanih območjih ohranjanja narave, z usmeritvijo te dejavnosti v ekstenzivno in ekološko usmerjeno kmetovanje ter v razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, kot sta žagarstvo in obdelava lesa, priprava lesne biomase za potrebe energetike, turizem s kratkočasnim bivanjem na kmetijah ter ponudbo lastnih pridelkov s prepoznavno blagovno znamko, in v ravninskem delu občine med reko Dravo in naseljem Radlje ob Dravi.

Navedeno je tudi (Občina Radlje ob Dravi 2015a, 8), da bo občina podpirala urejanje kmetijskih zemljišč v hribovitih območjih, kjer je izboljšava kmetijskih zemljišč ekonomsko, okoljsko in prostorsko sprejemljiva (krčitve gozda, manjše agromelioracije z izravnavo terena, drenažiranjem terena ipd.).

»Razvoj turizma in povezavo turizma s primarno dejavnostjo kmetijstva bo občina spodbujala na območjih kvalitetne krajine in na drugih, za turizem primernih območjih. Kot posebno območje za razvoj turizma in rekreacije občina opredeljuje območje ob izlivu Radeljskega potoka (vodni park Reš), območje smučišča Vuhred in območje ob smučišču Kope« (Občina Radlje ob Dravi 2015a, 8).

5.1.2 Odpadki

V raziskavi za namen izdelave VIS Občine Radlje ob Dravi so občani izrazili naslednje pomankljivosti na področju odpadkov. Premalo ločevanja odpadkov, ozaveščanje prebivalcev, več oz. večji kontejnerji, visoka cena, urejeno odlagališče. Ukrepi so priporočali intervencijo v smeri frekvence odvoza, ureditev ekoloških otokov, kontinuiranega procesa ločenega zbiranja odpadkov – izobraževanje, informiranje, projekt energetskega izkoriščanja odpadkov – kogeneracijo, regijsko povezovanje, partnerstva, projekte za preprečevanje divjih odlagališč ter motivacijski projekti za mlade (Občina Radlje ob Dravi 2010, 73).

JKP Radlje ob Dravi, d.o.o., kot izvajalec gospodarske javne službe ravnanja z odpadki, danes upravlja z dvema zbirnima centroma: Zbirni center Radlje ob Dravi in Zbirni center Muta. Odpadke v JKP Radlje ob Dravi odvažajo enkrat tedensko. Ločujejo se po sistemu moko/suho in na ekoloških otokih ter v zbirnih centrih. Tudi biološke odpadke se zbira v

zbirnih centrih (zeleni odrez), nato jih odpeljejo na kompostiranje na Kocerod, kjer se predelujejo v kompost. Zeleni odrez, ki se predela v kompost, je možno ponovno uporabiti – reciklaža odpada.

Javno recikliranje se izvaja v sklopu Koroškega centra za ravnanje z odpadki – Kocerod (Berglez Zajec in drugi 2015, 10). Kocerod kot regijski center za odpadke, zgrajen leta 2012, je eden izmed najmodernejših v Sloveniji. Glavni objekti za predelavo odpadkov so locirani v Mislinjski Dobravi (Mestna občina Slovenj Gradec), kjer so objekti za sortiranje, kompostiranje in mehansko-biološko predelavo odpadkov ter na odlagališču “Zmes” (občina Prevalje), kjer so objekti za odstranjevanje odpadkov in kjer se odlagajo odpadki, ki ostanejo po predelavi. Končno se odloži okoli 20 % vseh odpadkov. V Mislinjski Dobravi poteka mehansko biološka stabilizacija preostanka odpadkov, ki se ne zberejo kot ločene frakcije. Po mletju preostankov odpadkov sledi 14 dni biostabilizacije (proces podoben kot v kompostarni z razliko, da odpadkov ne vlažimo, temveč sušimo) in mehanska obdelava osušenih odpadkov. Po mehanski obdelavi (izločanje železnih in neželeznih kovin ter sejanje) mokre odpadke predelajo v gorivo za sežig, ostanek odpadkov nizkokaloričnih vrednosti pa balirajo in pripravijo za odlaganje na odlagališču Zmes (Internet 4).

Področje odpadkov je bilo trajnostno urejeno z dokončanjem projekta Kocerod. Vrednost celotne investicije je znašala cca. 18,2 mio €. Od tega je 11,9 mio € prispeval Kohezijski sklad EU, 2,2 država, preostalo 4,1 mio € pa 12 občin Koroške (Kdor ločuje, ta varčuje 2012, 20). Problematika odpadkov s katero so se v regiji ukvarjala štiri komunalna podjetja, se je optimalno rešila z ustanovitvijo skupnega javnega podjetja Kocerod, družbe za ravnanje z odpadki, ki naj bi v prihodnje skrbela za ravnanje z odpadki v celotni regiji. Ustanovitveni in upravljavski deleži v podjetju so določeni po ključu prebivalstva. Družba pa upravlja z eno najmodernejših odlagališč v Sloveniji.

K zmanjševanju odpadkov v naravi prispeva tudi vsakoletna tradicionalna čistilna akcija ob Dnevu Zemlje, ki v občini poteka že več kot 10 let. V letu 2015 je po podatkih koordinatorja čistilne akcije, Javnega zavoda ŠKTM, sodelovalo 471 občanov ter 600 učencev in 60 učiteljev. Zbranih je bilo 40 m³ smeti.

5.1.3 Energetika

Na področju energetike občani niso izrazili predlogov ali pobud za spremembo. VIS na področju energetike priporoča sledenje politikam EU in konkretnije navaja kot ukrepe: projekte za zmanjševanje porabe energije (strategija uporabe obnovljivih virov energije, izobraževalne in informativne projekte, vzpostavljanje partnerstev, spremljanje primerov dobrih praks, vključevanje podjetništva in industrije, izračun »energetskega potenciala« v občini, motivacijske projekte za gospodinjstva, inovativne razpise (Občina Radlje ob Dravi 2010, 73). Svoje mnenje so izrazili občani le na področju javna razsvetljave, ki je sicer dobra, a po njihovem energetsko potratna (Občina Radlje ob Dravi 2010, 69).

Občina Radlje ob Dravi je v letu 2012 sprejela Lokalni energetski koncept, v katerem je pregledala stanje na področju učinkovite rabe energije in rabe obnovljivih virov energije in pripravila akcijski načrt delovanja do leta 2022. V njem se je zavezala, da bo do 2022 na vseh področjih prihranila energijo in uvajala obnovljive vire energije. Na področju javnih stavb želi imeti 100 % obnovljive vire za ogrevanje in električno energijo. Prav tako so v izdelavi projekti za prvo nič oziroma plus energijsko stavbo v centru mesta, kjer se bo nahajala splošna knjižnica. Obnovljivi viri energije se uporabljajo že v vrtcu in Osnovni šoli Radlje ob Dravi ter na podružnični šoli na Remšniku. Trenutno se pripravlja dokumentacija za zamenjavo energenta v stavbi Krajevne skupnosti Vuhred. Preučuje se tudi možnost uporabe geotermalne energije za Osnovno šolo v Vuhredu. Energetska sanacija je bila izvedena na objektu Zdravstvenega doma Radlje ob Dravi. Za vse stavbe v občinski lasti so izdelane tudi energetske izkaznice (Berglez Zajec in drugi 2015, 11).

Glede na geografske značilnosti občine je prioriteta v načrtovanih energetskih projektih dana lesni biomasi, soncu in energiji zemlje. V občini se nahajajo fotovoltaične elektrarne, ki imajo najmanj 1,5 MW skupne moči. Zelo velika fotovoltaična elektrarna je na Osnovni šoli Radlje ob Dravi, kar poleg proizvodnje energije iz obnovljivih virov energije predstavlja tudi možnost vključevanja teh vsebin v učne procese v osnovni šoli. V občini sta dve manjši hidroelektrarni in ena velika na reki Dravi. Po podatkih 2011 pa se 53 % stavb v občini ogreva z lesno biomaso (Berglez Zajec in drugi 2015, 11–12).

Tudi na področju uporabe alternativnih goriv v prometu občina aktivno deluje. V letu 2014 je postavila prvo električno polnilnico v centru, v letu 2016 se načrtuje druga ob Vodnem parku Radlje ob Dravi (Berglez Zajec in drugi 2015, 11–12).

Postopna obnova javne razsvetljave poteka v skladu z uredbo Evropske unije. Namešča se razsvetljava s senzorji na gibanje, ki omogočajo optimalno razsvetlitev, s tem se tudi preprečuje nepotrebna osvetljava javnih površin (Berglez Zajec 2015).

5.1.4 Voda

Na področju vodooskrbe so občani v času nastajanja VIS opazili predvsem probleme povezane s starimi napeljavami, kot so slab pritisk in slaba kvaliteta vode. Kot ukrep se je priporočal projekt zamenjave azbestnih cevi, nabor in zaščita vodnih virov, prioritete izgradnje novih sistemov, regijske povezave, načrt obnove zastarelih sistemov, izobraževalni projekti o racionalni porabi vode. Glede čiščenja odpadnih voda so občani izražali potrebo po izgradnji čistilne naprave in potrebo po večji priključenosti na javni sistem kanalizacije. Izpostavili so tudi onesnaženost vodotokov zaradi kanalizacije oz. gnojnice ter omenjali neurejena nabrežja, ki so postala divja odlagališča. Prioritetni projekti kanalizacijskega omrežja in usklajenost NRP s strateško razvojnim načrtom občine, partnerstva, kohezijski sklad EU, nadzor, merjenje zadovoljstva uporabnikov, ohranjanje biodiverzitete, informiranje in izobraževanje, kontrola uporabe pesticidov in gnoja so bili priporočeni ukrepi v VIS (Občina Radlje ob Dravi 2010, 73).

Na področju odvajanja odpadnih voda je občina še v letu 2010 razpolagala z okoli 14.600 m dolgim obstoječim sistemom kanalizacije, na katerega je bilo priključenih nekaj več kot 3.000 prebivalcev, kar je okoli polovica prebivalcev v občini. Odpadna voda iz kanalizacije se je odvajala v obstoječo lagunsko čistilno napravo in preko nje po kanalu v reko Dravo (SL Consult 2010).

V letu 2014 je Občina zgradila novo čistilno napravo za 6.600 enot. Na čistilno napravo se bo predvidoma priključilo 60 % gospodinjstev. Za posameznike, ki nimajo možnosti priključitve na centralno občinsko čistilno napravo, se izvaja pilotni raziskovalni projekt individualnih rastlinskih bioloških čistilnih naprav z Univerzo v Mariboru, Filozofsko

fakulteto, Mednarodnim centrom za ekoremediacije. V pilotnem projektu sta se že postavili dve tovrstni čistilni napravi. V prihodnjih letih bo Občina sofinancirala tovrstne čistilne naprave občanom, ki ne morejo biti priklopljeni na primarni ali sekundarni vod kanalizacije. V sklopu projekta je bil del sredstev namenjen tudi izgradnji določenega dela kanalizacijskega sistema, do dela uporabnikov v strnjem naselju, ki še ni imel možnosti priključitve na centralni kanalizacijski sistem.

Na področju oskrbe s pitno vodo ter zagotavljanja kvalitetnih vodnih virov je Občina pristopila k projektu Oskrbe s pitno vodo v porečju Drave – tretji sklop, ki je namenjen trajnemu zagotavljanju kakovostne pitne vode na področju Zgornje Dravske doline. V projektu sodelujejo občine Dravograd, Muta, Vuzenica, Radlje ob Dravi in Podvelka. Projekt je v fazi tik pred izvajanjem. V skladu s potrebami so načrtovane naslednje investicije:

- *zamenjava salonitnih in ostalih dotrajanih cevi,*
- *priprava pitne vode (filtriranje, dezinfekcija),*
- *raziskava in vključitev novih virov (vključno z vrtinami),*
- *povezava vodovodnih sistemov,*
- *rekonstrukcija in izvedba tranzitnega voda Radlje– Podvelka–Ožbalt,*
- *izvedba vrtine in črpališča Vuhred,*
- *izgradnja cevovoda črpališče Vuhred – vodohran Vuhred,*
- *izgradnja vodohrana Vuhred 400 m³,*
- *prevzem vaških vodovodnih sistemov,*
- *ureditev in sanacija vodozbirnih območij,*
- *daljinsko vodenje in nadzor (SI Consult 2015) .*

Glede ureditve vodnih nabrežij in odpadkov se je stanje močno izboljšalo predvsem v zadnjih dveh letih. Problemi divjih odlagališč se zmanjšujejo s kontinuiranim čiščenjem okolja v okviru občinskih vsakoletnih čistilnih akcij ter z uvajanjem systemskega čiščenja nabrežij in odstranjevanja invazivnih rastlinskih vrst (Berglez Zajec 2015).

5.1.5 Prometna in telekomunikacijska infrastruktura ter javne površine

Med glavne pomanjkljivosti so vključeni v raziskavo za pripravi VIS uvrstili naslednje infrastrukturne pomanjkljivosti povezane s trajnostnim razvojem: neurejena obvoznica, premalo urejenih kolesarskih poti, ki niso ločene od ceste in so slabo vzdrževane in označene. Pogrešajo urejeno povezavo Podvelka–Dravograd. Premalo so izkoriščene priložnosti tematskih poti. Izpostavlja se problematika TV signala (kabelska TV) in interneta – problemi v določenih oddaljenih predelih občine, kjer ni signala (pogosti izpadi, potreba po optičnem kablu) (Občina Radlje ob Dravi 2010).

V letu 2012 se je končala izgradnja nove obvoznice v Radljah ob Dravi, ki je mestno jedro močno razbremenila z vidika prometne obremenitve. Postopki umeščanja nove obvoznice v prostor sicer segajo že v leto 1995. Leta 2003 je bil izdelan prvi cestni odsek mimo radeljskih klancev, v drugi fazi 2012 pa še 2,7 kilometra dolg odsek mimo mestnega jedra.

Za področje zmanjšanja omejitev emisij v prometu in prometne varnosti ima občina izdelano Študijo optimalne ureditve cestno-prometne infrastrukture na območju Občine Radlje ob Dravi, ki jo je izdelal Center za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru. Študija v strogem centru Radelj predlaga območje omejene hitrosti in od centra Radelj navzven pričetek celovite rekonstrukcije ceste in obcestja, pri čemer se zasleduje princip »skupnega prometnega prostora« (shared space). Občina je študijo že začela realizirati z označevanjem prostora za kolesarje in urejenim enosmernim prometom na Maistrovi ulici. Realizacija se bo nadaljevala (Berglez Zajec in drugi 2015, 11–12).

Na področju trajnostnega prometa je glavna spodbuda brezplačno polnjenje električnih vozil v centru Radelj. Občina v okviru projekta Mreža Matija uporablja tudi že električna vozila za brezplačen prevoz starejših oseb. Prav tako se pripravljata akcijski načrt za uvajanje električnih vozil v občinski vozni park.

V središču mesta je za občane in obiskovalce na voljo brezplačen wi-fi internet 60 minut na dan, celodnevni dostop pa je na voljo za manjše denarno nadomestilo. Brezplačen internet je v neomejenem časovnem obsegu na voljo tudi v Marenberškem mladinskem hotelu ter v njegovi kletni etaži, kjer se nahajajo Marenberški mladinski kulturni center, Dnevni center za otroke in mladostnike ter Medgeneracijski center Dravske doline. Na področju slabe pokritosti z internetom so se problemi reševali preko regijskega projekta

izgradnje širokopasovnega interneta. V Občini Radlje ob Dravi so se pojavljali predvsem problemi v določenih oddaljenih predelih občine, kjer so se pojavljale sive lise brez možnosti priključitve. Ta področja, ki jih je definiralo tudi Ministrstvo za gospodarstvo, so bila Radelca, Remšnik, Spodnja Orlica, Sv. Anton na Pohorju in Sv. Trije kralji. Za sofinanciranje izgradnje optičnega kabla in druge aktivnosti na projektu je občina v okviru projekta »Gradnja, upravljanje in vzdrževanje širokopasovnega omrežja elektronskih komunikacij v Mislinjski in Dravski dolini« namenila 251.185,74 €. Šlo se je za skupen Evropski projekt naslednjih občin: Mestna občina Slovenj Gradec, Občina Mislinja, Občina Dravograd, Občina Muta, Občina Vuzenica, Občina Radlje ob Dravi in Občina Ribnica na Pohorju. Projekt je bil izveden po principu javno-zasebnega partnerstva s podjetjem GVO (podatki Občine Radlje ob Dravi).

Velik napredek je narejen tudi na področju kolesarskih in učnih poti. Danes so urejene in vzdrževane naslednje pohodniške poti Gozdna učna pot Stari grad, dve vodni učni poti Dobrava in Vuhred, Čebelarska učna pot, Trim steza ter dva učna sadovnjaka visokodebelnih starih sort jablan na sejancu. V obdobju od leta 2010 so se zaključili projekti Urbani kolesarski park, čezmejni projekt »Erlebnis-Mountainbiken in der Grenzregion Eibiswald-Radjle-Podvelka«, Kolesarske poti v Dravski dolini (Radlje-Vas-Zgornji Kozji Vrh). Po podatkih RRA Koroška je predvidena tudi nova kolesarska trasa Dravske kolesarske poti od meje z Avstrijo do Hrvaške meje. 5 km bi potekala po obstoječi kolesarski infrastrukturi, 23 km po manj obremenjenih lokalnih cestah, 63 km po servisnih, gozdnih, poljskih in javnih poteh, ter v 40 km v novogradnji. V okviru tega projekta bi se uredil tudi manjkajoči del kolesarske poti, ki Občino Radlje ob Dravi ob reki Dravi povezuje s sosednjima občinama Muta in Podvelka. Ureditev je predvidena v obdobju naslednjih petih let, v kategoriji državne kolesarske poti.

5.2 Naravna in kulturna dediščina

5.2.1 Narava

Zdravo okolje v širšem smislu besede je osnova za večjo kakovost bivanja prebivalcev. Omogoča zdrav življenjski slog, lokalno samooskrbo s kvalitetno hrano ter številne možnosti rekreacije v naravi. V gospodarskem smislu, kot osnovna turistična privlačnost, pa so naravne danosti tudi podlaga in pogoj za razvoj sekundarne turistične ponudbe. Obstoj naravnih lepot in posebnosti pozitivno vpliva na osnovne turistične privlačnosti in jih spremeni v primarno turistično ponudbo, s čimer se ponudba določene geografske regije zaokroži in oblikuje v turistično destinacijo (Berglez 2007).

Kirn (2004, 13) deli naravno okolje na:

- spremenjeno in oblikovano naravno okolje (polja, travniki, tekoče vode, ozračje, park, negovan gozd idr.) ter
- nespremenjeno naravno okolje (divjina, puščave, globina oceanov), kjer niso vidne posledice človekove dejavnosti, kjer človek ne prebiva ali vsaj stalno ne in je v tem primeru sploh vprašljiva raba izraza »okolje«.

Občina Radlje ob Dravi kot podeželska občina ima izredno nizek delež grajenega okolja in s tem veliko potenciala tako v tradicionalni kulturni krajini (oblikovano naravno okolje) ter v nespremenjenem naravnem okolju, ki je globalno gledano že prava redkost. Ohranjeno naravno okolje je zaznati v okviru zaščitenih območij (glej prilogo B).

»Za ohranjanje biotske raznovrstnosti je ključnega pomena razmerje med raznovrstnostjo ekosistema (številom vrst, ki ga gradijo) in njegovo notranjo stabilnostjo. Ekosistemi so že sami po sebi izjemno kompleksne skupnosti z nešteti interakcijami, poleg tega pa so tudi odprti sistemi, na katere vpliva širok spekter zunanjih dejavnikov« (Ministrstvo za okolje in prostor 2001, 224).

Del občine leži v Naturi 2000, posebnega pomena pa so tudi ekološko pomembna območja (EPO), posebna ohranitvena območja (SAC) ter potencialna območja narave pomembna za Evropsko skupnost (pSCI). To so predvsem:

- *območje naravnih kvalitet prostora ob reki Dravi (EPO Zgornja Drava in območje Natura 2000 – Zgornja Drava s pritoki (pSCI, SAC)),*
- *območje naravnih kvalitet prostora na Pohorju (EPO Pohorje in območje Natura 2000 – Pohorje (SPA)),*
- *območje naravnih kvalitet prostora na Kozjaku (EPO Kobansko in območja Natura 2000 – Vzhodni Kozjak (pSCI, SAC), Divjakova jama (pSCI), Huda luknja pri Radljah (pSCI, SAC); Zahodni Kozjak (pSCI, SAC)),*
- *površine vode reke Drave in njenih pritokov na območju občine,*
- *območja in objekti kulturne dediščine (Občina Radlje ob Dravi 2015a, 9).*

Naravovarstveno pomembne vrste se pojavljajo razpršeno v območjih z večjimi naravnimi in sonaravnimi lastnostmi oz. kakovostmi izven urbanih con in intenzivnih kmetijskih površin. Pomembnejše večje enote naravovarstveno pomembnih območij navedenih vrst so:

- *rečni ekosistem Drave s plitvinami, trstišči, pritoki in njihovimi izlivnimi deli: vodne in močvirske rastlinske vrste, vodni nevretenčarji (kačji pastirji, hrošči, raki, predvsem avtohtoni rak koščak), ribe, vodne in obvodne ptice, bober;*
- *območje osamelega krasa z janskimi habitati: jamski nevretenčarji (endemične vrste hroščev), kopenski nevretenčarji (hrošči), netopirji;*
- *gozdni prostor, redke barjanske površine in subalpinska travišča oz. ekstenzivna travišča na Kozjaku in Pohorju: mahovi in ogrožene cvetnice, nevretenčarji (hrošči, metulji), dvoživke, gozdne ptice in ptice ekstenzivne kulturne krajine, gozdne vrste netopirjev (Berglez Zajec in drugi 2015, 5).*

Slika 5.2: Zavarovana območja v Radljah ob Dravi

Vir: Berglez Zajec in drugi (2015, 5)

V okviru izvajanja nacionalnega monitoringa oz. spremljanja stanja izbranih mednarodno pomembnih vrst za potrebe poročanja o ohranjenosti vrst na območjih Natura 2000, poteka na območju Občine Radlje spremljanje stanja naslednjih populacij:

- netopirjev,
- zimsko štetje vodnih ptic,
- občasno monitoring izbranih vrst metuljev (trenutno gozdni postavnež).

Že v raziskavi opravljeni za potrebe VIS so občani močno izpostavili naravne danosti in priložnosti ter lepoto Dravske doline kot konkurenčno prednost občine Radlje ob Dravi. Potencial za koriščenje so prepoznavali predvsem v turizmu. Najbolj izpostavljene zaključene investicije danes in projekti v teku na tem področju so Geološka tematska pot – odsek Remšnik, pilotni projekt učilnice na prostem z Mednarodnim centrom za ekoremediacije, Rastlinske čistilne naprave v Občini Radlje ob Dravi, v okviru katerega bo po zaključku projekta zgrajenih pet pilotnih malih rastlinskih čistilnih naprav (sedaj sta zgrajeni dve), postavitev prvega biološkega kopališča v Sloveniji – Vodni park Radlje ob Dravi, ureditev Tilkovega zaliva, zasaditev javnih površin z medonosnimi rastlinami, izdelava arboristične analize za Radeljski park in območje Kalvarije ter Samostana dominikank (na tem območju so številne zanimive vrste, nedvomno pa je največji ponos tujerodna redka kitajska suličevka (*Cunninghamia lanceolata*)).

Za spoznavanje naravnih vrednot so pomembne tudi druge učne poti, ki se vsakoletno redno vzdržujejo. V občini je skupaj urejenih pet učnih poti ter dva učna sadovnjaka.

5.2.2 Kulturna dediščina

V času ekonomske krize, ki se nevarno razrašča tudi v krizo vrednot, se pozornost od gospodarskega prispevka kulture preusmerja k njeni vlogi pri spodbujanju socialne vključenosti in medkulturnega dialoga. Poleg biotske raznovrstnosti postaja pomembna tudi kulturna raznolikost, ob bok socialnemu kapitalu pa se enakovredno postavlja kulturni kapital, ki pooseblja in ohranja kulturne vrednote, ne glede na ekonomski učinek, ki ga prinašajo (Throsby 2001, 46).

Dediščino delimo na snovno in nesnovno dediščino. Nesnovna se ohranja s prenašanjem in ohranjanjem tradicije oz. ustnega izročila, snovna pa kot ohranjanje in zaščita materialne dediščine. Finančno najzahtevnejša za lokalno raven izmed naštetih je zagotovo zaščita grajene nepremične dediščine.

Zagotavljanje osnovnega načela trajnostne kulturne dediščine igra pomembno vlogo v vseh fazah zaščite nepremične grajene dediščine (Ivanc in Vrenčur 2014, 2). Ohranitev arhitekturne dediščine pa tudi sama vključuje vse tri aspekte trajnostnega razvoja. Socialna vrednost se kaže v socialni in psihološki vrednosti, ki jo tovrstna dediščina zagotavlja za skupnost, posameznike in državljane. Predstavlja psihološko povezavo s preteklostjo ter kulturno vrednost, ki se kaže v estetski, zgodovinski, izvorni, socialni, simbolični in spiritualni vrednosti. Okoljska vrednost je v tako imenovani ponovni uporabi obstoječe arhitekturne dediščine, ekonomska pa v prihodkih iz turizma (Ivanc in Vrenčur 2014, 5–23) ter ostalih pridobitnih dejavnostih, ki jih njen obstoj oz. ohranitev omogoča.

Pa raziščimo še malo posredne in neposredne koristi, ki jih prinaša vlaganje v dediščino. Neposredne koristi vključujejo dolgoročne ukrepe: ohranitev, obnovo, vzdrževanje. Posredne koristi so širše in predstavljajo možnost nastanitve in bivanja, ohranitev tradicionalnih spretnostnih obrti, razvoj turizma, nove možnosti zaposlovanja, celo davčne olajšave, itd. Raziskave (Pickard v Ivanc in Vrenčur 2014, 2) so pokazale, da večji del vlaganj v ohranjanje dediščine zagotovi javni sektor. Ta ugotovitev sovpada tudi z

dejstvom, da ima vlaganje v dediščino vpliv na širšo skupnost in ne samo na dediščino, ki je predmet investicije. Teoretična dela (Abelson 2001) poudarjajo, da je potrebno ločiti tudi notranje in zunanje koristi oz. učinke. Notranje so tiste, ki jih občutijo lastniki in uporabniki nepremičnine, javne koristi pa so zunanje koristi in se odražajo npr. v povečevanju splošne vrednosti nepremičnin v okolici, zadovoljstvu tistih prebivalcev, ki jim kulturna dediščina nekaj pomeni, pozitivnega vpliva na turistični obisk in prihodke iz turizma.

V večini evropskih držav znaten delež investicij v zaščito objektov pod spomeniškim varstvom prihaja iz privatnega sektorja v obliki donatorstva ali sponzorstva. Stimulirajo jih tudi nacionalne vlade skozi razne davčne spodbude. V Sloveniji tovrstnega vlaganja s strani privatnega sektorja skoraj ni, delno tudi zaradi slabega zavedanja pomena in pomembnosti kulturne dediščine (Ivanc in Vrenčur 2014, 22).

V registru nepremične kulturne dediščine je v Občini Radlje ob Dravi vpisanih 87 enot dediščine. Od tega je 55 spomenikov lokalnega pomena in 32 enot dediščine varovane v prostorskih aktih. Spomenikov državnega pomena v Občini Radlje ob Dravi ni (Berglez Zajec in drugi 2015, 14).

Tabela 5.1: Stanje nepremične kulturne dediščine zabeleženo v Registru nepremične kulturne dediščine Ministrstva za kulturo za Občino Radlje ob Dravi

Ime	Kulturni spomenik lokalnega pomena	Registrirana dediščina	Skupaj
Arheološka dediščina	5	1	6
Profana stavbna dediščina	23	16	39
Sakralna stavbna dediščina	19	13	32
Sakralno profana stavbna dediščina	1	0	1
Memorialna dediščina	6	1	7
Naselbinska dediščina	1	1	2
SKUPAJ	55	32	87

Vir: Občina Radlje ob Dravi (2016, 8).

Na področju kulture so občani v raziskavi opravljeni leta 2010 za namen nastanka VIS izrazili svoje mnenje predvsem v povezavi z nesnovno dediščino (opredelitev ključnih prireditiv – v občini in po KS, vključevanje lokalnih potencialov, združevanje dogodkov v festival, koordinacija in povezovanje, informiranje in promocija, sistem inovativnih predlogov, ustvarjanje sproščenega vzdušja v občini, medkrajevno in čezmejno povezovanje). Predlagani ukrepi so bili v povezavi z objekti predvsem programi obnove in vzdrževanja kulturnih domov, sakralnih in kulturnih spomenikov ter vzpostavitve muzejev in galerij, na področju projektov pa projekti za vzpodbujanje želje po druženju, negovanje tradicije, običajev, jezika, vrednot, oblačil, prireditve v vaških središčih, »kulturni turizem«, »naša dediščina«, povezava z amaterskimi gledališči, partnerstva, vključevanje mladine in občanov.

Leta 2012 se je v Dvorcu Radlje odprla enota Koroškega pokrajinskega muzeja, Muzej Radlje ob Dravi. V muzeju so na ogled naslednje zbirke: Spominska soba rodbine Pahernik, Od umetnosti poklican, Zgodnja leta ustvarjalnosti Karla Pečka, Ogledni depo Leitingerjeve zbirke, Zbirka kladiv Ferdinanda Leitingerja, zbirka Foruma slovanskih kultur, Centra Radlje ob Dravi. V občini pa sta še dve oddaljeni enoti: Muzej mineralov Remšnik in Župankova domačija.

V letu 2014 se je občina odločila za označitev nepremičnih kulturnih spomenikov in pomembnejše kulturne dediščine. V okviru projekta je bila izdelana brošura, ki vsebuje kratke opise in sodobne fotografije. V njej je predstavljenih 27 enot kulturne dediščine, med njimi razvaline gradu in Dvorec, Samostan dominikank, številne cerkve v dolini in na obronkih hribov, znamenja in drugi objekti, ki dajejo prepoznavnost kraju in so bili označeni v okviru projekta. Pri projektu so sodelovali Občina Radlje ob Dravi, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije OE Maribor, Koroški pokrajinski muzej, Muzej Radlje ob Dravi, Krajevna skupnost Radlje in Turistično društvo Radlje. Kulturni spomeniki so označeni v skladu s Pravilnikom o označevanju nepremičnih kulturnih spomenikov iz leta 2011. Označeni so tudi vsi kulturni spomeniki v Krajevni skupnosti Radlje in vse cerkve v Občini Radlje ob Dravi (Internet 5).

Pomembna prelomnica je tudi slavnostno odprtje centra Foruma slovanskih kultur junija 2014. Forum slovanskih kultur Center Radlje ob Dravi je prvi tovrsten center nasploh in kot takšen predstavlja pomemben mejnik v delovanju ustanove. Odprtje centra s sedežem v

Dvorcu v Radljah ob Dravi je bil del praznovanja 10. obletnice delovanja Foruma slovanskih kultur ter plod podpisa dogovora o medsebojnem sodelovanju med Mednarodno ustanovo Forum slovanskih kultur, Javnim skladom Republike Slovenije za kulturne dejavnosti in Občino Radlje ob Dravi. Forum slovanskih kultur združuje 13 slovanskih držav v raznih aktivnostih. V centru Radlje ob Dravi se združujejo razna društva, ki soorganizirajo dogodke pod okriljem Foruma (Berglez Zajec in drugi 2015, 4).

Pomembna projekta sta tudi ureditev razvalin gradu Mahrenberg z ureditvijo razgledne ploščadi ter ureditev stalne etnološke zbirke Vuhreda in okolice v Turističnem domu v Vuhredu, kjer so razstavljeni razni predmeti povezani z gozdarstvom, lesarstvom ter podeželskim življenjem v okolici Vuhreda. Na obsežnejšo obnovo in nove vsebine pa še vedno čaka projekt obnove Samostana dominikank v Radljah ob Dravi, za katerega je občina že leta 2007 izdelala Dokument identifikacije investicijskega projekta za preureditev objekta v dietološki, zeliščarski in zdravilski center. Vlaganja v samostan so trenutno izključno namenjena osnovni ohranitvi pred popolnim propadom objekta.

Glede na dosedanje projekte v občini lahko sklepam, da zaščita dediščine za preučevano občino predstavlja dinamično kategorijo, katere namen ni samo ohranitev ampak tudi razvoj. To dejstvo je pomembno predvsem za vzdrževanje objektov v prihodnosti. Država in lokalne skupnosti nimajo finančnih mehanizmov, ki bi omogočali sprotno vzdrževanje. Vsaka odločitev za večje javno vlaganje mora torej biti osnovana na oceni ekonomske vzdržnosti. Iz ekonomskih varnostnih razlogov je včasih večja učinkovitost, če objekt zgolj zavarujemo pred propadanjem z minimalnim vlaganjem, namesto da investiramo v obsežno obnovo in rekonstrukcijo (Ivanc in Vrenčur 2014, 22), posebej, kadar ni jasno, kakšna bo namembnost objekta in stroški vzdrževanja po končani investiciji.

Januarja leta 2016 je Občinski svet Občine Radlje ob Dravi sprejel Lokalni program za kulturo 2016–2020. Dokument opredeljuje kulturo kot element razvoja Občine Radlje ob Dravi. V naslednjih štirih letih so vidnejše investicije v javno infrastrukturo, namenjeno kulturi, naslednje:

- Kulturni dom Radlje ob Dravi; cilj: do leta 2017 postati lastnik stavbe Kulturni dom Radlje ob Dravi.

- Nakup objekta »Tima« – selitev knjižnice in vzpostavitev galerije; cilj: fizična selitev knjižnice (gradivo, oprema ...) v kupljen (leta 2014) in prenovljen objekt in ureditev galerije.
- Odkup, prestavitev in obnova Kozolca topolarja na Maistrovi ulici; cilj: odkup, prestavitev na ustrežnejšo lokacijo in obnova kozolca do konca leta 2016.
- Ureditev Sokolskega doma; cilj: obnova objekta in vnos vsebin (gasilski muzej, plezalna stena in prostor za tabornike) do 2018.
- Gradnja stolpa Kapunar; cilj: skupaj z Občino Eibiswald zgraditi stolp ob državni meji, ki je v času od 1931 do 1939 na tem mestu že stal do leta 2020 (Občina Radlje ob Dravi 2016, 27–29).

Dodana vrednost pravične medgeneracijske porazdelitve kulturnega kapitala pa ne prinaša le pasivno uživanje kulturnih dobrin, temveč predvsem aktivno sodelovanje v kulturi oziroma soustvarjanje kulturne dediščine prihodnosti. Sodelovanje v kulturnih projektih ne pripomore le k večji kakovosti življenja posameznika, pač pa spodbuja tudi razvoj ustvarjalne in inovativne skupnosti. Če namreč ustvarjalnost postane način posameznikovega bivanja in razumevanja sveta, ustvarjalno deluje na različnih področjih – v raziskovalnih projektih, gospodarskih družbah, v umetnosti, ekologiji ipd. (Bertoncelj in drugi 2015, 186).

Bertoncelj s soavtorji (2015, 187) opozarja tudi na pomembno povezavo med socialno vključenostjo in aktivno participacijo v kulturi. Pravi, da lahko kultura postane pomemben dejavnik povezovanja v posamezni skupnosti, ali pri povezovanju z drugimi skupnostmi. V Občini Radlje ob Dravi lahko opazujemo tovrstno povezovanje skozi že omenjeno prisotnost Forumu slovanskih kultur ter skozi projekte Evropa za državljane, ki so mnogokrat predvsem vezani na različne oblike kulture. Nadalje poudarja tudi prispevek kulture k preventivi na področju mladostniškega kriminala, razreševanja konfliktov v družbi do izboljšanja posameznikove samopodobe. Kulturo je zato potrebno vključevati v vse nivoje družbenih dejavnosti. Na tem področju aktivno vlogo igrajo društva in Marenberški mladinski kulturni center.

5.3 Kakovost bivanja in socialna politika

Putnam (1993, 183) ugotavlja, da je za politično stabilnost, učinkovitost in tudi ekonomski razvoj socialni kapital morda celo bolj pomemben od fizičnega in človeškega kapitala. Razvito socialno področje zagotavlja intermediarno sfero, ki krepi, izboljšuje in nadgrajuje ekonomsko, politično in okoljsko sfero. Socialni kapital je torej glavni akter. Pomen socialnega kapitala izpostavljajo tudi mnogi drugi avtorji (Bourdieu 1986, Prakash in Selle 2001, Stone in Hughes 2002, Macbeth, Carson, Northcote 2004 in drugi).

V okoljih, kjer »klasične« institucije niso učinkovite in se ne morejo uveljaviti obstoječa pravila, je intermediarna sfera šibko razvita, po drugi strani pa je v okoljih z učinkovitimi institucijami in upoštevanjem pravil moč zaznati dianamično intermediarno sfero (Adam in drugi 2001, 47). V tem procesu deluje socialni kapital kot katalizator drugih kapitalov in virov.

V civilni družbi in socialni koheziji sta pomembna gostota demokratičnih asociacij in robusten neprofitno-volunterski sektor, ki temelji na državljski iniciativnosti in samoorganiziranju. Manifestiranje določene stopnje altruizma in solidarnosti je znak »dobre družbe«. V tem okviru bi bilo potrebno dati poseben poudarek lokalnim iniciativam in revitalizaciji lokalnih skupnosti (Adam in drugi 2001, 46–47). V Občini Radlje ob Dravi je bilo leta 2015 po podatkih občinske uprave okoli 75 društev in 5 svetov, v teh je vključenih 1960 posameznikov, kar predstavlja 31 % delež prebivalstva.

Področje socialne politike in kakovosti bivanja ima v občini poseben pomen. To nakazuje že v sami strukturi tudi strateški dokument VIS, ki temu področju namenja kar dva stebra od petih in sicer izobraževanje ter kakovost življenja.

V času raziskave za izdelavo VIS so občani omenili, da pogrešajo več inovativnih vsebin, eko vrtec, večji poudarek na zgodovini in kulturi kraja, okoljsko vzgojo, pravočasno učenje tujih jezikov, ustanovitev poklicne šole za obrtniške mojstre, projekte popoldanskih delavnic z občani in okoljske projekte, izrazili so potrebo po ustanovitvi skupine za delo z ljudmi s posebnimi potrebami, omenili premalo pomoči ostarelim in osamljenim, slabe možnosti za nove športne panoge (pilates ...), letni bazen, več športnih površin in brezplačen dostop, več športnih aktivnosti za starejše (Občina Radlje ob Dravi 2010).

Predlagani kot ukrepi pa so bili projekti »ekoproizvodov iz domačega okolja za šolske kuhinje«, projekti oživitve vaških jeder, motivacijski projekti prostovoljne pomoči, medgeneracijski projekti, aktivnosti v projektu »družini prijazna občina«, projekti obnavljanja tradicij in raziskovanja zgodovine ter medgeneracijski kulturni, projekti za povečanje možnosti za raznovrstno udejstvovanje občanov, javno zasebna partnerstva pri novogradnjah, izkoristiti vodne in gozdne površine, adrenalinski park ter razni športni dogodki (Občina Radlje ob Dravi 2010).

Pa pogledjmo razvoj področja skozi pridobljene certifikate in zaveze, ki naj bi dvigovali kvaliteto življenja različnih skupin prebivalcev. Kot enajsto mesto v Sloveniji so se Radlje leta 2013 vključile v projekt Otrokom prijazno UNICEF-ovo mesto. Župani in županje, ki jih je UNICEF imenoval zagovorniki otrok, so v okviru tega projekta podpisali zavezo, da bodo prisluhnili otrokom in omogočili njihovo soudeležbo, pomagali ohraniti planet za otroke ter upoštevati slehernega otroka. V občini je bila istega leta vzpostavljena tudi mreža varnih točk za otroke. Marenberški mladinski center (v nadaljevanju MMKC) izvaja v okviru Dnevnega centra za mladostnike tudi organizirano varstvo za otroke, tematske delavnice za otroke, nudi učno pomoč učencem ter redno sodeluje z vrtcem pri organizaciji tedenskih popestritvenih vsebin za otroke. Program Dnevnega centra za otroke in mladostnike ima za program pridobljeno pozitivno mnenje pri Socialni zbornici Slovenije. Za področje športnega in rekreativnega udejstvovanja otrok je bilo izvedenih kar nekaj projektov, med njimi so tudi: projekt »Investicija v nove športne površine in pripadajoče opreme za razvijanje motoričnih sposobnosti predšolskih otrok« in postavitve igral (Radlje, Remšnik, Vuhred).

Certifikat - Mladim prijazna občina je bil podeljen s strani Skupnosti občin Slovenije in Mladinskega sveta Ajdovščina leta 2012. Na področju mladih je bil narejen velik korak naprej, ko je bila dokončana investicija v mladinsko infrastrukturo v okviru projekta Mladinski kulturni center s hotelom Radlje ob Dravi, v sklopu katerega so mladi pridobili nove prostore za izvajanje mladinskih aktivnosti. Močno se je povečal obseg mladinskega dela v praksi. Krepile so se aktivnosti za neorganizirano mladino, organizirana mladina pa se je povezala v Lokalni mladinski svet, ki danes šteje kar 12 organizacij. MMKC na letni ravni izvede okoli 700 aktivnosti in dogodkov za mlade. Čez teden potekajo predvsem pogovorna ali tematska druženja ter kontinuirane delavnice, kot so kreativne, kuharske, medgeneracijske delavnice in aktivnosti za zdrav življenjski slog, čez vikend pa so

aktivnosti še bolj osredotočene na aktualne pobude mladih. Učinki z vidika družbe so iz leta v leto vidnejši ter opazni predvsem kot povečano in aktivnejše medgeneracijsko sodelovanje, spodbujanje zdravega življenjskega sloga, tolerantnost in strpnost v družbi, krepitev socialnega kapitala v lokalni skupnosti ter družbena participacija mladih.

Na področju starostnikov je občina nosilka naziva Občina po meri invalidov že od leta 2007 ter podpisnica pogodbe o vključitvi Občine Radlje ob Dravi v slovensko in svetovno mrežo Starosti prijaznih mest in občin od leta 2014. Zanimiv projekt za starejše in invalide je Prostofer, v okviru katerega se preko Mreže Matija zagotavlja starejšim in bolnim občanom brezplačen prevoz z električnim vozilom. Prevoze opravljajo prostovoljci. V občini deluje tudi Medgeneracijski center Dravske doline, za katerega ima za program pridobljeno pozitivno mnenje pri Socialni zbornici Slovenije. Program je sofinanciran tudi v sklopu programov socialnega varstva Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, kot medgeneracijski center v Koroški regiji. V letu 2015 je medgeneracijski center na svojih programih zabeležil okoli 1.300 različnih uporabnikov. Programi se izvajajo kontinuirano dnevno od ponedeljka do petka ter v obliki prireditev tudi čez vikend. V okviru dnevnih programov se skuša zagotavljati uporabnikom prijazen in kakovosten prostor za preživljanje aktivnega prostega časa, izvajanje raznih aktivnosti, spodbujanje zdravega življenjskega sloga, pospeševanje participacije, izvajanje neformalnega izobraževanja ter uporabno informiranje in svetovanje, za doseganje čim večje socialne vključenosti ter gradnje in ohranjanje socialne mreže. Veliko vlogo igra tudi podpora za prijazno staranje.

Določeni programi so kontinuirani, npr. ustvarjalni ponedeljki, ob torkih zdrav življenjski slog, srede so kuharsko obarvane, četrtkove jutranje medgeneracijske čajanke ter družabni vikendi z zanimivimi delavnicami. Program dopolnjujejo vrsta tečajev (jezikovni tečaji, računalniško opismenjevanje, ročne spretnosti), raznovrstni kulturni dogodki, razna druženja, predavanja, bralni kotichek in storitve informiranja in svetovanja, ki temeljijo na individualnih potrebah posameznikov. Vsi programi so za uporabnike brezplačni. Glavni cilji so tako gradnja in ohranjanje socialne mreže, socialna vključenost socialno izključenih in socialno ogroženih, aktivna participacija ter organizacija programov in promocija prostovoljstva ter vseživljenjskega učenja. Na medgeneracijskih programih sodeluje tudi 24 aktivnih prostovoljcev.

O prijetnem bivalnem okolju ter zelenosti občine pričajo tri priznanja oz. certifikati. Na natečaju Čebelam najbolj prijazna občina v letu 2013 je občina zasedla 3. mesto, leta 2015 je prejela mednarodno priznanje Entente Florale silver v kategoriji srednjih in malih mest, v letu 2016 pa v okviru Zelene sheme Slovenskega turizma znak Green Slovenia silver.

V povezavi s projektom Čebelam prijazna občina se je uredila Čebelarska učna pot, promovirala se je lokalna samooskrba, načrtovana in zasajena sta bila dva učna sadovnjaka starih avtohtonih visokodebelnih sort jablan na sejancu, izdelal se je Projekt za izvedbo (PZI) Radlje Ureditev Centra – izbor opreme in rastlin; urbana oprema, ki je sistemsko uvajal sajenje medovitih rastlin (npr. kosteličenje, perunika, sivka, lipa, dren), ne samo v centru mesta Radlje ob Dravi ampak tudi v drugih krajevnih skupnostih.

Entente Florale je mednarodno tekmovanje urejenosti kraja in bivalne klime, kjer 12 članov komisije iz 12 različnih evropskih držav ocenjuje kraje po naslednjih sklopih: urejenost kraja, trajnostni razvoj, ekološka zavest, koeksistenca z avtohtonim naravnim okoljem ter naravna in kulturna dediščina. Običajno imajo pravico do prijave na tekmovanje kraji z visokimi dosežki iz slovenskega tekmovanja Turistične zveze Moja dežela lepa in urejena, za razliko od drugih krajev in mest, pa so bile Radlje ob Dravi kot kraj na mednarodno tekmovanje povabljeni. Projekt je zaradi številnih objav in skupnih prostovoljskih akcij (pri projektu je sodelovalo več kot dvajset društev) doprinesel veliko krepitev zavedanja pomena trajnostnega razvoja in povezanosti med občani, nastala pa je tudi publikacija Zelena prihodnost in trajnostni razvoj občine Radlje ob Dravi.

Zelena shema slovenskega turizma (ZSST) je celovito zasnovan sistem za pospeševanje razvoja trajnostnega turizma v Sloveniji na vseh treh stebrih trajnostnega razvoja: okoljskem, družbenem in ekonomskem, namenjen tako destinacijam kot tudi posameznim turističnim ponudnikom. Shema ZSST temelji na globalnih indikatorjih za trajnostni razvoj destinacij GSTC in ETIS, ki jim je dodan nacionalni značaj. Gre za kompleksen sistem, sestavljen iz več korakov in orodij, ki je mednarodno uveljavljen in priznan. Slovenska turistična organizacija je zaključila s prvim krogom ocenjevanja v okviru sheme trajnostnega turizma v Sloveniji imenovane »SLOVENIA GREEN« (STO PR izjava, interno gradivo 13. 7. 2015). Z ocenjevanjem so testno pričeli leta 2015, ko je zlato prejela Ljubljana, kot zelena prestolnica Evrope 2016. V letu 2016 so bili podeljeni prvi znaki destinacijam, ki so kot prve, v shemo stopile lani. V prvi krog je bilo vključenih 16 destinacij. Med njimi so tri Žalec, Laško in Celje, prejeli bronasti znak, pet Idrija, Cerklje, Domžale, Kranjska Gora in Ptuj.

Kamnik z Veliko planino, Rogla in Radlje ob Dravi srebrni, zlati znak pa tokrat še ni bil podeljen. Najvišje ocene so Radlje ob Dravi prejele v kategorijah Destinacija in varnost, Narava in Okolje.

Certifikat – Župani za mir in kronologija projektov sofinanciranih v okviru finančnega mehanizma Evropa za državljane (maj 2012: projekt Dvig javnega mnenja o vstopu v EU pri državi kandidatki za članstvo preko civilne družbe – sistem od spodaj navzgor pri oblikovanju tesneje povezane Evrope. Sodelovanje preko 20 različnih društev iz dveh držav; februar 2013: projekt Vsakdanje življenje brez ovir – za socialno vključenost invalidov, sodelovala so invalidska društva iz treh različnih držav; september 2015: projekt Volitve, volilna udeležba in elektronske volitve (e-VOLITVE), sodelovanje petih različnih občin iz dveh držav) govorijo o aktivnem mednarodnem sodelovanju, aktivnostih za krepitev aktivnega državljanstva ter krepitev prostovoljstva.

Plaketa Zlati kamen, ki jo je občina prejela leta 2012 za dobro vodenje in upravljanje, razvojno usmerjenost in učinkovitost delovanja, nakazuje visoko razvojno naravnost občine in njen gospodarski potencial. Po besedah organizatorjev projekta Zlati kamen je nagrada Zlati kamen glavno orodje za spodbujanje dobrega razvoja. Enkrat letno jo podelijo razvojno najbolj prodorni občini. Analiza, ki je podlaga za podelitev, temelji na kazalnikih indeksa ISSO. V sestavljeni indeks ISSO npr. za leto 2014 je bilo vključenih 54 kazalnikov z osmih področij (demografija, učinkovitost, gospodarstvo, trg dela, izobraževanje, življenjski standard, socialna kohezija s politično kulturo in okolje). Ti kazalniki so dodatno urejeni v tri skupine: kazalnike stanja, aktivnosti in razvojne dinamike (Internet 6).

Na področju športa in športnih prireditev občina posebnih nagrad in certifikatov ni prejela. Je pa v bližnji preteklosti bilo kar precej investicij v športno infrastrukturo. Preko javno-privatnega partnerstva s podjetjem CMC Celje je bila izgrajena Športna hiša Radlje, ki obsega 2600 m² neto uporabnih površin in nudi tri različne vadbene prostore, veliko plezalno steno ter plezalno sobo. Strešne površine so prekrte s solarnimi paneli, ki proizvajajo električno energijo. Veliko sredstev je bilo vloženi tudi v obnovo, sanacijo, vzdrževanje in preplastitve športnih igrišč na prostem. Leta 2011 je prešel v uporabo tudi novo izgrajeni športni stadion s pripadajočim objektom in sestoji iz dveh delov: nogometnega ter atletskega stadiona. Zanimiv doprinos k prosto dostopni športni

infrastrukturi so tudi Kolesarski urbani park, Trim steza, projekt ulična vadba »Street Workout« ter igrišče za ulično košarko. Občani so dobili tudi zeleno kopališče na prostem v obliki prvega tovrstnega naravnega kopališča v Sloveniji – Vodni park Radlje ob Dravi. Kot rezultat uspešno zaključene vključenosti v projekt Podjetno v svet podjetništva pa je nastal tudi višinski park, ki je lociran ob Vodnem parku Radlje ob Dravi.

Izmed športnih prireditev izstopajo Rad'mam tek in 6. Jadranske igre, tekmovanje ekip po vzoru nekdanjih Igre brez meja. V Radljah ob Dravi je leta 2015 potekal polfinale. Konec leta 2015 so se igre preimenoval v City Games.

Tudi področje izobraževanja ni moč predstaviti skozi certifikate. Ker v občini ni srednješolskih, višješolskih in visokošolskih izobraževalnih institucij, je vidik trajnostnega razvoja na področju izobraževanja v občini možno preučevati predvsem skozi koncept okoljske vzgoje, ki so ga razvili Stapp in soavtorji (1969). Njihovo izhodišče je bilo, da se z urbanizacijo in povečevanjem deleža mestnega prebivalstva prekinja povezava z naravo, naravnimi viri in naravnimi bogastvi (Bertoncelj in drugi 2015, 170). V občini lahko zaznamo kar nekaj pilotnih projektov iz tega področja, zaradi katerih bi lahko občino poimenovali kot učno občino oz. učilnico na prostem. Tukaj velja izpostaviti predvsem projekte Učni sadovnjak visokodebelnih vrst jablan na sejancu, številne učne poti ter Občina Radlje ob Dravi kot učilnica v naravi za rastlinske čistilne naprave in NČS – naravni čistilni sistemi na podeželju (avtor obeh je dr. Ana Vovk Korže). Med drugimi dejavnostmi, pa ima okoljska vzgoja pomembno mesto tudi v okviru vsakoletne občinske čistilne akcije in v programu zdrav življenjski slog, ki ga izvaja Marenberški mladinski kulturni center in Medgeneracijski center Dravske doline.

5.4 Gospodarstvo

Na lokalni ravni je gospodarska rast pomembna predvsem zaradi kakovostnega življenja občanov. Vendar pa kakovosti ne zagotavlja vsaka gospodarska rast. Pomembna je njena kakovost, ki je temelj blaginje prebivalcev. Rezultat gospodarske aktivnosti mora tako prispevati k zmanjševanju materialne revščine in drugih prikrajšanosti, k zmanjševanju brezposelnosti, k boljši izobrazbi in zdravju ljudi, torej k večji blaginji prebivalcev.

Uresničevanje teh ciljev pa seveda ne sme biti na račun degradacije okolja in prekomernega črpanja naravnih virov.

Dominantni gospodarski model je bil vedno ekološko nestabilen, sedaj je postal tudi finančno in ekonomsko nestabilen. V zadnjem obdobju je po mnenju ekonomista Dalya (2008) tudi ekonomska rast postala ne-ekonomska, saj razraščanje ekonomskega sistema hitreje povečuje okoljske (ekološke) in socialne stroške, kot so koristi povečevanja proizvodnje. Okoljski (in ekološki) ekonomisti so zbrali številčne empirične dokaze, da je gospodarska rast v bogatih državah ne-ekonomska, vendar neoklasični ekonomisti še vedno obravnavajo rast proizvodnje ali rast BDP kot edino rešitev vseh družbenih problemov, tudi v gospodarsko razvitih, bogatih državah (Daly in Jackson v Plut 2014b, 10).

Gospodarska rast torej sama po sebi ni več učinkovita pri odpravi revščine, zagotavljanju polne zaposlitve ali zaščiti okolja. V zadnjih desetletjih so se v bogatih državah BDP in pritiski na okolje trajno povečali, revščina tudi v bogatih državah ni bila odpravljena, socialna varnost pa se je zmanjšala, razlike med bogatimi in revnimi so se zelo povečale, prav tako pa v zadnjem obdobju tudi brezposelnost (Plut 2014b, 27). Gospodarsko rast hkrati vse manj spremljajo povečane možnosti zaposlovanja, pa tudi družbene in regionalne neenakosti se povečujejo (Plut 2014, 10). Velik del mednarodne ekonomije nadzorujejo lastniki zasebne ekonomije, predvsem ogromne korporacije z evangelijem o svobodnem trgu, tudi zato je profit pred ljudmi (Chomsky v Plut 2014b, 29).

Pojem trajnostni razvoj se je v Sloveniji med gospodarskimi akterji ter hkrati tudi v medijskem prostoru, strateških političnih dokumentih, programih političnih strank, znanstvenih člankih ter med civilnodružbenimi organizacijami pojavil ter uveljavil ob koncu prejšnjega stoletja, z nekajletnim zamikom glede na razprave drugod po svetu. V slovenskem gospodarstvu pa se pojavi šele po letu 2000 (Banjac in drugi 2015, 5).

Da je za Slovenijo, in tudi Občino Radlje ob Dravi, obdobje v katerem smo, še vedno obdobje gospodarske krize, ni potrebno preveč opredeljevati. Seveda pa gospodarska kriza privede tudi do krize na drugih področjih, ki so močno povezana s splošno blaginjo prebivalcev. Lokalne samouprave lahko z različnimi projekti, mehanizmi in spodbudami močno podpirajo gospodarstvo ter hkrati krepijo priložnosti za zeleno gospodarstvo, ki naj

v prihodnosti, kot so zapisali v dokumentu Kam po krizi, nujno ustvarja nova delovna mesta, utemelji razvoj na kulturi in vrednotah družbe ter posameznikov, uveljavlja visoke standarde varovanja okolja ter ustrezne delovne in socialne standarde, omogoča udeležbo vseh ljudi, omogoča svobodo izbire in zagotovi trajnostni pristop (Gregorčič in drugi 2009, 7). Navedeno ni lahko udejanjiti, sploh pa ne v času, ko država občinam zmanjšuje glavarine, ko se razvojni zaostanek perifernih regij pogloblja in ko so evropska sredstva edini način financiranja napredka.

Ob raziskavi za namen VIS so občani izpostavili, da

pri ponudbi delovnih mest v občini pogrešajo predvsem delovna mesta za visoko izobražen kader, enostavna delovna mesta za kvalificiran kader in za nekvalificirano delovno silo, delovna mesta z večjo dodano vrednostjo, ekološka delovna mesta, raznolikost delovnih mest, več malih in srednjih podjetij. Dobra četrtina prebivalstva ne podpira nastanka delovnih mest za generacijo nad 65 let. Glavni argument je, da naj mladi dobijo možnost zaposlitve. Tisti pa, ki nastanek tovrstnih delovnih mest podpirajo, izhajajo iz dejstev, da imajo veliko znanja in izkušenj. Priložnosti pa vidijo v polovičnem delovnem času v dejavnostih socialne pomoči, društev in v svetovanju na različnih področjih. Glede vključenosti občine pri vzpostavljanju stikov s potencialnimi investitorji občani menijo, da je premalo izkoriščena možnost EU sofinanciranja, premalo je čezmejnega povezovanja in promocije (VIS 2010, 61).

V občini Radlje ob Dravi je bilo leta 2014, po podatkih SURS, registriranih 560 podjetij, ki so zaposlovala 1.708 ljudi. Povprečna zaposlenost oseb na podjetje je 3,1, kar je pod slovenskim povprečjem, ki je znašalo 4,4. V primerjavi z letom 2013 se je povečal prihodek v 1000 € iz 104.111 € na 111.623 € v letu 2014. Narašča tudi povprečna mesečna bruto plača, ki pa vseeno precej zaostaja za slovenskim povprečjem.

Tabela 5.2: Povprečna mesečna plača, primerjava Slovenija in Občina Radlje ob Dravi

	2013	2014	2015
Slovenija	1523,18	1540,25	1555,89
Občina Radlje ob Dravi	1310,95	1350,44	1370,37

Vir: Internet 9

Struktura oblike zaposlitve se v zadnjih letih ni bistveno spreminjala. Opazno je le zniževanje deleža zaposlenih v kmetijstvu, potem ko se je leta 2012 število skoraj podvojilo glede na leto 2011.

Tabela 5.3: Delovno aktivnega prebivalstvo po občinah delovnega mesta za Radlje ob Dravi

	2013	2014
Delovno aktivno prebivalstvo – SKUPAJ	1880	1920
Zaposlene osebe – SKUPAJ	1475	1535
Samozaposlene osebe – SKUPAJ	406	385
Samozaposlene osebe (brez kmetov)	232	235
Samozaposlene osebe – kmetje	174	150

Vir: Internet 10

Tabela 5.4: Stopnja registrirane brezposelnosti

		2013	2014	2015 december
Slovenija	Skupaj	13,1	13,1	12,3
	Moški	12,5	12,0	11,4
	Ženske	13,8	14,3	13,5
Radlje ob Dravi	Skupaj	16,8	15,6	13,2
	Moški	12,7	12,4	10,5
	Ženske	21,9	19,5	16,4

Vir: Internet 11

V občini Radlje ob Dravi obstajajo tri obrtno-podjetniške cone, ki so komunalno že opremljene (PC I 28.439,41 m², PC II 131.784,84 m² in PC IV 1. faza) in delujejo, ter še tri obrtno-podjetniške cone, ki niso komunalno opremljene (samo zemljišča – PC III 63.526,94 m² PC IV 2. faza 22.384,04 m² ter PC V. 81.097,28 m²).

Za podporo podjetništvu so na voljo tudi razni mehanizmi, ki jih na ravni celotne regije razvija RRA Koroška. V občini Radlje ob Dravi so na voljo naslednji mehanizmi (RRA Koroška 2015):

- Regijska garancijska shema za Koroško, ki je začela delovati v letu 2002, in sicer za podjetnike iz občin, ki so sofinancirale v garancijsko shemo, nudi več instrumentov spodbude: subvencionirano obrestno mero, delno jamstvo za bančne kredite, dogovorjeni so nižji stroški odobritve kreditov, osnovno podjetniško svetovanje pri registraciji podjetij, izdelavi poslovnih načrtov in pri sodelovanju na objavljenih razpisih. Cilji sheme so pospeševanje razvoja mikro, malih in srednje velikih podjetij, povečevanje investicijske aktivnosti v regijah, zmanjšanje brezposelnosti, vzpostavljanje možnosti pa prestrukturiranje gospodarstva, olajšanje dostopa podjetjem do kreditnih sredstev z zmanjšanjem bančnih zahtev za zavarovanje kreditov in delitvi rizika med Regijsko garancijsko shemo in banko. Razpisana kvota za Občino Radlje je znašala 11.729 €. V letu 2014 je bila vnovčena ena garancija, zato je bil ob upoštevanju zmanjšanja vložka zaradi vnovčenih garancij v letu 2014 in vračil depozitov izračunan nov kreditni potencial na 14.767 €.

- Regijska štipendijska shema Koroška je v Koroški regiji vzpostavljena že od leta 2005. Polovico sredstev za štipendijo zagotovi Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije oz. država in Evropski socialni sklad, polovico pa delodajalec ali občina. RRA Koroška kot štipenditor je v okviru RŠS Koroška od šolskega/študijskega leta 2008/2009 do vključno 2013/2014, razpisala 728 štipendij, ki so jih prijavi delodajalci in od tega podelila 402 štipendiji oz. 55 %.

- Izvajanje programa spodbujanja konkurenčnosti Maribora s širšo okolico, ki je namenjen problemskemu območju z visoko brezposelnostjo Maribora s širšo okolico in ga izvaja Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Znotraj programa konkurenčnosti so bili izvedeni ukrepi:

1. Javni razpis za sofinanciranje začetnih investicij podjetij, ki ustvarjajo ali ohranjajo delovna mesta na območju Maribora s širšo okolico, ki ga je razpisalo Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo za leto 2014 in 2015.

2. Javni razpis za subvencioniranje obrestne mere za komercialne kredite, v okviru programa spodbujanja konkurenčnosti Maribora s širšo okolico, ki ga je izvedla Mariborska razvojna agencija v sodelovanju z RRA Koroška.
3. V pripravi je razpis za start-up podjetja (instrument 4), ki bo posredovan na Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo.

- Projekt Podjetno v svet podjetništva (v nadaljevanju PVSP) je program podjetniškega usposabljanja, v okviru katerega brezposelne osebe, ki ustrezajo pogojem vključitve, v 4 mesecih razvijejo in realizirajo svojo podjetniško idejo. V posamezno skupino je vključenih 10 posameznikov. Projekt se redno izvaja in ga financira Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo v okviru Programa spodbujanja konkurenčnosti Maribora s širšo okolico v obdobju 2013–2018, instrumenta 3: Spodbujanja podjetniške dejavnosti in ustvarjanje novih delovnih mest.

Razvoj (malega) podjetništva je ključnega pomena zlasti za občine v obmejnih regijah, kjer je brezposelnost v primerjavi s centralnimi deli države še toliko bolj prisotna. Te občine morajo biti zato še pozornejše in aktivnejše pri zagotavljanju spodbudnega in ugodnega lokalnega okolja za razvoj (malega) podjetništva, k čemur zagotovo pripomorejo tudi finančne in nefinančne spodbude občine. Na podlagi proračunov za leto 2014 in 2015 ugotavljamo, da občina namenja finančne spodbude (subvencije) zasebnim podjetjem s sedežem v občini, in sicer je bilo v 2014 za ta namen v proračunu zagotovljenih dobrih 43.000 evrov. V letu 2015 je za ta namen predvidenih slabih 28.000 evrov. Nefinančne spodbude se prakticirajo predvsem pri humanitarnih društvih s sedežem v občini, ki ne plačujejo najemnine za svoje prostore (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015, 36).

Tisto, kar pa je najpomembnejše, je investiranje v projekte, ki omogočajo nova delovna mesta. Največja vlaganja tako finančna kot razvojna so bila usmerjena predvsem v razvoj turizma. Vlaganja v projekte zelene infrastrukture vidi Občina Radlje ob Dravi kot del zelenega turizma, za prebivalce pa zagotavlja večjo kakovost bivanja. Zeleni projekti so projekti, ki so primarno namenjeni ustvarjanju okolja, ki je prebivalcem prijazno. Možnost razvoja zelenega turizma pa je v tem primeru pozitiven stranski učinek, dodana vrednost, ki omogoča tudi rast zelenih delovnih mest.

Program Združenih narodov za okolje (UNEP) opredeljuje zeleno gospodarstvo kot gospodarstvo, katerega rezultat je izboljšanje blaginje ljudi in socialne pravičnosti ter zmanjševanje vpliva na okolje. V zelenem gospodarstvu sta rast prihodkov in zaposlovanje odvisna od javnih in zasebnih naložb, ki zmanjšujejo onesnaževanje, povečujejo energetska učinkovitost in učinkovito rabo virov ter preprečujejo izgube biotske raznovrstnosti. Ključni cilj prehoda v zeleno gospodarstvo je odprava kompromisnih rešitev med gospodarsko rastjo in naložbami ter povečanje kakovosti okolja in družbene vključenosti (UNEP 2011, 16).

Jim Cassio je označil zelena delovna mesta kot

delovna mesta, ki so predvsem prijazna okolju in se nahajajo v zelenih sektorjih, čeprav niso na njih omejena. Ti sektorji so povezani s kakovostjo zraka, alternativnimi gorivi in vozili, eko turizmom, izobraževanjem o okolju in okoljevarstvu, okoljskim pravom, energetska učinkovitostjo, zelenim podjetništvom, zelenim gradbeništvom in dizajnom, razvojem okolju prijaznih produktov, javnim prevozom, recikliranjem, ločevanjem odpadkov oziroma upravljanjem z odpadki, obnovljivimi viri energije, družbeno odgovornimi investicijami, s svetovanjem za trajnostni razvoj, z eko kmetijstvom, upravljanjem z vodnimi viri itd. (Internet 7).

Celotna strategija na območju Občine Radlje ob Dravi je ohranjanje odprtih zelenih prostorov, ki so bili v preteklosti optimalno urejeni. Urejanje teh zelenih prostorov in vse spremembe pa se dogajajo v skladu z varovanjem naravnega okolja ter z vlaganjem v zeleno infrastrukturo. Že npr. pri obnovah infrastrukture ali novogradnjah, ki jih financira občina, se upošteva koncept lokalne izvornosti, tako gradbeni materiali npr. temeljijo na naravnih materialih, ki so prisotni okolici, poudarek je tudi na energetska varčnosti in zelenih tehnologijah. Največja investicija v tem smislu, ki tudi vsebuje največji potencial, je Vodni park Radlje ob Dravi, zgrajen v okviru projekta Drava kot priložnost. Novo in prvo tovrstno naravno kopališče (biološki bazen) na prostem v Sloveniji z vodnimi površinami okoli 3.000 m². V prvem letu delovanja (2015) je po podatkih upravljavca v toplih poletnih dneh osvežitev ob vodi poiskalo preko 18.000 obiskovalcev. Dejstvo je, da ob novem kopališču nastaja nek nov turistični center. V zaključni fazi je postajališče za avtodome z vso potrebno infrastrukturo, postavljeni so vzorčni glampingi v obliki mlinov, ki je tudi sicer rdeča nit naše urbane in turistične infrastrukture, pripravlja pa se tudi camping. Za to območje so zrisani načrti za dodatnih 7 ha novih površin z atraktivno

turistično ponudbo – hotel na vodi, dodatne plavalne površine, podzemni in gozdni glamping (podatki interne projektne dokumentacije Občine Radlje ob Dravi).

Leta 2012 je bil v hostel obnovljen stari hotel, ki ima danes 16 sob z 42 ležišči kategorije 5 trikotnikov. Marenberški mladinski hotel je v marcu 2016 postal tudi prvi slovenski partner mreže Drauwegwirte (mreža prenočitvenih kapacitet ob mednarodni Dravski kolesarski poti). Nekje do leta 2014 so se zaključevali še projekti podporne turistične infrastrukture, ki temelji na dostopnem turizmu, npr. urbani kolesarski park, gozdna trim steza s telovadnimi orodji, stadion, učna sadovnjaka s starimi sortami jabolk. Pomembna je tudi reorganizacija prireditvenega dogajanja v občini, za katere se je Občina Radlje ob Dravi odločila, da jih preoblikuje in združi v večja festivalska dogajanja. Kot najpomembnejši festivali so zasnovani KKŠ fest v kombinaciji z novim programom Veseli spust po Dravi ter Festival kulinarike in hmelja v kombinaciji s tradicionalnim Hmeljarskim likofom.

Turizem počasi postaja vedno bolj pomembna gospodarska panoga. Število turističnih nočitev se je od leta 2011, ko je znašala izhodiščna številka nič, zvišalo na povprečnih 272 nočitev na mesec v letu 2015 (interni podatek JZ ŠKTM). V istem obdobju je naraslo tudi število ponudnikov turističnih programov iz 2 na okoli 15. Ponudba turističnih kulinarčnih produktov je še vedno zelo skopa in omejena na okoli tri redno odprta gostišča v občini. Na področju kulinarike pa je bil narejen napredek s publikacijo »Mama je kuhala, otroci smo dremali, foter pa modlo: Prehranska kulturna dediščina Pohorja in Kozjaka«, ki s pomočjo etnološke raziskave opredeljuje tipično hrano destinacije.

Poleg turizma so nova delovna mesta tudi na področju oskrbe starejših. Največji delodajalec poleg CSD in zdravstvenega doma je Dom za starejše občane Hmelina, ki je svoja vrata odprl leta 2008 ter Javni zavod ŠKTM Radlje ob Dravi, ki zaposluje sodelavce s področja sociale predvsem v okviru Dnevnega centra in Medgeneracijskega centra Dravske doline.

Usmeritev v turizem kot nosilno komponento gospodarskega razvoja za občino je logična. Tradicionalni pogledi regionalnega razvoja se osredotočajo na ekonomske faktorje ter potencial inovacij pri procesih proizvodnje in izkoriščanja virov. Tudi koroški regijski razvoj je v večji meri usmerjen v sistem inovacij ter produkcijo izdelkov povezanih z lesom in obdelavo kovin, stavi pa tudi na turizem. Turizem se prepogosto gleda samo iz

vidika gospodarstva in se zato premalo poudarja njegov socialni in lokalno razvojni potencial. Koliko socialnega, političnega in kulturnega kapitala lahko generira turizem poleg ekonomskih učinkov, podrobneje opredeljuje tudi Macbeth s soavtorji (2004). Opredeljuje pa tudi, da brez že generiranega socialnega kapitala uspeh ni mogoč, saj na lokalni ravni veliko podeželskih krajev poizkuša razviti dejavnost turizma, nimajo pa dovolj sredstev za to. Socialni kapital je v tem primeru glavni generator kot nosilec razvoja ter avtor inovacij, ki napredek omogočajo.

5.5 Upravljaljska sposobnost

Politični vrh se mora spuščati v urejanje razmerij, ki zadevajo neposredno zadovoljevanje potreb ljudi in čim se je prisiljen spustiti v reševanje neposredno operativnih zadev, je nujno, da se nasloni na znanost in strokovnost, ki jo zagotavlja uprava. Tako nastane partnerstvo med politiko in upravo. Kakor se spreminjajo odnosi v okolju, se spreminja tudi potreba po strokovnosti, a to ne sme nikoli prevladati nad politiko, ker se sicer spremeni ravnovesje sil. Politični funkcionar mora biti zato vedno na preži pred strokovnjaki, ki so nosilci svojega lastnega vrednostnega sistema (Bučar 1981, 82).

Koncept lokalnega upravljanja je znanstveno izjemno relevanten, saj se ukvarja tudi s pomembnim strukturnim družbenim vprašanjem delitve nalog med različnimi ravni javnega sektorja (lokalno, regijsko, državno) in je posledica procesov decentralizacije, poleg dekoncentracije (organizacija državnih nalog na lokalni ravni). Od lokalne uprave oziroma lokalne oblasti se pričakuje, da v sodelovanju z državno ravno izvaja svoje temeljno poslanstvo, to je zagotavljanje družbene povezanosti in kohezivnosti med ljudmi na lokalni ravni; učinkovito izvajanje javne storitve za občane, kar povečuje blaginjo ljudi; zagotavljanje trajnostnega razvoja lokalnega okolja, sodelovanja ter participacije občanov in izgrajevanje zaupanja. Lokalno upravljanje v širšem smislu se opredeljuje tudi kot vodenje skupnosti oziroma oblikovanje družbenega prostora (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015, 4).

»Župan nadzira delovanje občinske uprave in določa sistematizacijo delovnih mest ter odloča o sklenitvi delovnih razmerij v občinski upravi. V vsaki občini je potrebna strokovna skupina za opravljanje strokovnih nalog, zaposleni v občinski upravi morajo biti

strokovnjaki za upravna, pravna, ekonomska, tehnična, gradbena in druga področja« (Brezovšek in Kukovič 2012, 151–153).

»Na elemente upravljaljske sposobnosti vpliva avtonomnost finančnih virov in pravica za ustvarjanje novih virov v pomenu dobrega upravljanja. Poleg tega so konkretni finančni viri neposredno odvisni od kadrovskih zmožnosti nosilcev upravljanja kot dela upravljaljske sposobnosti« (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015, 4).

Številni avtorji poznajo različne dimenzije upravljaljske sposobnosti. Govori se o institucionalni, tehnični, upravni in politični sposobnosti ter o sposobnosti oblikovanja politik, implementacijah le-teh ter operativni učinkovitosti. Dinamična upravljaljska sposobnost, ki jo ima tudi država, povezuje štiri področja sodobne družbe: javno upravo (birokracija oziroma administracija v ožjem smislu), politično skupnost (legitimno vlada, avtoriteta), gospodarstvo ali ekonomski sektor in civilno družbo. Upravljaljska sposobnost se lahko preučuje skozi različne vidike oziroma discipline: pravni vidik, ekonomsko-organizacijski vidik in družbeno-politični vidik. Ta področja se v smislu interakcije in prepletanja združujejo v sposobnost države. Profesionalna kompetentnost, usmerjena v dobre rezultate in v učinkovitost, mora biti nadgrajena z etičnim delovanjem ter političnimi vrednotami poštenosti, pravičnosti in odgovornosti. Ti vrsti sposobnosti sta komplementarni in se medsebojno krepi. Tako se prepletajo različni vidiki politike in uprave. Navedene sfere delujejo enako tudi na lokalnem področju (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015, 7).

V preteklem letu je Občina Radlje ob Dravi pristopila k študiji Upravljaljska sposobnost Občine Radlje ob Dravi (USO). Študijo je za občino izvedel Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij pri Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Občina je po lestvici vseh proučenih kazalnikov dosegla visoko upravljaljsko sposobnost občine in tako prejela standard kakovosti »Zlati certifikat USO«, ki ga je podelil v mesecu novembru predstojnik CPUPI Fakultete za družbene vede, red. prof. dr. Miro Haček.

Upravljaljska sposobnost občine se je v študiji merila skozi naslednje skupine kazalnikov:

- Politični kazalci: sistemska in načrtna vključenost občanov pri delu občinske uprave, transparentnost delovanja župana in občinskega sveta, izdajanje občinskega glasila v

občini; orodja e-participacije; medsebojno sodelovanje političnih organov v občini, odzivnost občine na pobude občanov; E-občina; možnost dostopa do župana oz. direktorja občinske uprave, merjenje podpore oz. stopnje zadovoljstva občanov z občino in sodelovanje občine z državo.

- Ekonomski kazalci: tekoči davčni prihodki in dajatve, občinsko premoženje, kapitalski prihodki občine, gibanje prebivalstva v občini, politike zaposlovanja v občini, delež zaposlenega prebivalstva v občini, obstoj obrtno-podjetniških con, zadolženost občine, delež investicij v občini in obstoj programa oz. vizije gospodarskega razvoja občine.
- Upravno-organizacijski kazalci: zadostnost števila zaposlenih v občinski upravi, stopnja izobrazbene ravni zaposlenih v občinski upravi, sistemsko načrtovanje dela, sistem kakovosti delovanja občinske uprave, sodelovanje med sosednjimi občinami, sistem izobraževanja in usposabljanja zaposlenih, sistem nagrajevanja in motiviranja zaposlenih v občinski upravi, koordinacija dela med različnimi oddelki občinske uprave, transparentnost delovanja občinske uprave, merjenje zadovoljstva zaposlenih v občinski upravi.
- Kazalniki javnih storitev: sofinanciranje javnih del, finančne in nefinančne spodbude za podjetništvo, zagotavljanje in subvencioniranje javnega prevoza, varstvo starejših občanov, programi za posebne kategorije prebivalcev, investicije v stanovanjsko gradnjo, občina, prilagojena potrebam invalidov, politika izobraževanja odraslih, delovanje društev s sedežem v občini in širokopasovni dostop do interneta.

»Sposobnost ni statična, ampak jo je potrebno graditi. Povezana je z zaupanjem ljudi do oblasti, ki mora sposobnost graditi tudi skozi izgradnjo na odzivnosti in integriteti temelječega zaupanja. Upravljavska sposobnost je ključna za ustrezno uresničitev nalog javne uprave in zelo pomembna za javni sektor v celoti« (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015, 7).

Občina Radlje ob Dravi je na podlagi analiziranih štiridesetih kazalnikov od 100 možnih točk dosegla 81 točk.

Podrobna analiza na primeru aktualnega delovanja Občine Radlje ob Dravi je pokazala naslednje rezultate:

- Najvišjo oceno je občina dosegla v skupinah političnih kazalnikov in kazalnikov javnih storitev, kjer je skupno izgubila le po tri točke. Pri polovici političnih kazalnikov je občina dosegla vse točke; najnižjo oceno je dobil kazalnik odzivnost občine na pobude občanov. Slednje lahko občina z materialnimi vložki v zelo kratkem času izboljša.
- V preteklem obdobju je občina aktivno spodbujala in zviševala kakovost in pestrost javnih storitev, kar je vidno na rezultatu ocene kazalnikov javnih storitev, kjer je občina od 25 točk dosegla 22 točk. Kar pri sedmih kazalnikih javnih storitev je občina dosegla vse točke; dva kazalnika (zagotavljanje in subvencioniranje javnega prevoza ter finančne in nefinančne spodbude za podjetništvo) pa sta bila glede na aktualno stanje javnih storitev ocenjena z nekoliko nižjima ocenama. Ker je za izboljšavo teh dveh kazalnikov potreben tako finančni vložek kot celovit premislek o možnih rešitvah, gre za srednjeročna oziroma dolgoročna cilja izboljšav.
- Ekonomski kazalniki so se glede na število pridobljenih točk uvrstili na tretje mesto; njihova skupna ocena znaša 19,5 točk. Tudi v tem primeru je polovica kazalnikov ocenjena z najvišjimi možnimi točkami; trije kazalniki pa so ocenjeni z nižjimi ocenami. Še posebej problematičen je kazalnik, ki se nanaša na delež zaposlenega prebivalstva v občini in na katerega občina neposredno nima velikega vpliva, kljub temu pa lahko občina sprejme dodatne ukrepe za posredno pomoč pri zniževanju problema brezposelnosti, zlasti v okviru politike javnih del. Tudi preostala nižje ocenjena kriterija (kapitalski prihodki občine ter gibanje prebivalstva v občini) potrebujeta celovit premislek in strateški načrt, katerega rezultati bodo vidni šele v daljšem časovnem obdobju.
- Največ točk so izgubili upravno-organizacijski kazalniki, saj njihova skupna ocena znaša 17,5 točk. V tej skupini so le trije kazalniki dosegli vse možne točke, pet kazalnikov pa je izgubilo najmanj po eno točko. Najslabše je bil ocenjen kazalnik merjenje zadovoljstva zaposlenih v občinski upravi, saj smo ugotovili, da občina ne izvaja nikakršne oblike merjenja zadovoljstva zaposlenih z njihovim delovnim

mestom in nadrejenimi. Nizko oceno sta dobila tudi kazalnika, ki se nanašata na sistem kakovosti delovanja občinske uprave ter transparentnosti delovanja občinske uprave; nekoliko slabše sta bila ocenjena še kazalnika sistemsko načrtovanje dela ter sistem nagrajevanja in motiviranja zaposlenih v občinski upravi. Tudi v tem primeru menimo, da se ocena izpostavljenih kazalnikov lahko izboljša v kratkem času z malo vloženimi sredstvi. Pri tem je potrebno dodati, da se vodstvo občine v večini primerov zaveda šibkih točk aktualnega delovanja občine, ki smo jih preko kazalnikov izpostavili, ter v večini primerov že načrtuje ukrepe za njihovo izboljšanje.

Kot so zaključili tudi avtorji Končnega poročila Upravljaljska sposobnost Občine Radlje ob Dravi, ima občinska uprava vse manj »birokratskih« upravni nalog in vse več nalog storitvenega podjetja in temu primerno je potrebno vpeljati sodobnejše metode organiziranja (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015,42). Uspešnost upravljanja je zato izredno pomembna.

6 RAZVOJNA PERSPEKTIVA IN VLOGA JAVNEGA SEKTORJA V OBČINI RADLJE OB DRAVI V POVEZAVI Z ZELENI MI INVESTICIJAMI

6.1 Spin off potencial zelenih investicij

Glede na obdelavo internih podatkov Občine Radlje ob Dravi je v bilo v času od leta 2010 zaključenih okoli 65 projektov povezanih z zelenimi investicijami, v teku jih je še dodatnih nekaj več kot 25. V skladu s priporočili VIS ima občina na zalogo še kar zajetno število projektov, ki pa še čakajo na pričetek izvajanja. V to vsoto pa seveda niso všteti projekti, ki jih izvajajo občinski javni zavodi.

Občina Radlje ob Dravi je pri finančnih virih za večje investicije odvisna od evropskih sredstev. Med temi pa najdemo tudi vse projekte, ki so platforma za razvoj. V finančni perspektivi 2007–2013 je bilo sofinanciranih 26 projektov v skupni vrednosti 25.279.943,66 €.

Tabela 6.1: Projekti v Občini Radlje ob Dravi sofinancirani z evropskimi sredstvi v finančni perspektivi 2007–2013

PROJEKT	REZULTAT PROJEKTA	Vrednost celotnega projekta	Občinski proračun	Pridobljena sredstva iz evropskih skladov
REGIJSKI CENTER ZA RAVNANJE Z ODPADKI KOROŠKE-KOCEROD	Koroški regijski center za ravnanje z odpadki (Kocerod) je skupni projekt 12 koroških občin. Izgradnja sodobnega centra za ravnanje z odpadki – vzpostavitev učinkovitega sistema ustreznega ravnanja z odpadki v regiji.	1.731.660,97	501.788,04	1.229.872,93
MREŽNI PODJETNIŠKI INKUBATOR - 1. Faza	Rekonstrukcija objekta in zagotovitev poslovnih prostorov na Mariborski cesti.	524.333,17	312.276,17	212.057,00
POSLOVNA CONA RADLJE OB DRAVI	Komunalna ureditev (vodovod, kanalizacija in elektrika) poslovne cone I, Dobrava.	402.101,43	121.539,92	280.561,51

PROJEKT	REZULTAT PROJEKTA	Vrednost celotnega projekta	Občinski proračun	Pridobljena sredstva iz evropskih skladov
GRADNJA, UPRAVLJANJE IN VZDRŽEVANJE ODPRTEGA ŠIROKOPASOVNEGA OMREŽJA V MISLINJSKI IN DRAVSKI DOLINI	Izgradnja širokopasovnega omrežja na sivih lisah v Občini Radlje ob Dravi.	1.497.977,44	251.185,74	1.246.791,70
»REKONSTRUKCIJA LOKALNIH CEST ZA POVEZAVO DO TURISTIČNIH IN GOSPODARSKIH OBJEKTOV«	Rekonstrukcija lokalnih cest za povezovanje turističnih kmetij.	1.787.929,89	1.131.362,89	656.567,00
DRAVA KOT PRILOŽNOST	Izgradnja večnamenskega objekta, dveh pomolov, naravnega malega bazena. Vzpostavitev camping prostora s priklopi za avtodomove. Obnova cestne infrastrukture, vključno z mostom na lokaciji Vodnega parka Radlje ob Dravi.	1.239.515,31	619.920,90	619.594,41
MLADINSKI KULTURNI CENTER S HOTELOM RADLJE OB DRAVI	Obnova hotela v centru Radelj ob Dravi z vzpostavitvijo Mladinskega kulturnega centra.	1.240.679,00	440.679,00	800.000,00
OBVOZNICA RADLJE OB DRAVI II. Faza	Izgradnja obvoznice od križišča pri Lidlu, vključno s krožiščem Vuhred - Ribnica.	4.263.215,00	81.001,00	4.182.214,00
ODVAJANJE IN ČIŠČENJE ODPADNIH VODA V POREČJU REKE DRAVE - ZG. DRAVA	Izgradnja kanalizacijskega sistema in čistilne naprave na območju Vuhred HE –Vuhred.	9.052.565,64	2.576.273,64	6.476.292,00
KOLESARSKE POTI V DRAVSKI DOLINI	Izgradnja in sanacija obstoječih cest preko katerih poteka kolesarska pot. Urejena so bila postajališča. Informiranje in obveščanje javnosti s postavitvijo info in označevalnih tabel. Izšla je tudi informacijska brošura.	465.945,90	179.665,57	286.280,33

PROJEKT	REZULTAT PROJEKTA	Vrednost celotnega projekta	Občinski proračun	Pridobljena sredstva iz evropskih skladov
DVIG JAVNEGA MNENJA O VSTOPU V EU PRI DRŽAVI KANDIDATKI ZA ČLANSTVO PREKO CIVILNE DRUŽBE – SISTEM OD SPODAJ NAVZGOR PRI OBLIKOVANJU TESNEJE POVEZANE EVROPE	Sodelovale so občine Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju in Čazma. Rezultat je bil sodelovanje med društvi, zavodi, ustanovami ter povezati ljudi iz vseh lokalnih skupnostih, ki so si izmenjevali izkušnje, mnenja in primere dobre prakse. Prav tako so udeleženci spoznavali Evropsko unijo in njene institucije z raznovrstnimi metodami dela. Sodelovalo je 13 domačih društev ter 9 društev iz Čazme. Projekt se je odvijal v Radljah ob Dravi.	15.000,00	0,00	15.000,00
INVESTICIJSKO VZDRŽEVANJE LC ŠT. 347111 VUHRED - HE VUHRED Z NOVO AVTOBUSNO POSTAJO	Rekonstrukcija lokalne ceste z ureditvijo avtobusnega postajališča.	174.691,45	86.220,09	88.471,36
RAZVALINE GRADU MAHRENBURG	Investicijsko vzdrževanje razvalin gradu oz. ukrepi za preprečitev nadaljnjega propadanja arheološke dediščine v naselju Št. Janž pri Radljah. Kazalniki: Urejena dostopna pot, Premostitev jarka, Sanacija zidu in brežine ter ograja, Ureditev dreves ob gozdni učni poti (drevoreda), Sanacija bergfrida, Ureditev razgledne terase, Klopi, Info tabla (predstavitev najdišča).	84.904,44	37.255,20	47.649,24
UREDITEV OKOLICE CERKVE NA SV. TREH KRALJIH, KI SLUŽI SKUPNIM NAMENOM IN POTREBAM	Ureditev skupnega javnega prostora ob cerkvi namenjenega prebivalcem. Ureditev je zajemala: zemeljska dela in ureditev prireditvenega prostora; ureditev travne površine prireditvenega prostora; ureditev tribun prireditvenega prostora; ureditev igralne površine, površine za sprostitev: travna površina, oprema igrišča za odbojko, mali goli, športna oprema; obnova lesene fasade obstoječega objekta z dodatno izolacijo; ureditev zunanjskega praktičnega pulta; razno opremo: lesene klopi in mize, koši za smeti, lesena igrala in zunanja svetila.	35.381,02	10.539,04	24.841,98

PROJEKT	REZULTAT PROJEKTA	Vrednost celotnega projekta	Občinski proračun	Pridobljena sredstva iz evropskih skladov
VSAKDANJE ŽIVLJENJE BREZ OVIR - ZA SOCIALNO VKLJUČENOST INVALIDOV	Sodelovale so občine Radlje ob Dravi, Grad Biograd na moru, Gemeinde Großradl in Občina Ribnica na Pohorju. Projekt je bil sodelovanje treh držav, ki so mnenja, da naj imajo vse skupine prebivalcev enake možnosti do vključevanja v družbo na ravni Evropske unije. Projekt je bil naravnano tako, da je krepil skupne vrednote, poglede in je reševal problematiko oseb z manj možnostmi. Prav tako strpnost in povečevanje medsebojnega razumevanja.	15.000,00	0,00	15.000,00
MREŽENJE TEMATSKIH POTI V MISLINJSKI IN DRAVSKI DOLINI	Nosilec projekta je bilo Javno podjetje Komunala Slovenj Gradec. Ustvarjena evidenca in strategija ponudbe tematskih poti kot novega turističnega produkta, opis njihove tematske vsebine, geodetski posnetek in postavitev v prostor. Identificiranih je bilo 40 tematskih poti in 160 enot kulturne dediščine.	7.171,87	0,00	7171,87 EUR
NAČRT VARSTVA NARAVNIH VREDNOT IN TURIZEM	LAS MDD z.b.o., nosilec projekta Koroško višje in visokošolsko središče Slovenj Gradec	29.646,30	0,00	29.646,30
POSLOVILNI OBJEKT SV. ANTON NA POHORJU - TIPSKI PROJEKT ZNAČILNE PODEŽELSKE ARHITEKTURE OBMOČJA	Izgradnja poslovilnega objekta na Sv. Antonu pri pokopališču.	161.622,79	126.607,46	35.015,33
HIKING & BIKING, REKREACIJA V NARAVI, KOLESARJENJE IN POHODNIŠTVO BREZ MEJA	Projekt je vodila Regionalna razvojna agencija za Koroško RRA d.o.o. v katerem je bil izdelan zemljevid Kolesarska karta in Pohodniška karta. Dostopna sta na Javnem zavodu ŠKTM Radlje ob Dravi. Zemljevida sta bila izdelana za statistično regijo Koroška. Postavljena pa je tudi tabla pri Dvorcu v Radljah.	8.306,00	0,00	8.306,00

PROJEKT	REZULTAT PROJEKTA	Vrednost celotnega projekta	Občinski proračun	Pridobljena sredstva iz evropskih skladov
GEOLOŠKA TEMATSKA POT - ODSEK REMŠNIK	Z izvedbo projekta smo realizirali Geološko tematsko pot – odsek Remšnik, ki zajema: geološko tematsko pot – odsek Remšnik, ki je označena; obveščanje javnosti – info tabla, muzejska zbirka in urejen prostor, kjer je zbirka mineralov; postavljeni monoliti (5x); postavljeno otroško igralo; zaprtje dveh rovov rudnika.	50.820,33	30.398,65	20.421,68
ENERGETSKA SANACIJA PODRUŽNICE OŠ REMŠNIK	Sanacija podružnične Osnovne šole na Remšniku s stavbnim pohištvom in obnova fasade. Obnovljena je bila tudi kotlovnica z namestitvijo peči na pelete ter narejen prezračevalni sistem.	259.944,66	117.075,66	142.869,00
KOPALNO JEZERO	Izgradnja velikega naravnega kopalnega bazena s čolnarno in glamping hiškami ter nakup treh čolnov na lokaciji Vodnega parka Radlje ob Dravi.	1.073.187,31	613.187,30	460.000,00
MREŽNI PODJETNIŠKI INKUBATOR KOROŠKA II. FAZA (1. DEL) - MPIK 2 RADLJE OB DRAVI	Izgradnja proizvodnega objekta, pripadajoče komunalne opreme ter notranjega pohištva. Objekt stoji na lokaciji Dobrave.	645.051,19	243.051,19	402.000,00
DOŽIVETJE – GORSKEGA KOLESARJENJA V MEJNI REGIJI EIBISWALD-RADLJE-PODVELKA	Nosilec projekta je bil Tourismusverband Südliche Weststeiermark (Turistično društvo Südliche Weststeiermark), partnerja projekta pa občini Radlje ob Dravi in Podvelka. Cilj: ustvariti eno večjih regij gorskega kolesarjenja na Štajerskem; Izdelava kolesarskih tur s startom v Radljah in v Podvelki, vključno z GPS odmero; Mreženje skupnosti gorskega kolesarjenja preko mej; Vzpostavitev slovenskih tur na internetni strani. V Avstriji bo obdelanih 17 tur, v Sloveniji pa 20 tur za gorsko kolesarjenje.	9.835,20	0,00	9.835,20
INVESTICIJSKO VZDRŽEVANJE LC ŠT. 347131 SVETI ANTON - ŠOLA - KAŽIR Z NOVO AVTOBUSNO POSTAJO	Rekonstrukcija lokalne ceste z ureditvijo avtobusnega postajališča.	419.006,21	171.807,95	247.198,26
"ENERGETSKA SANACIJA ZDRAVSTVENI DOM RADLJE OB DRAVI"	Obnova stavbe Zdravstvenega doma Radlje ob Dravi z ureditvijo novega stavbnega pohištva, notranje opreme in fasade.	84.451,14	25.628,08	58.823,06
SKUPAJ:		25.279.943,66 EUR	7.677.463,49 EUR	17.595.308,29 EUR

Vir: Občina Radlje ob Dravi (2015b, 1-4).

Izvedene projekte lahko razvrstimo v dve grobi skupini, na vzdrževalno infrastrukturne projekte in na razvojne projekte. Vzdrževalno infrastrukturni projekti se običajno zaključijo po koncu izvedbe in imajo neposreden takojšen učinek na izboljšanje kvalitete življenja občanov. Ti učinki so predvsem v koriščenju infrastrukture, ali pa so posredno vezani na manjšanje negativnih vplivov na okolje ter s tem povezanega dolgoročnega izboljšanja kvalitete bivalnega okolja. Razvojni projekti pa so naravnani bolj dolgoročno in so le osnova za razvojne politike. Intenzivnost in nivo pozitivnih učinkov pa je odvisna tako od razvojnih politik kot od upravljavca projekta po zaključku investicije.

Razvojne politike niso politike izpolnjevanja statusa Quo, temveč spreminjanja, nadgradnje in napredka. V razvojnem zastoju ne moremo ravnati po interesih in vizijah zgolj obstoječega gospodarstva. Posfordovska ekonomija v razvitih državah se mora ob tehnološki posodobitvi gospodarstva obrniti navznoter k zdravstvenim storitvam, vzgoji mladih in varstvu starih, k skrbi za okolje, k politikam in storitvam za zagotavljanje socialne skladnosti (Drenovec 2013 v Plut 2014b, 50). Za razvojno naravnost so zato posebej pomembni projekti vezani na vlaganje v infrastrukturo, ki omogočajo razvoj novih programov.

Govorimo torej o okolju, kjer je zaželeno in omogočeno funkcionalna sociabilnost, zmožnost formiranja področnih strokovnih in inovativnih ad-hoc timov in delovnih skupin, kooperativ, podjetij in civilnodružbenih asociacij, ki jih je v Občini Radlje ob Dravi kar precej. Govorimo tudi o okolju, kjer je so inovacije strukturno omogočene in omogočajo disperzijo inovativnih idej. Splošne podlage za zagotovljeno inovativno okolje so (Carlsson in Stankiewicz v Machbeth in dugi 2004, 509):

- gospodarske zmogljivosti (zmožnost oblikovanja inovativnih predlogov);
- kritična masa (sposobnost, da se izkoristi ekonomija obsega);
- grozdi in mreže (da pospešijo pretok informacij in komuniciranje);
- podjetništvo (gonilo inovacij);
- možnost dostopa do odločevalcev (povezava med privatnim in javnim sektorjem).

Trenutno so tovrstne javne strukture skoncentrirane v oblikah županovih svetov, delovnih projektnih skupin in Javnega zavoda ŠKTM Radlje ob Dravi.

V primeru projektnih skupin in svetov je problem konstantnost človeških virov, dolgoročnost in medsebojno povezovanje med različnimi akterji, saj ljudje sodelujejo priložnostno in se praviloma ukvarjajo z ozko usmerjenim področjem.

Razvojne funkcije in vzdrževanje športno turistične infrastrukture občina zato večinoma prenaša na Javni zavod ŠKTM Radlje ob Dravi. V primeru javnega zavoda je prednost kontinuiteta in formalna organiziranost. Zavod je sicer upravljavsko strukturiran po načelu strojne organizacije (Mintzberg v Rončević 2008, 175), za katero je značilna visoko elaborirana tehnostuktura, ki se v Javnem zavodu ŠKTM kaže v obliki formalizacije postopkov, delitve dela na podlagi sistemizacije javne uprave ter slabšega stimulativnega okolja za inovacije in razvojne programe. Tukaj je problem predvsem toga upravna ureditev, kjer vzdrževalske funkcije pogosto dušijo razvojni del, kar se lahko razbere že samo iz strukture zaposlenih. Izmed 12 zaposlenih v letu 2016 jih ima zaposlitev za nedoločen čas pet, od tega dve osebi s sedmo stopnjo izobrazbe in dve s šesto, ena pa s peto. Izmed naštetih lahko iz sistemizacije zavoda razberemo, da je le ena oseba zaposlena za opravljanje razvojnih funkcij. Izmed vseh dvanajstih zaposlenih pa so na razvojnem delu po naravi dela v začetku leta 2016 zaposlene redno tri in pol osebe (izmed teh dva s peto stopnjo izobrazbe), pa še te v večji meri opravljajo druge vzdrževalske in upravne naloge oz. naloge izvajanja in koordinacije rednih programov medgeneracijskega centra, mladinskega kulturnega centra, upravljanja mladinskega hotela in TIC. Kot pomoč je zaposlen še en sodelavec s šesto stopnjo preko sheme spodbujanja zaposlovanja Prvi izziv ter dva javna delavca. Ostali zaposleni v zavodu opravljajo v večji meri vzdrževalska, tehnično izvedbena in upravna dela.

Kako preseči birokratske organizacijske formacije in uveljaviti visoko učinkovitost? Kanter in Eccles opredeljujeta, da je to možno doseči s kreiranjem dveh (do neke mere prekrivajočih in medsebojno povezanih) oblik organizacijskega strukturiranja: asociacijskega tipa organizacij, ki je bolj neformalno, spontano in demokratično, in projektne ali mrežne tipa organizacij, ki so orientirane k reševanju konkretnega specifičnega problema, toda so hkrati tudi bolj fleksibilne in manj hierarhične od klasičnega tipa organizacij. Te oblike lahko obstajajo avtonomno ali pa »gnezdijo« kot

»neformalne organizacije« v okviru klasičnih (birokratskih in profitnih) organizacijskih in institucionalnih oblik. Intermediarnih struktur tako ni mogoče vzpostaviti na temelju birokratskih (top-down) hierarhij ali na temelju organizacij, ki jih poganja tržna logika (Adam in drugi 2001, 44–45). To dilemo obravnava tudi Kovačeva (Ferfila in Kovač 2000, 163), ki govori o tem, da se je iz potrebe kvalitetnega izvajanja nalog javne uprave v današnjem času in dejanskega stanja poleg formalističnega birokratskega modela razvil t. i. ekspertni model. Tudi Rakočević (1991, 45) ugotavlja, da obstaja vsaj dvoje protislovij med znanostjo in razvojem, ki nista v skladu z »birokratsko« željo po stabilnosti ter med hierarhijo in strokovnostjo, saj hierarhičen vrh odloča, nima pa strokovnega znanja. V povezavi s tem je pomemben tudi moderen pristop k ravnanju s človeškimi viri.

Tabela 6.2: Pregled tradicionalnih in modernejših pristopov v upravljanju človeških virov s poudarkom na javnem sektorju

Kategorija	Tradicionalno delo z ljudmi	Sodobno upravljanje človeških virov
Osnovno pojmovanje	Ljudje delajo zaradi preživetja	Ljudje delajo zaradi zaslužka, samopotrjevanja in samouresničevanja
Vloga politike	Podfunkcija poslovnih procesov	Najpomembnejši del strateškega managementa
Cilj organizacije	Določeni	Nepredvidljivo spremenljivi
Status zaposlenih	Zaščiten status državnega uradnika oz. javnega uslužbenca	Prehajanje k zasebnim metodam zaposlovanja, nadzora, nagrajevanja in odpuščanja
Oprelitev človekovih zmožnosti	Glede na zahteve delovnega mesta se zaposli ustreznega človeka	Pri že zaposlenih se spodbuja razvoj potrebnih zmožnosti, poudarjajo se ustvarjalnost, prilagodljivost in znanje
Načrtovanje človeških virov	Reaktivnost-sprotna reakcija ne pojavljajoče se potrebe	Proaktivnost- identifikacija bodočih potreb in s tem skladno štipendiranje in usposabljanje
Usmerjanje/motivacija	Ukazovanje in nadzor uredniška etika, zavest dolžnosti	Spodbude, samousmerjanje naravnost k učinkovitosti, avtonomija odločanja

Opredelitev delovnih mest	Stroga, delo je operacionalizirano	Široka, uveljavlja se skupinsko delo, delo se pogosto organizira kot projektno
Uspešnost pri delu	Neupoštevana	Merjena in nagrajevana
Ustvarjalnost	Nezaželeno	Spodbujana
Plače	Fiksne glede na delovno mesto v funkciji socialnega preživetja	Del v odvisnosti od uspešnosti, vloga plače je socialna in motivacijska
Nagrajevanje	Finančno	Tudi nefinančne stimulacije, javna pohvala
Napredovanje	Po sistemu kariere, načelo senioritete	Sistem delovnega mesta, mimo lestvic, horizontalno napredovanje z oblikami rotacije, razširitve in obogatitve pristojnosti
Usposabljanje	Strogo namensko, redko, individualno	Široko, spodbujana samoiniciativa, na ravni organizacije, vseživljenjsko izobraževanje in usposabljanje
Obveščanje in sodelovanje zaposlenih	Odsotno ali omejeno	Spodbujano
Odpuščanje	Le v omejenih primerih, še posebej oteženo v javnem sektorju	Glede na neuspešnost pri delu

Vir: Ferfila in Kovač (2000, 245).

Rešitev je mogoče najti v formaciji novega socialnega podjetja tipa A, ki prevzame v razvoj in upravljanje dosedanje razvojne projekte v teku, ali pa v strogi ločitvi razvojnega dela v okviru Javnega zavoda ŠKTM, ki mu je zagotovljena avtonomnost presoje in delovanje po zgoraj opisani organizacijski strukturi Kanterja in Ecclesa ter seveda osnovna začetna finančna oz. vsaj kadrovska stabilnost, pri čemer mora razvoj v zavodu pomeniti primarno usmeritev.

Kljub togi formalni ureditvi zaradi spoštovanja pravne zavezanosti k sistemizaciji javne uprave pa del zavoda že za namene določenih projektov in izvajanja mladinskih programov uporablja, uvaja prvine projektne ali mrežne tipa organizacij. O uspešnosti pričajo dobri projektni rezultati. Za leto 2016 je Javni zavod ŠKTM Radlje ob Dravi dobil odobrene na treh različnih ministrstvih štiri projekte, ki so zasnovani na tovrstnem pristopu

v skupni vrednosti okoli 85.000 €. Dobljeni projekti nosijo tudi velik potencial za novo zaposlovanje.

6.2 Prostorski vidik

Pa si pogledjmo še projekte poleg razvojnega vidika tudi skozi oči prostorskega načrtovanja. Leta 1975 je Richard Register s kolegi iz Berkeleyja ustanovil Urbano ekologijo (Urban Ecology) kot neprofitno organizacijo, da bi preuredil mesta v ravnovesju z naravo. Ideja urbane ekologije je danes bolj znana kot eko mesto (Eco-city) in vključuje gojenje sadnih dreves v mestnih jedrih, uvaja zelena območja prometa, kjer prevladujejo druge oblike prevoznih sredstev in ne osebni avtomobili, itd. (Roseland 1997). Če se opremo na ta koncept in deset načel urbane ekologije, ki jih Roseland (1997, 197–198) navaja, lahko na kratko povzamemo, da prostorski razvoj Občine Radlje ob Dravi v večji meri sledi vsem načelom. Pa si pogledjmo še deset načel skozi konkretne projekte.

Tabela 6.3: 10 načel urbane ekologije povzetih po Roselandu (1997, 197–198) skozi izbrane projekte Občine Radlje ob Dravi

Načela urbane ekologije	Projekti
Revidiranje prioritete rabe zemljišč za zagotovitev zelene, raznolike, varne, vitalne in prijetne skupnosti v bližini tranzitnih vozlišč in drugih oblik transporta.	- Obvoznica mimo centra Radelj. - Ohranjanje zelenih površin v OPN.
Prioriziranje zelenih oblik mobilnosti.	- Električna polnilnica za vozila z brezplačnim polnjenjem. - Radlbajk (prostovoljski projekt brezplačne izposoje rabljenih koles popravljenih s pomočjo prostovoljcev).
Obnovitev degradiranih urbanih področij, kot so potoki, nabrežja, močvirja.	- Tilkov zaliv (urejeno trstišče na Dravi za gnezdenje ptic). - Redno urejanje nabrežij potokov in mehansko odstranjevanje invazivnih tujerodnih rastlin.
Urediti dostopna, priročna, uporabna, varna stanovanja.	- Projekt moj prvi flat (pripravljen projekt, ki čaka na zagotovitev ustreznih finančnih sredstev) in podobni projekti v povezavi s socialnim podjetništvom.

Načela urbane ekologije	Projekti
Negovanje socialne pravičnosti in ustvarjanje novih priložnosti za ranljive skupine.	- Različni certifikati in listine ter ustrezni projekti, ki so bili podlaga za pridobitev certifikata (npr. mladim prijazna občina, invalidom prijazna občina, starosti prijazno mesto, itd.).
Podpora lokalnemu kmetijstvu, projekti ozelenitve urbanih delov ter skupnostno vrtnarjenje.	- Zasaditev mestnega jedra z medovitimi rastlinami. - Zasaditev učnih sadovnjakov starih visokodebelnih sort jablan na sejancu. - Izdelava arboristične analize za Radeljski park in območje Kalvarije ter Samostana dominikank. - MKC vrtiček (projekt mladinskega kulturnega centra – učni vrt za mlade in medgeneracijsko povezovanje). - Ureditev eko tržnice.
Promocija recikliranja in ponovne uporabe z namenom zmanjšanja odpadkov.	- Ureditev ekoloških otokov in zbirnega centra. - Investicija v Kocerod. - Sodelovanje z Zadrugo Dobrote, ki kot socialno podjetje zbira odpadni tekstil za namen ponovne uporabe.
Sodelovanje s podjetji, ki podpirajo zeleno ekonomijo in destimuliranje aktivnosti, ki povzročajo onesnaževanje, proizvodnjo odpadkov in nevarnih snovi.	- Javno privatno partnerstvo s CMC Celje: Izgradnja Športne hiše s prekrito streho s solarnimi paneli za proizvodnjo električne energije. - Gradnja Vodnega parka Radlje ob Dravi (Reš, projekt Drava kot priložnost) po tehnologiji Biotop podjetja Objem narave (prvo tovrstno naravno kopališče v Sloveniji v kategoriji bioloških bazenov).
Promocija prostovoljstva in promocija zmerne porabe.	- Vložena kandidatura v mesecu marcu 2016 za prostovoljstvu prijazno mesto. - Redno sofinanciranje prostovoljskih aktivnosti v društvih in javnih zavodih.

Načela urbane ekologije	Projekti
Povečevanje okoljske zavesti pri prebivalcih in projektov, ki povečujejo trajnostno ekološko zavest.	- Trajno sodelovanje z Mednarodnim centrom za ekoremediacije (npr. projekta Občina Radlje ob Dravi kot učilnica v naravi za rastlinske čistilne naprave in NČS – naravni čistilni sistemi na podeželju). - Podpis Pisma o nameri za sodelovanje pri pripravi in izvajanju projekta Inovativne odprte tehnologije – IOT z Univerzo Maribor (IOT je regionalni razvojni projekt, katerega glavni cilj je ustvariti simbiozno povezavo med univerzo oz. raziskovalnimi organizacijami, gospodarstvom, podpornimi oz. razvojnimi organizacijami in lokalnimi skupnostmi skozi odprte inovacije in tehnologije.).

7 ZELENE POLITIKE V OBČINI RADLJE OB DRAVI Z VIDIKA FINANČNE VZDRŽNOSTI

Leta 1945 je Hicks ugotavljal, da koncept prihodka vključuje načelo trajnostnega gospodarjenja, če je ta prihodek maksimalni znesek, ki se ga v danem obdobju potroši in je stanje po potrošnji vsaj enako dobro, kot je bilo v izhodiščni točki, torej pred prihodkom. To tezo so kasneje preučevali številni akademiki, ki so identificirali povezavo med trajnostjo in računovodstvom, skozi zmožnost slednjega, da meri stopnjo medgeneracijske enakosti javnih predpisov in politik (Bolivar in drugi 2014, 34).

V zadnjih letih je finančna in ekonomska kriza povzročila dodaten pritisk na javno upravo, da zagotavlja finančno trajnost. Potrebno je zagotavljati vedno večjo kvaliteto finančnih informacij ter vzdrževati transparentnost informiranja (Pina in drugi 2010 v Bolivar in drugi 2014, 32), z namenom, da se finančne stiske odkrijejo zgodaj ter se doseže trajnostno finančno ravnotežje (Burritt in Schaltegger v Bolivar in drugi 2014, 32).

Tudi Občina Radlje ob Dravi ima opravljeno raziskavo, ki omogoča transparentnost informiranja na področju finančnih informacij. V tem poglavju se bomo zato skoraj popolnoma oprli na rezultate raziskave, ki jo je leta 2015 opravil Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij Fakultete za družbene vede v Ljubljani.

Avtorji raziskave v poglavju vezanem na ekonomske kazalce ugotavljajo: »Analizirali smo sprejeti rebalans proračuna za leto 2015. Proračunski prihodki za leto 2015 znašajo 9,563 milijona evrov, od tega je 5,471 milijona evrov tekočih prihodkov in 3,999 milijona evrov transfernih prihodkov. Znotraj tekočih prihodkov pričakovano predstavljajo davčni prihodki (4,076 milijona evrov) največji delež prihodkov, znotraj njih pa imajo slovenske občine relativno zelo malo vpliva na določanje njihove višini – edini izvorni občinski davčni prihodek (nadomestilo za uporabno stavbnega zemljišča fizičnih in pravnih oseb) tako znaša za leto 2015 v celotni Občini Radlje ob Dravi dobrih 469 tisoč evrov, kar predstavlja zgolj 11,5 % vseh davčnih prihodkov občine. Za razvojno dejavnost občine, ki odločilno povečuje tudi upravljavsko sposobnost, tako občinam pogosto ostanejo zgolj nedavčni prihodki. Nedavčni prihodki v proračunu Občine Radlje ob Dravi za leto 2015 predstavljajo natančno 14,58 % delež vseh prihodkov, kar je, glede na zadnji javno

objavljeni podatek o povprečni vrednosti nedavčnih prihodkov v proračunih slovenskih občin (2013: 14,5 %), spodbuden podatek, ki je za odtенок nad slovenskim povprečjem. Še posebej je vzpodbudna analiza strukture nedavčnih prihodkov, kjer dobro polovico vseh prihodkov predstavljajo prihodki od občinskega premoženja, zato lahko Občino Radlje ob Dravi pri tem kriteriju ocenimo visoko.« (Center za proučevanje upravnopolitičnih procesov in institucij 2015, 21).

V okviru kazalnika zadolženosti občine so avtorji preverjali, ali je analizirana občina zadolžena v okviru zakonsko dovoljenih meja.

Pri svojem delovanju se občine lahko zadolžujejo v skladu z Zakonom o javnih financah in v skladu z Zakonom o financiranju občin. Občina se lahko zadolžuje le v obsegu, ki skupaj z obstoječim stanjem dolgov ne presega 20 % realiziranih prihodkov iz bilance prihodkov in odhodkov proračuna v letu pred letom zadolževanja brez prejetih donacij in transfernih prihodkov iz državnega proračuna za investicije in če odplačilo glavnice in obresti v posameznem letu odplačila ne preseže 5 % realiziranih prihodkov iz bilance prihodkov in odhodkov proračuna v letu pred letom zadolževanja, zmanjšanih za prejete donacije in transferne prihodke iz državnega proračuna za investicije. Ne glede na omenjeno omejitev se lahko občina zadolžuje za financiranje investicij na področju osnovnega šolstva, stanovanjske gradnje, oskrbe z vodo in javne infrastrukture za ravnanje z odpadno vodo ter investicij, ki so sofinancirane iz sredstev skladov Evropske unije, če odplačilo glavnice in obresti v posameznem letu ne preseže dodatnih 3 % realiziranih prihodkov iz bilance prihodkov in odhodkov sprejetega proračuna, zmanjšanih za prejete donacije in transferne prihodke iz državnega proračuna za investicije in če doba odplačevanja ni daljša od ekonomske življenjske dobe investicije. Pogodbe o zadolževanju sklepa župan, vendar tega ne more storiti na lastno pobudo, ampak le na podlagi sprejetega proračuna (ki ga sprejema občinski svet) in ob predhodnem soglasju ministra za finance. Soglasje je sestavni del pogodbe o zadolževanju (Haček 2013, 1–2).

Ugotovitve so bile sledeče:

Po javno dostopnih podatkih se zadolženost Občine Radlje ob Dravi, ki je bila v letu 2013 s približno 532 evri/prebivalca uvrščena v skupino zmerno zadolženih slovenskih občin, počasi povečuje. Občina je namreč v letu 2014 odplačala 222.515 evrov dolga, hkrati pa se je zadolžila za 694 tisoč evrov. Tudi tekoči proračun Občine Radlje ob Dravi za leto 2015 predvideva zadolževanje občine v višini 994 tisoč evrov, in sicer v obliki posojila pri domačih bankah. Hkrati pa bo občina v letu 2015 odplačala za slabih 961 tisoč evrov starih dolgov, torej se bo zadolženost občine povečala za dobrih 33.000 evrov. Kljub temu ugotavljamo, da se dolg Občine Radlje ob

Dravi giblje znotraj zakonsko določenih mej. (Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij 2015, 26).

Zadolženost občine je posledica zagotavljanja minimalnih deležev lastnega sofinanciranja v različnih evropskih projektih obravnavanih v predhodnem poglavju.

8 ZELENE POLITIKE V OBČINI RADLJE OB DRAVI Z VIDIKA POLITIČNE STABILNOSTI

Politično predstavništvo kot koncept implicira dolžnost politikov, da ravnajo v interesu svoje lastne volilne baze. saj se volitve periodično ponavljajo in s tem moč volivca pri odločanju, za koga glasovati. Pri tem volivci vsekakor upoštevajo dosedanje delo funkcionarja. Skrb politikov za nadaljevanje politične kariere daje volivcem določen mehanizem, ki ga je Mayhew (1974) označil kot volilno povezavo, s katero lahko volivci od politikov zahtevajo odgovornost za svoja ravnanja (Kahrimanović 2015, 24).

»Funkcija župana kot lokalnega organa občine je tako rekoč prisotna v vseh državah z uveljavljeno lokalno samoupravo. Župan je tisti, ki skrbi za uresničevanje sprejetih splošnih odločitev, pri tem mu pomaga občinska uprava, ki jo v večini primerov vodi direktor. V Sloveniji poleg župana, kot temeljna organa občine, poznamo še občinski svet in nadzorni odbor« (Vlaj 2006, 180).

Občinski svet je najvišji organ odločanja v vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine. Ta sprejema statut občine, odloge in druge občinske akte, prostorske in druge programe razvoja občine, občinski proračun in zaključni račun, imenuje in razrešuje člane komisij in odborov občinskega sveta, nadzoruje delo župana, podžupana in občinske uprave glede izvrševanja odločitev občinskega sveta, odloča o pridobivanju in razpolaganju z občinskim premoženjem, če ni z zakonom ali s predpisom občine drugače, prav tako občinski svet odloča o drugih zadevah, ki jih določa zakon ali statut občine (Vlaj 2006, 181).

»Občinski svet ima kot kolegijsko telo svojega predsedujočega, ki vodi njegovo delo. Po aktualni ureditvi je funkcija predsednika in podpredsednikov občinskega sveta opuščena in vlogo predsedujočega opravlja župan. Občinski svet tako predstavlja župan, ki tudi sklicuje in vodi seje občinskega sveta. Poleg tega ima župan tudi možnost, da za vodenje pooblasti podžupana ali drugega člana občinskega sveta« (Brezovšku in Kukovič 2012, 134).

Zakon o lokalni samoupravi (2007, 33. člen) opredeljuje naslednje vloge in naloge župana:

- *predstavljanje in zastopanje občine;*
- *predstavljanje občinskega sveta ter sklicevanje in vodenje njegovih sej;*
- *predlaganje proračuna, odlokov in drugih splošnih pravnih aktov občine;*
- *izvrševanje odločitev občinskega sveta;*

- *predstojništvo občinske uprave;*
- *skrb za objavo sprejetih splošnih pravnih aktov občine in varovanje ustavnosti in zakonitosti pri delu občinskih organov;*
- *vodenje občine kot svojevrstnega podjetja in nastopanje v premoženjskopравnih razmerij občine;*
- *stiki z javnostmi, sklicevanje zborov občanov, razpisovanje lokalnih referendumov in odgovarjanje na vprašanja, pobude in predloge občanov;*
- *opravljanje prenesenih zadev in odločanje v upravnih zadevah iz občinske izvirne pristojnosti in iz prenesene (državne) pristojnosti.*

Botera (2008) opredeljuje,

da je pomembno za kvaliteto demokracije v družbi, da se oblikuje profesionalna elita posameznikov, tako imenovanih kariernih politikov, ki svojo kariero posvetijo politični aktivnosti. Karierni politiki bolje služijo državljanom in so za voljo ponovne izvolitve primorani zagovarjati interese svojih volivcev, sicer jih ti ne bi ponovno izvolili. Kot trdijo mnogi avtorji v svojih raziskavah (glej na primer Cain in drugi 1987; Rae 1967) na vedenje politikov močno vplivajo lastni karierni interesi, tako politiki gradijo dolgoročne odnose s svojo volilno bazo vedoč, da bo lojalna volilna baza blagodejno vplivala na nadaljnji razvoj njihove kariere. Botero (2008, 6) nadaljuje, da izgradnja politične kariere poudarja demokratično predstavništvo, saj državljani vzpostavljajo močnejše vezi zlasti s kariernimi politiki, ki so zaradi želje po dolgotrajni karieri bolj odzivni in uvidevni do potreb volilnega telesa (Kahrimanović 2015, 24).

Župana z dolgoročnim mandatom zagotovo lahko opredelimo kot kariernega politika, ki je svojo kariero posvetil politični aktivnosti. V kolikor je dolg staž izkušenj v politiki podkrepjen še s strokovnim znanjem, pa lahko govorimo tudi o profesionalni eliti, ki dolgoročno skrbi za lokalno blagostanje, mandat za to funkcijo pa obdobjno podeljujejo občani na demokratičen način.

Brezovšek in soavtorji (2008, 169) navajajo oblike upravljanja zadev lokalne skupnosti na demokratičen način, pri tem gre lahko za neposredno demokracijo, ki pomeni odločanje na zborih občanov in na referendumih, ali posredno demokracijo, ki zajema odločanje preko predstavniških organov.

Neposredno lokalno demokracijo sestavljajo štiri temeljne oblike:

- *Zbor občanov; najbolj neposreden instrument neposredne lokalne demokracije. Gre za zbor vseh prebivalcev lokalne skupnosti in omogoča najbolj neposredno sprejemanje odločitev o vsebinskih zadevah in o izvolitvi predstavniških organov. Pri zboru občanov se glasuje javno in gre za spontano ter neformalizirano odločanje. Izvedba zbora občanov je vsekakor lažja v primeru manjše lokalne skupnosti, ne glede na to, pa mora lokalna skupnost še vedno imeti nek predstavniški organ, saj se odločitve sprejemajo skorajda na vsakodnevni ravni, kar pri zboru občanov ni mogoče.*
- *Referendum; v primerjavi z zborom občanov gre za bolj formaliziran in organizacijsko-tehnično zahtevnejši način odločanja, v osnovi si pa delita enako idejno izhodišče, in to je odločanje po lokalnih skupnosti in ne preko njihovih predstavnikov.*
- *Ljudska iniciativa; ljudstvo zahteva, da se neko vprašanje uredi, vendar pri sprejemanju odločitve ne sodeluje, predstavniški organ pa je takšno pobudo dolžan obravnavati.*
- *Peticija; pravica skupine občanov ali posameznika, da pošlje pisno vlogo predstavniškemu telesu o vprašanjih, ki imajo javni ali politični pomen. V primerjavi z ljudsko iniciativo, lahko peticijo vloži že posameznik, vendar predstavniški organ takšne pobude ni dolžan obravnavati, kot je to obvezno pri ljudski iniciativi (Brezovšek in drugi 2008, 166).*

Izmed naštetih oblik neposredne lokalne demokracije je v času od leta 2002 zaslediti le eno civilno iniciativo. Ta je bila oblikovana v letu 2012 z zahtevo za razveljavitev Odloka o ustanovitvi javnega podjetja Kanalizacija in čistilna naprava Radlje d.o.o. Občinski svet te zahteve na svoji 17. redni seji, dne 26. 11. 2012 ni potrdil.

Zbore občanov letno skliče župan v naseljih Dobrava, Radlje ob Dravi, Remšnik, Sp. Vižinga, Sv. Anton na Pohorju, Sv. Trije Kralji, Št. Janž pri Radljah ob Dravi, Vas, Vuhred in Zgornja Vižinga in sicer je teh 10 na leto (enega v vsakem naselju).

Drugi demokratični mehanizem, ki ga imajo občani, pa so redne lokalne volitve. Trenutni župan Alan Bukovnik je že na svojih prvih volitvah prepričljivo zmagal, saj je kljub petim protikandidatom dosegel več kot 46 % že v prvem krogu, v drugem krogu pa več kot 73 %. Na vseh naslednjih volitvah pa je svoj prvi volilni rezultat še izboljšal.

Tabela 8.1: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2002– prvi krog

Kandidat za župana	Volilni rezultat	Politična pripadnost
Alan Bukovnik	46,8 %	Združena lista socialnih demokratov
Hubert Robnik	26,1 %	Slovenska nacionalna stranka
Helbl Janez	22,5 %	Neodvisni kandidat
Pečoler Miloš	3 %	Neodvisni kandidat
Leitinger David	1,2 %	Neodvisni kandidat
Kotta Martina	0,4 %	Naprej Slovenija

Vir: Internet 12

Tabela 8.2: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2002– drugi krog

Kandidat za župana	Volilni rezultat	Politična pripadnost
Alan Bukovnik	73,21 %	Socialni demokrati
Hubert Robnik	26,79 %	Slovenska nacionalna stranka

Vir: Internet 13

Tabela 8.3: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2006– prvi krog

Kandidat za župana	Volilni rezultat	Politična pripadnost
Alan Bukovnik	86,18 %	Socialni demokrati
Franjo Markač	13,82 %	Neodvisni kandidat

Vir: Internet 14

Tabela 8.4: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2010–prvi krog

Kandidat za župana	Volilni rezultat	Politična pripadnost
Alan Bukovnik	76,20 %	Socialni demokrati
Ludvik Fedler	23,80 %	Slovenska demokratska stranka

Vir: Internet 15

Tabela 8.5: Rezultati volitev županov za Radlje ob Dravi 2014– prvi krog

Kandidat za župana	Volilni rezultat	Politična pripadnost
Alan Bukovnik	78,68 %	Socialni demokrati
Alenka Helbl	21,32 %	Slovenska demokratska stranka

Vir: Internet 16

Glede na volilne rezultate lokalnih volitev, na katerih je kandidiral za župana mag. Alan Bukovnik kot kandidat Socialnih demokratov, lahko trdimo, da so mu volivci konstantno podeljevali stabilni mandat za vodenje Občine Radlje ob Dravi. Kot član stranke Socialni demokrati je bil v letih 2008 do 2011 tudi poslanec 5. državnega zbora Republike Slovenije.

Ko preučujemo obstoječe študije, ki povezujejo levo ali desno usmerjenost političnih strank z njihovimi prizadevanji za zelene in trajne javne politike, ugotovimo, da so avtorji ugotovili, da se leve stranke bolj nagibajo k zelenim politikam. Tako je Neumayer (2004) preučeval razmerje med pozicijo stranke na politični osi levo-desno in njihovim odnosom do okoljskih vprašanj, kot se do njih opredeljujejo v strankarskih programih. Njegova raziskava je zajemala 1687 strankarskih programov iz 21 držav. Prav tako je preučeval razmerje med posameznikovo ideološko opredeljenostjo in njegovim pogledom na okoljska vprašanja, odnos do okolja ter zaznano ekološko vedenje. Podatke za to analizo je dobil iz anketnih podatkov Evropske in svetovne raziskave vrednot med leti 1981–1984, 1990–1993 in 1995–1997, ki je edina mednarodno primerljiva raziskava, ki vključuje velik vzorec razvitih držav, kot tudi držav v razvoju, in sprašuje po podpori okoljskim politikam, kot tudi po politični ideologiji posameznika. Vzorec tako obsega več kot 40 000 posameznikov iz 45. držav in regij. Rezultati so pokazali, da so leve stranke, kot tudi levo usmerjeni posamezniki, ki so ideološko levo opredeljeni, bolj naklonjeni okoljskim politikam in so bolj ekološko ozaveščeni kot njihovi desno opredeljeni vrstniki oziroma desno opredeljene stranke (Strajnar 2014, 32).

Usmeritev celotne strategije razvoja občine Radlje ob Dravi v vizijo trajnostnega razvoja zato sploh ni presenetljiva. Temu, da je bila občina Radlje ob Dravi med prvimi, ki je ta koncept integrirala v svoje dolgoročne projekte in strategije, pa je najbrž botrovala tudi

strokovna izobrazba župana, ki je po osnovni fakultetni izobrazbi izhaja iz naravoslovja, nato pa je svojo znanje nadgradil z znanstvenim magisterijem državnih študij ter trenutnim doktorskim študijem iz javne uprave.

9 ZAKLJUČEK

9.1 Preverjanje hipotez

Po približno dvajsetih letih, ko so se v slovenskem akademskem prostoru pričele prve teoretične razprave o trajnostnem razvoju, še danes najdemo številne različne definicije in prevode. Pogosto sta enačena tudi termina sonaravni in trajnostni. Strokovna javnost si še vedno ni enotna glede definicije konceptov in dopušča različne variante in stopnje trajnosti. V teoretičnem delu želimo opozoriti na to, hkrati pa biti kritični do teh različnih konceptualizacij. Trajnost kot koncept je upoštevana, ali pa ni. Razne mehke oblike in nadomeščanje ene vrste kapitala z drugo vrsto (najpogosteje na račun okoljskega kapitala) je nedopustno in služi le kot izgovor, da je trajnost navedena na papirju, ni pa udejanjana. To lahko vidimo na primerih nacionalnih in regionalnih strategij razvoja za preteklo finančno perspektivo.

Drugi del, ki je dejansko študija primera, je preučevan z vidika postavljenih hipotez v povezavi z zelenimi investicijami, ki smo jih izbrali glede na lastno presojo ali vsebujejo potencial, ki prispeva k krepitvi doseganja sonaravnosti občine ter z vidika upravljalvske sposobnosti občine, da ugotovimo, ali niso sinergijski učinki le stvar naključja oz. ali je tudi v sami upravni organizaciji moč zaznati trajnost kot paradigmo.

Pa pogledjmo potrjevanje hipotez najprej skozi delovne hipoteze. Prva hipoteza, strateški dokumenti Občine Radlje ob Dravi in večji projekti so zelene investicije in vsebujejo komponente trajnostnega razvoja, je dokaj kompleksna. Prvo vprašanje, ki se pri tem pojavi, je, ali lahko strateški dokument sploh opredeljujemo kot zeleno investicijo? Na to vprašanje je bil odgovor dan z ugotovitvijo, ali so projekti, ki so bili oblikovani kot posledica ukrepov predlaganih v Strategiji in viziji Občine Radlje ob Dravi, zeleni in trajnostni. Glede na obširno vsebinsko razpravo po področnih lokalnih politikah v petem in šestem poglavju lahko sklenemo, da se isti projekti praviloma pojavljajo tako na področjih vezanih na okolje, kot gospodarstvo in socialno področje. S tem dosegajo sinergijske učinke, kar nekaj pa je tudi takih, ki rešujejo samo okoljsko problematiko in nimajo širšega vpliva na gospodarsko rast, prej so finančno breme (npr. kanalizacija in čistilna naprava). Tudi projekti, ki so na prvi pogled čisto ekonomsko zasnovani, nudijo podlago za zeleni

podjetniški spin off. Tako lahko na primer pri investicijah v industrijsko cono najdemo vedno več danes delujočih zelenih podjetij in podjetij usmerjenih v inovacije (npr. podjetje, ki proizvaja bioplastiko in podjetje, ki nudi solne terapije) ter vedno manj podjetij, ki se ukvarjajo s težko industrijo. Obnova starega hotela v hostel ter prostore za izvajanje medgeneracijskih in mladinskih dejavnosti, pa je vzpostavila polje za socialno inoviranje, okoljsko vseživljenjsko vzgojo ter močan element okolja, ki gradi podjetniški spin off ter krepi lokalni socialni kapital.

Drugo delovno hipotezo, zelene investicije Občine Radlje ob Dravi predstavljajo potencial za gospodarski razvoj občine, lahko podpremo s pregledom projektov povezanih s turizmom, ki predstavlja v strateških dokumentih tudi glavni gospodarski razvojni potencial. Vodni park Radlje ob Dravi, kot prvo naravno tovrstno kopališče v Sloveniji, je Radlje ob Dravi izstrelil na turistični zemljevid Slovenije. V relativno kratkem obdobju po otvoritvi je projekt za sabo potegnil veliko novih produktov in manjših zelenih investicij s strani privatnega sektorja npr. izgradnja višinskega parka, premestitev KKŠ festa iz Ivarčkega jezera v Občini Ravne na Koroškem na lokacijo Vodnega parka Radlje ob Dravi, porast izletniškega turizma in dnevnih turističnih programov, ki jih je zagotovil privatni sektor, spodbudil pa razvojni potencial vodnega parka. Destinacija Radlje ob Dravi pa je v procesu ocenjevanja destinacij v okviru Zelene sheme slovenskega turizma bila med prvimi ocenjenimi destinacijami in je prejela znak Slovenia Green Silver, kar ni zanemarljiv dosežek, posebej če vzamemo v ozir dejstvo, da je nosilka zlata le Ljubljana, ki je tudi zelena prestolnica Evrope 2016, Radlje pa so prejele srebro poleg še štirih že dolgo uveljavljenih turističnih krajev (Rogla, Kamnik z Veliko Planino, Idrija, Cerknjo).

Zelene investicije v Občini Radlje ob Dravi ne vplivajo negativno na finančno stabilnost občine, se je glasila četrta delovna hipoteza. Pri ugotavljanju, ali hipoteza drži, smo se oprli na izsledke raziskave, ki jo je opravil Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij Fakultete za družbene vede v Ljubljani. V okviru raziskave je bil analiziran sprejeti rebalans proračuna za leto 2015 in analizirani prihodki ter odhodki občine. Nedavčni prihodki v proračunu Občine Radlje ob Dravi za leto 2015 so za odtенок nad slovenskim povprečjem. Analiza strukture nedavčnih prihodkov je pokazala, da dobro polovico vseh prihodkov predstavljajo prihodki od občinskega premoženja, zato so Občino Radlje ob Dravi pri tem kriteriju ocenili visoko. Občina Radlje ob Dravi sicer spada v skupino zmerno zadolženih slovenskih občin, čeprav se javni dolg počasi povečuje, vendar

še vedno znotraj zakonsko dovoljenih meja. Občina dolgove redno odplačuje, sicer pa je celoten dolg vsebinsko povezan s premostitvenim zadolževanjem za izvajanje projektov ter zagotavljanjem potrebnih minimalnih deležev sofinanciranja pri evropskih projektih.

Za zadnjo delovno hipotezo, zelene investicije v Občini Radlje ob Dravi pozitivno vplivajo na politično stabilnost, lahko rečemo, da je ne moremo z zagotovo potrditi, saj se volilni rezultat po sprejetju dolgoročne trajnostne strategije bistveno ni spremenil. Zagotovo pa lahko rečemo, da nima negativnega vpliva, saj so bili mandati vedno stabilni, podpora volivcev pa je na vseh volitvah znašala krepko nad 70 %. Hipotezo smo poskusili dokazati z analizo volilnih rezultatov lokalnih volitev v letih 2002, 2006, 2010 in 2014. Ugotovili smo, da so volivci županu že v prvem mandatu podelili nadpovprečno visoko podporo, kljub številnim protikandidatom. Podpora je v drugem mandatu narasla za dodatnih 13 %, nato pa v tretjem mandatu, v času, ko se je pričela pripravljati VIS, zopet padla za 10 %. V četrtem mandatu je za 2 % zopet opaziti porast. V času trajanja drugega mandata so volivci leta 2008 podelili Bukovniku še mandat za zastopanje v državnem zboru RS. Stabilnost podpore občanov za opravljanje funkcije župana, lahko še dodatno podkrepimo z nižanjem števila protikandidatov na enega protikandidata na vseh preostalih lokalnih volitvah ter z nizkim številom uporabljenih neposrednih mehanizmov lokalne demokracije. V času trajanja vseh mandatov je bila oblikovana le ena civilna iniciativa, ki pa je občinski svet ni potrdil.

Glede na rezultate preverjanja delovnih hipotez lahko potrdimo tudi glavno hipotezo in zaključimo, da Občina Radlje ob Dravi upošteva sonaravni razvoj kraja kot dolgoročno politično usmeritev. Tovrstna usmeritev omogoča občini tako dolgoročno finančno vzdržnost investicij kot politično stabilnost. Občina pa razpolaga z vedno večjim razvojnim potencialom in s svojo razvojno paradigmo krepi lokalni socialni kapital.

9.2 Pomen sonaravnega razvoja kot dolgoročne politične usmeritve za stabilnost in razvoj občine

»Materialistična in sebična plat sodobnega življenja človeku ni vrojena. Marsikaj, kar se danes zdi »naravno«, namreč izhaja iz 80. let 20. stoletja: obsedenost z ustvarjanjem stalno rastočega materialnega bogastva, kult privatizacije in zasebnega sektorja, rastoče razlike

med bogatimi in revnimi. Predvsem pa retorika, ki vse navedeno spremlja: nekritično občudovanje svobodnih trgov, prezir do javnega sektorja, iluzija neskončne rasti« (Judt 2011, 10). V kriznih obdobjih se najbolj vračamo k osnovnim potrebam družbe ter ugotavljamo, da brez socialnega kapitala moderne družbe ne morejo popolnoma izkoristiti razvojnih priložnosti in potencialov pretvoriti v kompetitivno prednost.

Iz tega izhajajo pomembne predispozicije, da zelene lokalne skupnosti postanejo razvojna jedra in nosilci razvoja regij. Občina Radlje ob Dravi postaja razvito središče regije. Vidimo lahko, da se veliko dela na neekonomskih vidikih razvoja, ki s svojim intermediarnimi mehanizmi močno podpirajo komplementaren razvoj ostalih področij. Kvaliteta upravnih institucij je bila dobro raziskana in testirana v študiji Upravljaljske sposobnosti Občine Radlje ob Dravi (USO), zagotovo pa je potrebno še več pozornosti v prihodnje nameniti spodbujanju funkcionalne koordinacije ter izrabi znanja in intervencijskega potenciala. Povezave s fakultetami in možganskimi trusti so zagotovo prava osnova, ki jo je potrebno še krepiti za kontinuirano doseganje trajnostnih in sonaravnih učinkov. V to smer gre tudi znanstveno razglabljanje Kovačeve (2000), ki v okviru obravnave koncepta novega upravljanja javnega sektorja poudarja predvsem usmerjenost k uporabnikom, proaktivnost in iskanje novih priložnosti, pomen učeče se organizacije ter modernih pristopov in teorij o ravnanju s človeškimi viri, kar na področjih, kjer ni omejena zaradi državne ureditve javne uprave in drugih nacionalnih predpisov, občina tudi upošteva.

10 LITERATURA

- Abelson, Peter. 2001. *Valuing the public benefits of heritage listing of commercial buildings in Economics of Heritage listings*. Heritage Economic Conference: challenges for heritage conservation and sustainable development in the 21. St century; pre-conference. Canberra: Australian National University. Dostopno prek: <http://www.environment.nsw.gov.au/resources/heritagebranch/heritage/economicsparta.pdf> (4. marec 2016).
- Adam, Frane 2013. *Na razpotju družbene krize: Quo vadis, Slovenija?* Ljubljana: IRSA.
- Adam, Frane, Matej Makarovič, Borut Rončević, Matevž Tomšič. 2001. *Socio-kulturni dejavniki razvojne uspešnosti: Slovenija v evropski perspektivi*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Banjac, Marinko, Boris Mance, Gregor Petrič, Andraž Petrovčič, Peter Sekloča, Aleksander Sašo Slaček Brlek, Slavko Splichal ur., Maja Turnšek Hančič, Igor Vobič, Blaž Vrečko Ilc. 2015. *Meje razumevanja trajnostnega razvoja*. Ljubljana: FDV.
- Berglez, Sara 2007. *Trajnostni razvoj in gospodarstvo: Primer obnove Samostana dominikank v Radljah ob Dravi*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Berglez Zajec, Sara ur., Alan Bukovnik, Marjana Švajger, Maša Petržinek. 2015. *Zelena prihodnost in trajnostni razvoj Občine Radlje ob Dravi*. Radlje ob Dravi: Občina Radlje ob Dravi.
- Berglez Zajec Sara. 2015. Orodje ZSST (Zelena shema slovenskega turizma). Interni dokument Javnega zavoda ŠKTM Radlje ob Dravi. Radlje, november 2015.
- Bertoncej, Andrej ur., Mitja Bervar, Maja Meško, Andrej Naraločnik, Bojan Nastav, Vasja Roblek, Anita Trnavčević, Roberto Biloslavo, Zlatka Meško Štok, Janez Potočnik, Valerij Leonidovič Makarov. 2015. *Trajnostni razvoj: Ekonomski, družbeni in okoljski vidiki*. Ljubljana: IUS Software, GV Založba.
- Blinc, Robert, Aleksander Zidanšek, Božidar Brudar, Tomaž Poglajen. 2001. *Ekotehnološka optimizacija industrije - pogoj za vključitev v Evropsko unijo: izvajanje direktive EU o celovitem preprečevanju in nadzoru in industrijskega onesnaževanja (IPPC) v Sloveniji*. Ljubljana: Institut Jožef Stefan.

- Bolívar, Manuel Pedro Rodrigues, Andres Navarro Galera, Laura Alcaide Muñoz, Maria Deseada López Subirés. 2014. Factors influencing Local Government Financial Sustainability : An Empirical Study. V *Lex localis : revija za lokalno samoupravo* 12 (1): 31–54.
- Botero, Felipe. 2008. *Ambition and Reelection: Theoretical Considerations (preliminary version)*. Tuscon: University of Arizona.
- Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Milan Zver. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brezovšek, Marjan in Simona Kukovič. 2012. *Organizacija lokalne oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brundland, Gro Harlem. 1987. *Our Common Future. Report of the UN Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press.
- Bryson, M. John. 1988. *Strategic planning for public and nonprofit organizations*. California: Jossey-Bass Inc.
- Bučar, France. 1981. *Upravljanje*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Center za proučevanje upravno-političnih procesov in institucij. 2015. *Upravljalvska sposobnost Občina Radlje ob Dravi: Končno poročilo*. Ljubljana: FDV
- Connelly, James in Graham Smith. 1999. *Politics and the environment: From theory to practice*. London: Routledge.
- Čepinskis, Jonas, Edmundas Smilga, Vytautas Žirgūtis. 2002. Strategic management of sustainable development. *Organizational Management: Systematic Research* 22: 55–67. Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3846/1392-8619.2008.14.107-117> (10. december 2015).
- Čiegis, Raimondas. 2000. *Sustainable development and environment: economic approach*. Vilnius: ISM.
- Čiegis, Raimondas in Gineitiene, Dalia. 2000. Participatory aspects of strategic sustainable development planning in local communities: Experience of Lithuania. *Ukio Technologinis ir Ekonominis Vystymas* 14 (2): 107-117. Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3846/1392-8619.2008.14.107-117> (12. avgust 2015).

- Devarič, Evgen. 2004. *Trajnostni razvoj ali izziv tega stoletja: Trajnostni razvoj - družbena in ekonomska nuja*. Velenje: Društvo za kakovost in ravnanje z okoljem, GZS Savinjsko-šaleška območna zbornica, 11–15.
- Deželan, Tomaž, Alem Maksuti, in Matjaž Uršič. 2014. The Potentials of Normative Sustainability. An Analysis of Sustainable Development Strategies on Global, Supranational and National Levels. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities – EQPAM* 3, (2): 34–49. Dostopno prek: <http://www.dezelan.si/wp-content/uploads/2012/03/EQPAM-Vol3No2April2014-Ursic-Dezelan-Maksuti-CCU.pdf> (13. februar 2016)
- Donahue Kneedler, Amy, Sally Coleman Selden in Patricia W. Ingraham. 2000. Measuring Government Management Capacity: A Comparative Analysis of City Human Resources Management Systems. *Journal of Public Administration Research and Theory* 10 (2): 381–411.
- Drenovec, Franček. 2013. *Kolaps elite : iskanje normalnosti in naprednosti v majhni evropski državi*. Ljubljana : Založba /*cf.
- Drnovšek, Rada. 2015. *Trajnostni regionalni razvoj kot paradigma razvoja v Sloveniji*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_drnovsek-rada.pdf (23. marec 2016)
- Ferfila, Bogomil in Polonca Kovač. 2000. *Javne politike in javna ekonomika*. Ljubljana: FDV.
- Giddings, Bob, Hopwood, O'Brien, Bill Geoff. 2002. Environment, economy and society: Fitting them together into sustainable development. *Sustainable Development* 10: 187–196. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/profile/Bill_Hopwood/publication/227650507_Environment_economy_and_society_fitting_them_together_into_sustainable_development/links/53e3d6dc0cf21cc29fc6163a.pdf (12. avgust 2015).
- Glasbergen, Pieter in Andrew Blowers. 1995. *Perspectives on environmental problems*. London: Arnold.
- Gregorčič, Marta, Matjaž Hanžek, Lučka Kajfež Bogataj, Lev Kreft, Ana Murn, Dušan Plut, Tine Stanovnik, Jožef Školč in Jože Trontelj. 2009. *Kam po krizi?*

Prispevek k oblikovanju trajnostne vizije prihodnosti Slovenije. Dostopno prek:
http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/si/medijsko_sredisce/kam_po_krizi/index.html (13. avgust 2015).

- Haček, Miro. 2013. So slovenske občine ustrezno financirane in resnično avtonomne?. *Novičke Občine Radlje ob Dravi* 20: 1–2.
- Haček, Miro 2005. Decentralizacija države in regionalizacija. V *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*. 86-104. Ljubljana : FDV. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/151.pdf> (17. marec 2016)
- Internet 1: Evropa 2020. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/index_sl.htm (21. marec 2016).
- Internet 2: Slovenija znižuje CO2. Dostopno prek: <http://www.slovenija-co2.si/index.php/dobre-prakse/trajnostni-razvoj-podezelja-in-obcin> (7. februar 2016).
- Internet 3:RRA Koroška. <http://www.rra-koroska.si/si/regionalni-razvoj/regionalni-razvojni-program> (21. marec 2016).
- Internet 4: Kocerod. Dostopno prek: <http://ko-cerod.si/storitve/mbo-in-kompostarna/> (7 februar 2016).
- Internet 5: Koroški pokrajinski muzej. Dostopno prek: <http://www.kpm.si/?viewPage=133> (21. marec 2016).
- Internet 6: Zlati kamen. Dostopno prek: <http://www.zlatikamen.si/projekt-zlati-kamen-/analize-isso/> (13. april 2016).
- Internet 7: Cassio, Jim. 2011. Zelena delovna mesta - dolgoročna karierna strategija. Dostopno prek: <http://www.lifestylenatural.si/2786/Zelena-delovna-mesta-dolgorocna-karierna> (9. april 2016).
- Internet 8: Vlada Republike Slovenije. Dostopno prek: www.vlada.si/zeleno (7. februar 2016).
- Internet 9: SURS. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0772615S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/10_place/02_07726_kaz_place/&lang=2 (12. marec 2016).
- Internet 10: SURS. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (7. februar 2016).
- Internet 11: SURS. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/>

varval.asp?ma=0775360S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07753_aktivno_preb_letno_povp/&lang=2) (7. februar 2016).

- Internet 12: DVK. Uradni rezultati lokalnih volitev 2002. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-lokalne-volitve/lokalne-letno-2002> (14 december 2015).
- Internet 13: DVK. Neuradni rezultati lokalnih volitev 2002. Dostopno prek: http://www.dvk-rs.si/arhivi/vp2002/rez_ob3.htm#43 (14. december 2015).
- Internet 14: DVK. Uradni rezultati lokalnih volitev 2006. Dostopno prek: http://www.dvk-rs.si/arhivi/lv2006/rezultati/zupani_prvi_krog.html (14. december 2015).
- Internet 15: DVK. Uradni rezultati lokalnih volitev 2010. Dostopno prek: http://www.dvk-rs.si/arhivi/lv2010/rezultati/obcina_radlje_ob_dravi.html (14. december 2015).
- Internet 16: DVK. Uradni rezultati lokalnih volitev 2014. Dostopno prek: http://volitve.gov.si/lv2014/rezultati/obcina_radlje_ob_dravi.html (14. december 2015).
- Ivanjc, Tjaša in Renato Vrenčur. 2014. Mechanisms of Financing Investment in Immovable Cultural Heritage. *Lex localis- Journal of Local Self-Government* 12 .(1): 1-30.
- Judt, Tony. 2011. *Deželi se slabo godi: Razprava o sedanjem nezadovoljstvu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kahrmanović, Ermin. 2015. *Problematika ponovne izvoljivosti županov: primer majhnih slovenskih občin*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Kirn, Andrej. 2004. *Narava – družba – ekološka zavest*. Ljubljana: FDV.
- Kopač, Janez 2004. Izzivi trajnostnega razvoja: *Trajnostni razvoj - družbena in ekonomska nuja*. Velenje: Društvo za kakovost in ravnanje z okoljem, GZS Savinjsko-šaleška območna zbornica, 15–22.
- Krause, Ryan A., Slaper, Timothy F.. 2009. The Green Economy: What Does Green Mean? *Indiana Business Review* 84 (3): 10–13. Dostopno prek: <http://www.ibrc.indiana.edu/ibr/2009/fall/article3.html> (23. marec 2016).

- Lah, Avguštin. 1995. Slovensko gospodarstvo in varstvo okolja. *Delaj varno* 3/4 , 27–32.
- Lehtonen, Markku. 2004. The environmental–social interface of sustainable development: capabilities, social capital, institutions. *Ecological Economics* 49: 199–214. Dostopno prek: <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/29102.pdf> (12 avgust 2015).
- Lele, Sharachchandra M.. 1991. Sustainable Development: A Critical Review. *World Development* 19 (06): 607–621. Dostopno prek: http://disciplinas.stoa.usp.br/pluginfile.php/333429/mod_resource/content/1/texto_1pdf (8. avgust 2015).
- Macbeth, Jim, Dean Carson, Jeremy Northcote. 2004. Social Capital, Tourism and Regional Development: SPCC as a Basis for Innovation and Sustainability. *Current Issues in Tourism* 7 (6): 502–522. Dostopno prek: <http://researchrepository.murdoch.edu.au/3489/1/socialcapital.pdf> (8. avgust 2015).
- Ministrstvo za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo. 2013. *Strategija razvoja Slovenije 2014–2020 (osnutek)*. Dostopno prek: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/EKP/Drugi_dokumenti/SRS_09_08_2013.pdf (7. avgust 2015).
- Ministrstvo za okolje in prostor. 2001. *Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji*. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za okolje. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/narava/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/biotska_raznovrstnost0.pdf (12. december 2015).
- ____. 2015. *Povezani za rast*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. Dostopno prek: <http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2016/zeleno/MOP-PovezaniZaRast-SLO-splet.pdf> (10. marec 2016)
- Murn, Ana. 2013. Zagotoviti pogoje za trajnostni razvoj in nova delovna mesta. *Kam plovemo?* Ljubljana: Sanje.
- Nared, Janez in Kavaš, Damjan. 2009. *Spremljanje in vrednotenje regionalne politike v Sloveniji*. Ljubljana: Založba ZRC.

- Občina Radlje ob Dravi. 2010. *Projekt VIS Radlje ob Dravi: Vizija in strategija obline Radlje ob Dravi s prilogami*. Radlje ob Dravi: Občina Radlje ob Dravi.
- __ __ __. 2015a. Občinski prostorski načrt. Predlog. Dostopno prek: http://www.radlje.si/doc2/razpisi/Predlog_odloka_OPN.pdf (22. marec 2016).
- __ __ __. 2015b. Projekti sofinancirani z evropskimi sredstvi v finančni perspektivi 2007–2013. *Novičke Občine Radlje ob Dravi* 47: 1–4.
- __ __ __. 2016. *Lokalni program za kulturo 2016 – 2020*. Dostopno prek: http://www.obcina-radlje.si/doc2/seje/10_seja_2016/4_tocka_potrditev_in_sprejem_lokalnega_kulturnega_programa_v_obcini_radlje_ob_dravi.pdf (6. april 2016).
- Penko, Jerneja. 2009. *Analiza trajnostnega razvoja in razvojnih možnosti Občine Ilirska Bistrica*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Plevnik, Ivan. 2012. *Kdor ločuje ta varčuje: Priročnik za ravnanje z odpadki v gospodinjstvih*. Mislinjska Dobrava: Kocerod d.o.o. Dostopno na: <http://www.kocerod.si/files/PRIROCNIK.pdf> (17. marec 2016).
- Pike, Andy, Andrés Rodríguez-Pose, John Tomaney. 2006. *Local and Regional Development*. Oxon: Routledge. Dostopno prek: http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781136905384_sample_858871.pdf (6. marec 2016).
- Pirages, Dennis. 2003. *Buiding Sustainable Societies: The Third Revolution in Human Affairs*. V Joel Jay Kassiola (ur.) *Explorations in Environmental Political Theory: Thinking About What We Value*, 52-65. Armonk, New York, London, England: M. E. Sharpe.
- Plut, Dušan. 2014a. *Sonaravni razvoj Slovenije – priložnosti in pasti*. GeograFF 13. Ljubljana: FF
- __ __ __. 2014b. *Ekosocializem ali barbarstvo: Demokratični ekološki socializem in trajnostni sonaravni razvoj*. Ljubljana: Društvo Gibanje za trajnostni razvoj Slovenije – TRS.
- Putnam, Robert. 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

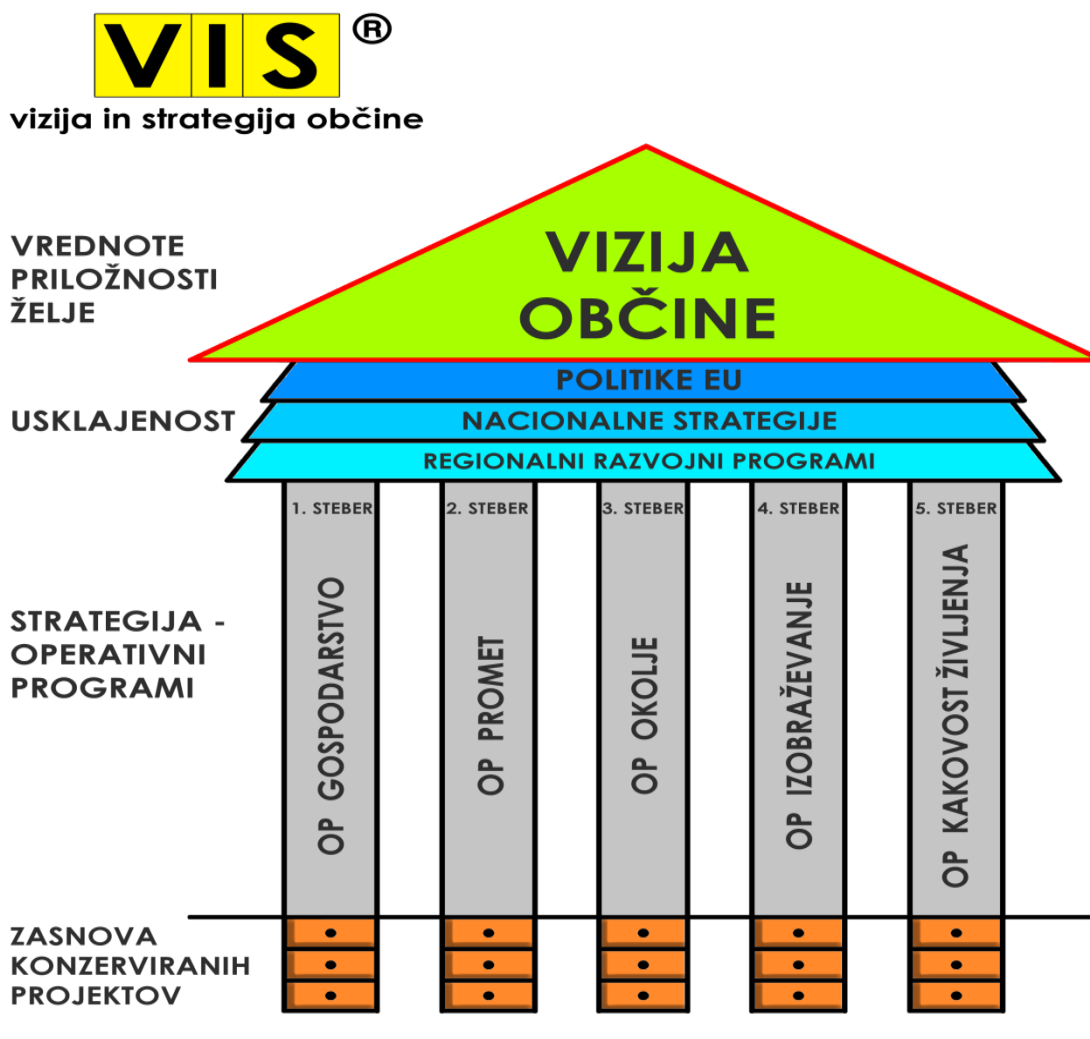
- RRA Koroška. 2006. *Regionalni razvojni program Koroške razvojne regije 2007 – 2013*. Dravograd: RRA Koroška.
- _ _ _. 2014. *Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2014 – 2020*. Dravograd: RRA Koroška.
- _ _ _. 2015. Pojasnilo regijski projekti Radlje. Interni dokument Občinske uprave Radlje ob Dravi.
- Radej, Bojan. 2007. *Relacijsko vrednotenje trajnosti z razširjeno metodo štirih kapitalov*. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-ZX80OGRV/> (29. avgust 2015).
- Rakočević, Slobodan. 1991. *Državna uprava: Vloga, položaj, organizacija, delovanje*. Ljubljana: ČZ Uradni list RS
- Ravbar, Marjan. 2000. Regionalni razvoj slovenskih pokrajin. V *Regionalni razvoj v Sloveniji*, ur. Metka Špes, 9–81. Ljubljana: Inštitut za geografijo.
- Reid, David. 1995. *Sustainable development*. London: An Introductory Guide. London: Earhscan Publications Ltd.
- Rončević, Borut. 2008. *Strateško usmerjanje v razvojni družbi*. Nova Gorica: Fakulteta za uporabne družbene študije.
- Roseland, Mark. 1997. Dimensions of the eco-city. *Cities* 14 (4): 197–202. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/222495799_Dimensions_of_the_eco-city (12. avgust 2015).
- Seljak, Janko. 2001. Nove mere razvoja - kazalec uravnoteženega razvoja (KURA). *IB revija* 35 (4), 27–37.
- SI Consult. 2011. *Oskrba s pitno vodo v porečju Drave – 3. sklop*. Dostopno prek: http://www.obcina-radlje.si/doc2/seje/11_seja_2012/21_priloga_k_tocki_2.pdf 18. marec 2016).
- SI Consult. 2010. *Študija izvedljivost: Odvajanje in čiščenje odpadne vode v porečju Drave – Zgornja Drava*. Dostopno prek: http://www.radlje.si/doc2/projekti/Studija_izvedljivosti.pdf (18. marec 2016).
- Služba Vlade RS za razvoj. 2006. *Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje od 2007–2023*. Urad Vlade RS za informiranje: Ljubljana.

- Služba Vlade RS za razvoj. 2015. *Strategija pametne specializacije*. Dostopno prek: http://www.svrk.gov.si/fileadmin/svrk.gov.si/pageuploads/Dokumenti_za_objavo_na_vstopni_strani/S4_dokument_potrjeno_na_VRS_150920.pdf (18. marec 2016).
- Strajnar, Jan. 2014. *Zelene in trajnostne javne politike na primeru islandskih političnih strank*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- SURS. 2014. *Kazalniki zelene rasti*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Thierstein, Alain in Manfred Walser. 2007. An Evaluation of Framework of Quality Management of Projects for Regional Sustainable Development. V *Sustainable Develepoment in Europe*, ur. Uwe Schubert in Echard Stoermer, 136–153. Cheltenham: Edward Edgar Publishing Limited.
- Throsby, David. 2001. *Economics and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/00063072.pdf> (21. marec 2016).
- UNEP. 2008. *Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world*. Dostopno prek: <http://www.unep.org/publications/> (10. avgust 2015)
- UNEP. 2011. *Towards a green economy*. Dostopno prek: http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/ger_final_dec_2011/Green%20EconomyReport_Final_Dec2011.pdf (11. marec 2016).
- Vintar Mally, Katja. 2006. Prednosti in omejitve uporabe kazalcev sonaravnega razvoja. *IB revija*, 29, 43–59.
- Vlaj, Stane. 2005. Lokalna samouprava v Sloveniji: centralizem ali decentralizacija. V *Lokalna demokracija II.: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, 25–42. Ljubljana : FDV. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/151.pdf> (12. marec 2016).
- ____. 2006. *Lokalna samouprava: teorija in praksa*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Vovk Korže, Ana. 2002. Naravni potenciali regij in njihova raba. *Dela* 18: 75–91. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-LE7XILX5> (5. marec 2016).

- ____. 2008. Pogled na indikatorje - kazalce za merjenje trajnostnega razvoja. *IB revija* 29: 103–118.
- ____. 2010. *Trajnostna zasnova regionalne agende 21*. Doktorska dizertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Dostopno prek: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/diss_201007_ana_vovk_korze.pdf (7. februar 2016).
- ____. 2013. *Občina Radlje ob Dravi kot učilnica v naravi za rastlinske čistilne naprave*. Maribor: Mednarodni center za ekoremediacije, FF.
- ____. 2016. NČS za gospodarjenje z odpadnimi vodami v programskem območju. PPT, interna dokumentacija Občine Radlje ob Dravi.
- World Commission on Environment and Development. 1987. *Our common future*. Oxford : Oxford University Press.
- Yamin, Farhana in Joanna Depledge. 2004. *The International Climate Change Regime: A guide to Rules, Institutions and Procedures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). Ur. l. RS 94/2007 in 51/2010. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=82670> (7. februar 2016).
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2). Ur l. RS, 20/2011. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=102704> (7. Februar 2016).

11 PRILOGE

Priloga A: Shematski prikaz trajnostne vizije Občine Radlje ob Dravi

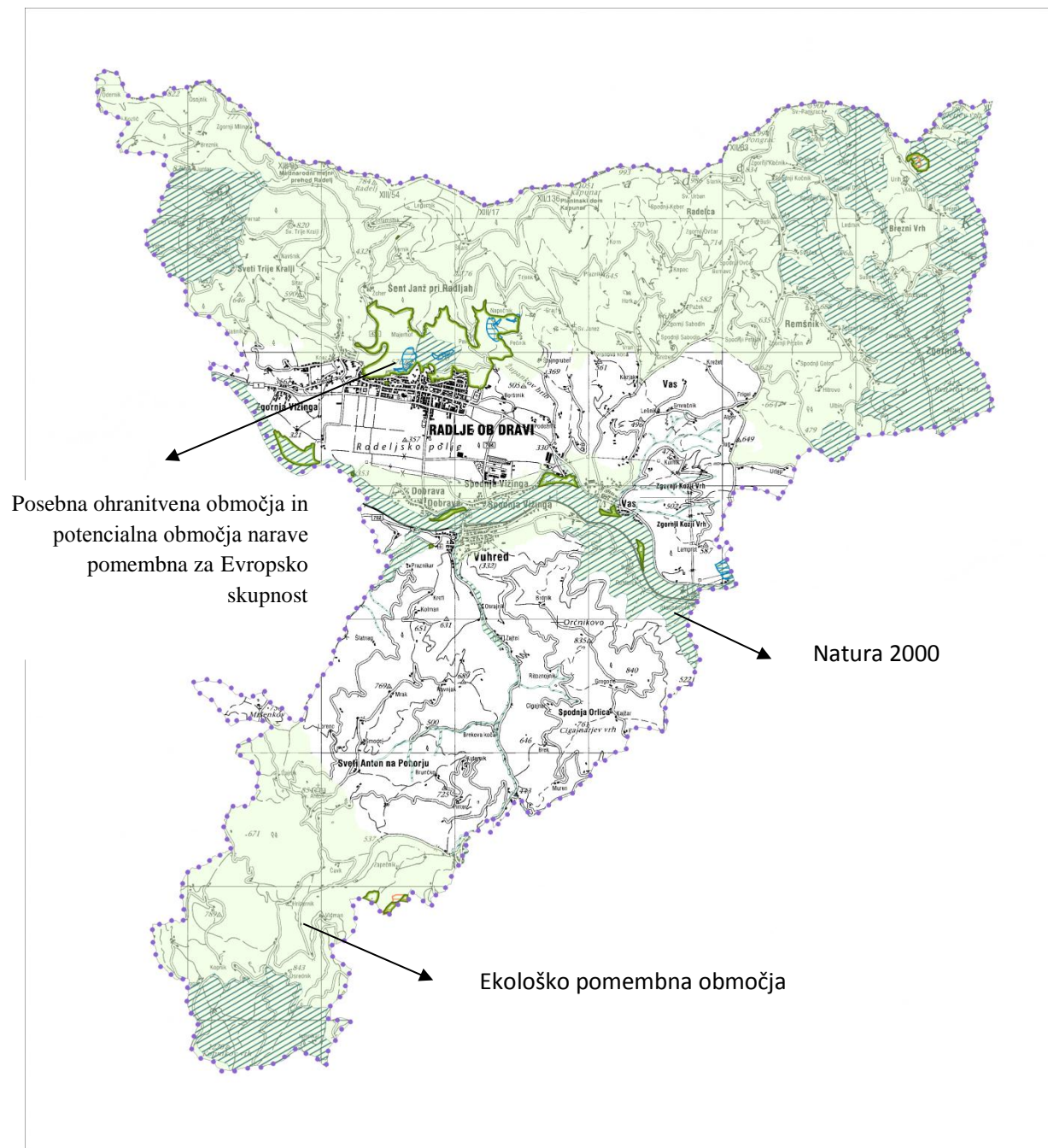

PROJEKT VIS:

1. Analiza obstoječega stanja (analize, ankete...)
2. Priprava vizije občine
3. Zasnova operativnih programov
4. Usklajenost vizije in OPP s politikami EU in nacionalnimi strategijami ter programi
5. Zasnova projektov - moderacija idejnih zasnov za projekte na zalogo

Vir: Občina Radlje ob Dravi (2010, 3)

Priloga B: Varstveni režimi v Občini Radlje ob Dravi

Vir: Arhiv Urbis d.o.o. (2015)